

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าเพื่อศึกษาอนาคตศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในครั้งนี้ ได้ศึกษาทฤษฎี หลักการ รวมทั้งงานวิจัยต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับทฤษฎีและหลักการดังต่อไปนี้

1. อนาคตศึกษา

- 1.1 ความเป็นมาของอนาคตศึกษา
- 1.2 ความหมายของอนาคตศึกษา
- 1.3 ความสำคัญของอนาคตศึกษา
- 1.4 วิธีการศึกษาอนาคตศึกษา
- 1.5 ข้อดีและข้อเสียของอนาคตศึกษา
- 1.6 การวิเคราะห์ตัวประกอบ (Factor Analysis)
- 1.7 เทคนิคเดลฟาย (Delphi technique)

2. มหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย

- 2.1 มหาวิทยาลัยสงฆ์ในทางพระพุทธศาสนา
- 2.2 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 2.3 การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 2.4 โครงสร้างการบริหารงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 2.5 บทบาท หน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 2.6 หลักสูตร การเรียนการสอน การผลิตบัณฑิต การบริการสังคม การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- 2.7 พระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 3.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอนาคตศึกษา
- 3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยสงฆ์

อนาคตศึกษา

1. ความเป็นมาของอนาคตศึกษา

ปัจจุบันความไม่แน่นอนของสังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นจนบางครั้งไม่อาจจะรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้ เช่น ความเปลี่ยนแปลงด้านความเป็นอยู่ วิถีชีวิต เป็นต้น ความไม่แน่นอนและความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้กลายมาเป็นบริบทสำคัญที่ส่งผลต่อการเตรียมตัวรับมือกับความเปลี่ยนแปลง นั้นหมายความว่า เป็นการเตรียมตัวเชิงรุกมากกว่ารับ

การเตรียมตัวเชิงรุก คือ การวางกระบวนการทัศน์อนาคตศึกษาที่สัมพันธ์กับกระบวนการทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาอันเป็นเทคนิคการบริหารที่สำคัญ

แนวคิดอนาคตศึกษา (Future Study) ได้เริ่มต้นจากมุมมองอนาคตนิยม ซึ่งมีพัฒนาการมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ จนกระทั่งต่อมาได้มีความสนใจอนาคตศึกษาอย่างจริงจัง และพัฒนาวิธีการศึกษาอนาคตอย่างเป็นระบบจนที่สุดได้กลายเป็นศาสตร์ "อนาคตศึกษา"

เมื่อลำดับความเป็นมาของอนาคตศึกษา พบว่าในปี ค.ศ. 1907 เอส คอลัมฟิลแลน (S. Colum Filfillan) เป็นผู้ริเริ่มกำหนดวิธีการทำนายที่เรียกชื่อกันในปัจจุบันนี้ว่า การทำนายเชิงปทัศฐานและเชิงสำรวจ (Normative & Exploratory Percasting) ต่อมาในปลายทศวรรษที่ 1930 รัฐบาลสหรัฐได้ให้ความสนับสนุนด้านการเงินเพื่อพัฒนาเทคนิคการทำงานขึ้นใหม่อีกหลายวิธี ซึ่งยังคงใช้กันมาจนถึงปัจจุบันในปี ค.ศ. 1944 เอสไซโจ เฟลชเทียม (Assijo K. Flechtheim) เป็นผู้ริเริ่มใช้คำว่า "อนาคตวิทยา" (Futurology) เพื่อแสดงให้เห็นว่าการศึกษาอนาคตเป็นวิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตามอนาคตวิทยาในช่วงเวลาดังกล่าวไม่อาจถือได้ว่าเป็นการศึกษาเชิงวิทยาศาสตร์ได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากอาศัยการเดามีอยู่มาก

ในช่วงปี 1960 การศึกษาอนาคตศึกษาเริ่มเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้นเมื่อนักทำนายเทคโนโลยีเกิดการเรียนรู้ว่าการทำนายกับเทคโนโลยีนั้นไม่อาจแยกออกไปจากสังคมด้านอื่น ๆ ได้ การทำนายด้านพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมในด้านอื่น ๆ ควบคู่กันไป

ในปี 1970 ในวงการศึกษาก็เริ่มเกิดการเรียนรู้ว่าการทำนายอนาคตจะไม่สามารถกำหนดรูปแบบการศึกษาและมุ่งตรงไปยังอนาคตทางการศึกษาที่พึงปรารถนาได้หากว่าการทำนายอนาคตนั้นไม่ได้คำนึงถึงอนาคตของสังคมในด้านอื่น ๆ เช่น ด้านรัฐบาล ชุมชน ธุรกิจ และอุตสาหกรรม ตลอดจนตัวแปรทางการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม เทคโนโลยี เป็นต้น

2. ความหมายของอนาคตศึกษา

คำว่า "อนาคตศึกษา" ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ อนาคต + ศึกษา

คำว่า "ศึกษา" คำมาจากภาษาบาลี (ภาษามคธ) คือ คำว่า "สิกขา" มีรากศัพท์มาจาก คำว่า "สะ" (เอง, ตัวเอง) กับ "อิชชะ" (มอง, พบ, เห็น) ดังนั้น เมื่อรวมกันแล้วจึง แปลว่า "การเห็นเอง ด้วยตัวเอง และเพื่อตัวเอง" (พุทธทาสภิกขุ 2531: 45)

ในภาษาอังกฤษ คำว่า "การศึกษา" ใช้ได้หลายได้หลายคำ เช่น "Studying" "Learning" "Education" เป็นต้น คำว่า "Education" มาจากคำภาษาละตินว่า "Educatum" ประกอบด้วย "E" แปลว่า ข้างนอก (out of) และคำว่า "Duco" แปลว่า การนำ (to lead) รวมกันเป็น "Educatum" แล้วแปลงเป็น "Education" แปลว่า "การนำเสน่อออกมา หรือการนำเสน่อไปข้างหน้า" (Bhatia, 1970, pp. 1-2)

คำว่า ศึกษาหรือสิกขาในภาษาบาลีนั้นเน้นที่การศึกษาภายในตัวเราเอง คือ ศึกษาเรื่องนามธรรมและรูปธรรม ส่วนการศึกษาตามความหลายของภาษาละตินและภาษาอังกฤษเน้นไปที่การศึกษาภายนอก คือ การศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ภายนอก เช่น การศึกษาความเปลี่ยนแปลงของสิ่งของต่าง ๆ ในโลก เป็นต้น (สันติก มุงคุณ, 2546, หน้า 12)

พระราชวรมุณี ได้ให้ความหมายไว้เป็น 3 นัย คือ

1. มองในแง่สภาพที่เผชิญ : การศึกษา คือ การแก้ปัญหามนุษย์หรือพูดให้ชัดว่าการทำให้ชีวิตแก้ปัญหาได้ถ้าไม่มีปัญหา...การศึกษาก็ไม่มี (ทุกซ์ – ทุกขนิโรธ)

2. มองในแง่สภาพที่ประสบผล: การศึกษา คือ การทำให้ชีวิตแง่ลบ: หลุดพ้นจากปัญหา ปราศจากสิ่งบีบคั้นขัดข้อง แง่บวก: เข้าถึงสิ่งที่ดีงาม สิ่งทีประเสริฐ หรือดีที่สุดในชีวิตพึงได้ มีอิสรภาพสุขสมบูรณ์

3. มองในแง่ความสัมพันธ์ของชีวิตกับปัจจัยแวดล้อม : การศึกษา คือ การทำให้มนุษย์พ้นจากการต้องพึ่ง ต้องขึ้นต่อปัจจัยภายนอก มีความสุขสมบูรณ์ในตัวมากยิ่งขึ้นโดยลำดับ (พระราชวรมุณี (ประยูทธ ประยูตโต, 2518, หน้า 8)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ให้ความหมายในมาตรา 4 ว่า

...การศึกษา หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคล เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต...

(พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, หน้า 2)

สมบูรณ วรรณนาภ (2542) ตั้งข้อสังเกตว่า การพิจารณาความหมายของคำว่า "การศึกษา" (Education) ย่อมแบ่งออกพิจารณาได้เป็นหลายนัย หรือหลายแนวความคิด เช่น ในหนังสือสารานุกรมวิชาการศึกษา (Encyclopedia of Education) ได้กล่าวถึงการแบ่งความหมายของคำว่า "การศึกษา" ออกพิจารณาเป็น 2 นัย คือ

1. ความหมายของคำว่า 'การศึกษา' ในฐานะที่เป็นกิจกรรมหรือขบวนการ หรือการดำเนินงานอย่างหนึ่ง ซึ่งแยกแบบออกเป็น การจัดการแบบรูปนัย (Formal Education) กับการจัดการศึกษาแบบอรูปนัย (Informal Education) หรือการศึกษาสำหรับปวงชน (Public Education) หรือ การศึกษาของเอกัตบุคคล (Individual Education) กับการศึกษาของสังคม (Social Education)

2. ความหมายของคำว่า 'การศึกษา' ในฐานะที่เป็นวิทยาศาสตร์หรือหมวดความรู้ อันหนึ่ง (A field of study) ได้แก่ การพิจารณาความหมายของคำว่าการศึกษา ในฐานะที่วิชาการศึกษาเป็นหมวดวิชาอันหนึ่งที่จัดสอนในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นหมวดความรู้เกี่ยวกับวิธีการในการจัดการศึกษา หรือวิชาชีพเกี่ยวกับการจัดการศึกษา"

จากความหมายของคำว่า "การศึกษา" ดังกล่าว ทำให้เกิดความคิดรวบยอดว่า การศึกษา คือ กระบวนการ วิธีการ หรือกิจกรรมที่ทำให้สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าได้ด้วยการพัฒนากาย วาจา และใจให้เจริญยิ่งขึ้นโดยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อย่างสมดุล สามารถมีชีวิตรอดอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

โจเซฟ ให้นิยามของการศึกษาอนาคตในความหมายของการทำนาย (Forecasting) ว่าเป็นวิธีเนนการที่เป็นระบบและระเบียบสำหรับกำหนดความเป็นไปได้ในอนาคตเพื่อจะให้เรามุ่งไปยังอนาคตนั้นได้อย่างนอกเหนือการคาดเดาอย่างบริสุทธิ์ นอกจากนี้เขายังจำแนกความแตกต่างระหว่างการทำนายกับการพยากรณ์ด้วยว่า การพยากรณ์ (Predicting) เป็นการถามข้อความในลักษณะ "อะไรจะเกิดขึ้น" ในขณะที่การทำนาย (Forecasting) เป็นการถามข้อความในลักษณะ

“อะไรจะเกิดขึ้น ถ้า.....” นอกจากนั้น Cornish และคณะแม้ไม่ได้กล่าวถึงความหมายโดยตรงแต่ได้ทำให้ความหมายของการทำนายมีความชัดเจนขึ้น โดยได้นำไปเปรียบเทียบกับความหมายของคำว่า การดูโชคชะตา (Fortune telling) ว่าแม้คำทั้งสองจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการคาดการณ์ถึงอนาคตเช่นกัน แต่มีความแตกต่างกัน คือ การทำนายนั้นเชื่อว่าโลกแห่งอนาคตสามารถจะก่อขึ้นขึ้นด้วยการตัดสินใจและการกระทำของมนุษย์มากกว่าจะเป็นเรื่องของโชคชะตา ยิ่งกว่านั้นการทำนายจะอาศัยวิธีการเชิงเหตุผลหรือเชิงวิทยาศาสตร์ มิได้อาศัยไฟ ถ้วยแก้ว ไบชา หรืออื่น ๆ ดังเช่นการดูโชคชะตา และที่สำคัญ การดูโชคชะตาจะเกี่ยวข้องกับอนาคตของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ส่วนการทำนายนั้นจะเกี่ยวข้องกับส่วนรวมและความเจริญรุ่งเรืองของอนาคตนั้น นั่นคือนักอนาคตจะไม่ตอบคำถามลักษณะที่ว่า “สมศรีจะแต่งงานในปีนี้หรือไม่” แต่จะตอบคำถามในลักษณะที่ว่า “รูปแบบการแต่งงานในทศวรรษหน้าจะเป็นอย่างไร” เป็นต้น

3. ความสำคัญของอนาคตศึกษา

จากสภาพการณ์และข้อสังเกตดังกล่าว เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาอนาคตได้เป็นอย่างดี เพราะการศึกษานาคตจะช่วยกำหนดปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อการป้องกัน เนื่องจากการสำรวจความเป็นไปได้ของอนาคตอย่างเป็นระบบ จะเป็นระบบการเตือนล่วงหน้าที่ดี เพื่อจะให้มีการปฏิบัติต่อปัญหานั้นได้อย่างถูกต้องก่อนที่จะลุกลามไปเป็นปัญหาที่ใหญ่โต นอกจากนั้นยังจะช่วยกำหนดโอกาสที่เป็นไปได้ของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอนาคตได้ด้วย ซึ่งโอกาสต่าง ๆ เหล่านั้นจะก่อให้เกิดการตัดสินใจจากผู้มีอำนาจเพื่อก่อให้เกิดการกระทำ เมื่อเห็นว่เหมาะสมและต้องการให้เกิดขึ้น แม้ว่าปัญหาและโอกาสที่เป็นไปได้ของเหตุการณ์ในอนาคตนั้น จะออกมาในรูปของความน่าจะเป็นหรือความเป็นไปได้มากกว่าความถูกต้องแน่นอนก็ตาม แต่อย่างน้อยก็เป็นหลักเกณฑ์ที่จะช่วยเตือนล่วงหน้าที่ดี เป็นที่แน่นอนว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นเกิดขึ้นในทุก ๆ แห่ง และทุก ๆ เวลา สังคมไทยก็เช่นกัน ความแน่นอนประการหนึ่งในช่วงทศวรรษที่กำลังจะมาถึงข้างหน้าก็คือ ความเจริญจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง สังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและสลับซับซ้อน จากกระแสของความเป็นโลกใบเดียวกัน และกระแสความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ สภาพของปัญหาและโอกาสที่เป็นไปได้ของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอนาคตย่อมมีอยู่อย่างมากมาย หากขาดการศึกษาในลักษณะการทำนายอย่างเป็นระบบแล้ว ก็ย่อมจะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอีกมากดังอดีตที่ผ่านมา ดังนั้นเพื่อเป็นการเตรียมตัวล่วงหน้าที่ไม่ประมาท การศึกษานาคต โดยการทำนายถึงสภาพปัญหาและโอกาสที่เป็นไปได้ของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอนาคตของสังคมด้านต่าง ๆ เช่น ด้านตัวบุคคล ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมือง อันเป็นผลเนื่องจากแหล่ง (sources) ที่เป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งจากภายในประเทศและภายนอกประเทศ ทั้งในด้านที่เป็นความคิดหรือ

อุดมการณ์ และด้านที่เป็นวัตถุ หรือทั้งจากปัจจัยที่เป็นมนุษย์และที่มิใช่มนุษย์ จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและจำเป็น

4. วิธีการศึกษาอนาคตศึกษา

วิธีการศึกษาอนาคต เป็นการคาดการณ์ถึงสิ่งที่ต้องการเพื่อปรับปรุงพัฒนาองค์กรในปัจจุบัน ส่วนการกำหนดความต้องการที่จำเป็นในอนาคตเป็นการคาดการณ์ถึงสิ่งที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและจะมีผลกระทบต่อองค์กรในอนาคต โดยที่บุคลากรขององค์กรนั้น ๆ มีวิสัยทัศน์คาดการณ์ล่วงหน้า การรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าทำให้สามารถวางแผนเพื่อหาวิธีรับมือกับเหตุการณ์เหล่านั้น นอกจากนี้การกำหนดความต้องการในอนาคตเป็นเรื่องจำเป็นมากในการวางแผนพัฒนาองค์กรไว้ที่จุดหนึ่ง ซึ่งจำเป็นจะต้องใช้ยุทธศาสตร์ดำเนินงานพัฒนาองค์กรให้ถึงจุดนั้น จึงต้องมีการวางแผนอนาคตและการวิจัยเกี่ยวกับอนาคต (Futures research) มีจุดมุ่งหมาย 2 ประการ คือ ประการแรก เพื่อกำหนดอนาคตของหน่วยงาน องค์กรและประการที่สอง เพื่อวิเคราะห์ศึกษาตัดสินใจ เลือกยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในการพัฒนาหน่วยงาน องค์กร ให้บรรลุเป้าหมายในอนาคต ได้มีนักวิชาการทางการศึกษาจำแนกไว้หลายท่านด้วยกัน แต่ละท่านจะมีเทคนิคที่แตกต่างกันออกไป โจเซฟ ได้เสนอเทคนิคการศึกษาอนาคต ไว้ 13 เทคนิค คือ

1. เทคนิคสำรวจแนวโน้ม (Trend exploratory)
2. เทคนิคเดลฟาย (Delphi)
3. เทคนิคสร้างภาพอนาคต (Scenario)
4. เทคนิคเมตริกซ์ (Matrix)
5. เทคนิคต้นไม้สัมพันธ์และแผนที่บริบท (Relevance tree and contextual map)
6. เทคนิคสภาพการณ์จำลอง (Simulation)
7. เทคนิคการวิเคราะห์ของมอนติคาร์โล (Monte Carlo analysis)
8. เทคนิค Morphological
9. เทคนิคหาทางเลือก (Alternative futures)
10. เทคนิคเชิงสถิติของเบย์เซียน (Bayesian statistical)
11. เทคนิควิเคราะห์พลังขับ (Force analysis)
12. เทคนิคลูกโซ่สัมพันธ์ของมาร์คอฟ (Markov Chain)
13. เทคนิคสิ่งบอกเหตุ (Precursor)

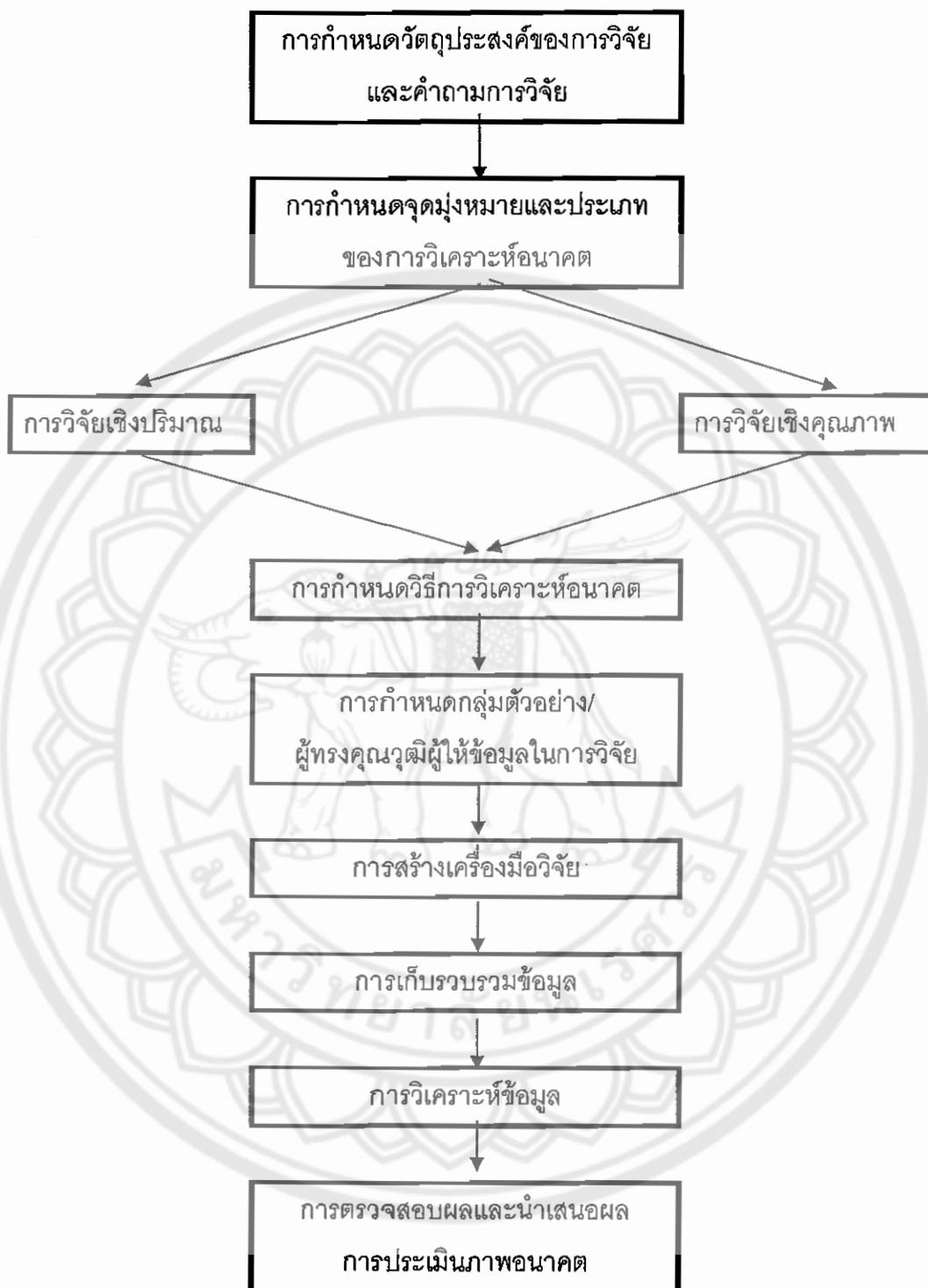
Glenn (1994) ได้เสนอวิธีวิทยาการวิจัยวิจัยอนาคตเป็นการสำรวจ สร้าง ทดสอบ วิสัยทัศน์ที่เป็นไปไปได้หรือที่ถึงปรารถนาจะให้เกิดและการนำวิสัยทัศน์เชิงอนาคตมาใช้ในการกำหนดนโยบาย ยุทธวิธี แผนงาน ที่ต้องการให้เกิดมามีโอกาสจะเป็นจริงมากขึ้น และ Glenn

ได้แบ่งประเภทการวิจัยอนาคตตามเกณฑ์ 2 ชนิด เกณฑ์แรก คือ ประเภทของการวิจัย แยกออกเป็นเชิงคุณภาพและปริมาณ เกณฑ์ที่สอง คือ จุดมุ่งหมายของการวิจัย แยกเป็นจุดหมายด้านปทัสถาน (Normative Purpose) และจุดมุ่งหมายด้านสำรวจ (Exploratory Purpose) ลักษณะของจุดมุ่งหมายต่างกันตรงที่การวิจัยอนาคตที่มีจุดหมายปทัสถานให้ความสำคัญกับภาพอนาคตที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ (norm) ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต ส่วนจุดมุ่งหมายด้านสำรวจ ให้ความสำคัญกับภาพอนาคตที่คาดว่าจะมีโอกาสเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด จากข้อความข้างต้นสามารถสรุปเป็นตารางได้ ดังนี้

ตาราง 1 แสดงการจำแนกประเภทการวิจัยอนาคตตามจุดมุ่งหมายและประเภทวิธีการ

เทคนิค	จุดมุ่งหมาย	
	ด้านปทัสถาน (normative purpose)	ด้านสำรวจ (exploratory purpose)
เชิงปริมาณ	Environmental Scanning	Environmental Scanning
	Cross-Impact - Analysis	Cross-Impact - Analysis
	Decision Analysis	Decision Analysis
	Econometrics	Econometrics
	Scenario	Scenario
		Statistical Modeling
		Structural Analysis
เชิงคุณภาพ	Environmental Scanning	Environmental Scanning
	Delphi Technique	Delphi Technique
	Future Wheels	Future Wheels
คุณภาพ	Participatory	Scenario
	Relevance Tree	
	Scenario	

จากการวิจัยอนาคตทั้งหมดที่เป็นทั้งคุณภาพและเชิงปริมาณ สุวิมล ว่องวานิช (2548, หน้า 219) ได้เสนอขั้นตอนการวิจัยเกี่ยวกับอนาคต ไว้ดังนี้

ภาพ 1 แสดงขั้นตอนของการวิจัย

5. ข้อดีและข้อเสียของอนาคตศึกษา

การศึกษาอนาคตให้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ คือ ช่วยในกระบวนการตัดสินใจ ดังเช่น ช่วยกำหนดกรอบการทำงานในการตัดสินใจเพื่อการวางแผน กล่าวคือ แผน นโยบายหรือการตัดสินใจใด ๆ จะไม่สามารถกระทำได้หากขาดข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption) หรือหากมีแต่เป็นข้อตกลงเบื้องต้นที่ผิดพลาด ก็จะนำไปสู่ความเสียหาย ซึ่งข้อตกลงเบื้องต้นนี้สามารถได้มาด้วยการศึกษาอนาคต แม้จะเป็นเพียงความเป็นไปได้ หรือความน่าจะเป็นมากกว่าความถูกต้องแน่นอน แต่ก็ยังเป็นหลักเกณฑ์ที่จะช่วยให้นักวางแผนนำไปพิจารณาประกอบการวางแผน การกำหนดนโยบาย หรือการตัดสินใจได้ ช่วยในการตัดสินใจหาทางป้องกันปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นก่อนจะกลายเป็นปัญหาขั้นวิกฤติ และการตัดสินใจเพื่อให้มีการกระทำกับโอกาสที่คาดว่าจะเป็นไปได้และเหมาะสม ช่วยในการตัดสินใจเลือกวิธีการป้องกันปัญหาจากหลาย ๆ วิธีที่นักอนาคตได้เสนอทางเลือกไว้ให้ ช่วยที่สามารถประเมินทางเลือกของนโยบายและการปฏิบัติเนื่องจากนักอนาคตได้ช่วยประเมินทางเลือกต่าง ๆ ไว้ โดยวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่เป็นไปได้ที่จะมีต่อโลกแห่งอนาคตนั้น ช่วยเพิ่มโอกาสในการเลือกสรรจากทางเลือกหลาย ๆ ทางที่เสนอไว้ ทำให้ผู้คนมีความเป็นอิสระในการเลือกสรร สามารถจะหลีกเลี่ยงจากการเป็นทาสของการยอมรับแนวโน้มในปัจจุบันที่อาจจะนำไปสู่ความหายนะได้ ช่วยในการเตรียมคนสำหรับอนาคตที่กำลังเปลี่ยนแปลงกล่าวคือ การศึกษาความเป็นไปได้ของอนาคตจะทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจในตนเอง ทำให้คนเริ่มมองไปข้างหน้า คำนึงถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งที่เป็นปัญหาและไม่เป็นปัญหา การมุ่งไปข้างหน้าไม่ถอยหลังจะเป็นเหตุให้ประชาชนได้มีโอกาสเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ขึ้น นอกจากนี้ยังจะทำให้เกิดความมั่นใจและมองอนาคตในแง่ดีสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ด้วย

6. การวิเคราะห์ตัวประกอบ (Factor Analysis)

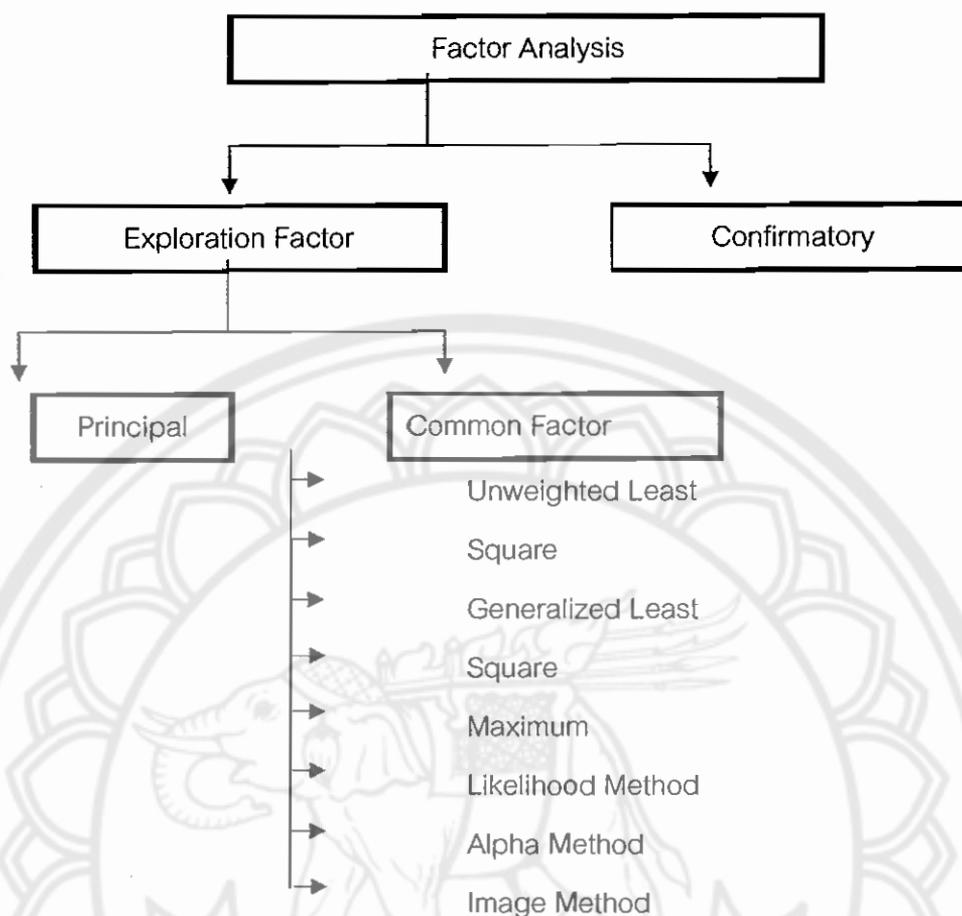
6.1 ความหมายของการวิเคราะห์ตัวประกอบ (Factor Analysis) หรือบางครั้งเรียกว่า การวิเคราะห์ปัจจัยเป็นเทคนิคที่จะจับกลุ่มหรือรวมกลุ่มหรือรวมตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันไว้ในกลุ่มหรือปัจจัยเดียวกัน ตัวแปรที่อยู่ในปัจจัยเดียวกันจะมีความสัมพันธ์กันมาก โดยความสัมพันธ์นั้นอาจจะเป็นในทิศทางบวก (ไปในทิศทางเดียวกัน) หรือทิศทางลบ (ไปในทางตรงกันข้าม) ก็ได้ ส่วนตัวแปรที่คนละปัจจัยจะไม่มีความสัมพันธ์กันหรือมีความสัมพันธ์กันน้อยหรือในอีก ความหมายหนึ่งของการวิเคราะห์องค์ประกอบ หรือเรียกว่า การวิเคราะห์ตัวประกอบ เป็นเทคนิคทางสถิติที่ใช้วิเคราะห์ผลการวัด โดยใช้เครื่องมือหรือเทคนิคหลายชุดหรือหลายด้าน อาจใช้แบบทดสอบแบบวัด แบบสำรวจ ฯลฯ อาจใช้ชุดเดียวแต่มีการวัดแยกเป็นรายด้านหรือหลายชุดก็ได้ ผลการวิเคราะห์จะช่วยให้ทราบว่าเครื่องมือหรือเทคนิคเหล่านั้นวัดแต่ละองค์ประกอบมากน้อยเพียงใด สำหรับการพิจารณาผลจากการวิเคราะห์จะใช้หลักเหตุผล ระบุ (หรือกำหนดชื่อ)

องค์ประกอบที่วัดนั้น ผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบจะปรากฏค่าต่าง ๆ ที่สำคัญ คือ ค่า Communality ซึ่งเขียนด้วย h^2 เป็นค่าความแปรปรวนที่แต่ละฉบับ(ด้าน) แบ่งให้กับแต่ละองค์ประกอบ เป็นส่วนที่ชี้ถึงว่าแต่ละฉบับ (ด้าน) วัดองค์ประกอบนั้นร่วมกับตัวแปรอื่นมากน้อยเพียงใด ค่า Eigenvalues เป็นผลรวมกำลังสองของสัมประสิทธิ์ขององค์ประกอบร่วมในแต่ละองค์ประกอบ ซึ่งต้องมีค่าไม่ต่ำกว่า 1 จึงจะถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่ง ๆ ที่แท้จริง ส่วน Factor Loading เป็นค่าน้ำหนัก องค์ประกอบที่แต่ละฉบับ (ด้าน) วัดในองค์ประกอบนั้น นอกจากนี้ ส.ว.ส.น. ก็ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์องค์ประกอบว่าจะยึดหลักที่ว่าตัวแปรหรือข้อมูลต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันมากนั้นเนื่องมาจากตัวแปรเหล่านี้มีองค์ประกอบร่วมกัน (Common Factor) สังเกตได้จากการจัดกลุ่มของ ตัวแปรหรือค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ดังนั้น สามารถใช้องค์ประกอบร่วมแทนตัวแปรกลุ่มนั้นได้ ทำให้ทราบถึงโครงสร้างและแบบแผนของข้อมูล ทำให้หาองค์ประกอบร่วมของตัวแปรได้ และสามารถหาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรแต่ละตัวได้ ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบนี้สามารถอธิบายได้ถึง ความแปรปรวนร่วมระหว่างกันของตัวแปร ทำให้ทราบถึงโครงสร้างและแบบแผนของข้อมูล ทำให้หาองค์ประกอบร่วมของแต่ละตัวได้ ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบนี้ สามารถอธิบายได้ถึงความแปรปรวนร่วมระหว่างตัวแปรกับองค์ประกอบนั้นอันแสดงถึงขนาด (Magnitude) ของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรกับองค์ประกอบ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2544)

6.2 วัตถุประสงค์ของเทคนิค Factor Analysis มีดังนี้

6.2.1 เพื่อศึกษาว่าตัวประกอบร่วมที่จะสามารถอธิบายความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างตัวแปรต่าง ๆ โดยที่จำนวนตัวประกอบร่วมที่หาได้จะมีจำนวนน้อยกว่า จำนวนตัวแปรนั้นมีตัวประกอบร่วมอะไรบ้าง โมเดลนี้เรียกว่า Exploration Factor Analysis Model

6.2.2 เพื่อต้องการทดสอบสมมุติฐาน เกี่ยวกับโครงสร้างของตัวประกอบว่าตัวประกอบแต่ละตัวประกอบแต่ละตัวประกอบด้วยตัวแปรอะไรบ้าง และตัวแปรแต่ละตัวแปรมี น้ำหนักหรืออัตราความสัมพันธ์กับตัวประกอบมากน้อยเพียงใดตรงกับที่คาดคะเนไว้หรือไม่ หรือสรุปได้ว่า เพื่อต้องการทดสอบว่าตัวประกอบอย่างนี้ตรงกับโมเดลหรือตรงกับทฤษฎีที่มีอยู่หรือไม่ โมเดลนี้เรียกว่า Confirmatory Factor Analysis Model

ภาพ 2 แสดง Basic Concepts ของ Factor Analysis Model

6.3 ประโยชน์ของเทคนิค Factor Analysis มีดังนี้

6.3.1 ลดจำนวนตัวแปร โดยการรวมตัวแปรหลาย ๆ ตัวให้อยู่ในปัจจัยเดียวกัน ปัจจัยที่ได้ถือเป็นตัวแปรใหม่ที่สามารถหาค่าข้อมูลของปัจจัยที่สร้างขึ้นได้ เรียกว่า Factor Score แล้ว จึงสามารถนำปัจจัยดังกล่าวไปเป็นตัวแปรสำหรับการวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป เช่น การวิเคราะห์ความถดถอยและสหสัมพันธ์ (Regression and Correlation Analysis) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) การทดสอบสมมติฐาน t-test Z-test และการวิเคราะห์จำแนกกลุ่ม (Discriminate Analysis) เป็นต้น

6.3.2 ใช้ในการแก้ปัญหาอันเนื่องมาจากการที่ตัวแปรอิสระของเทคนิคการวิเคราะห์สมการความถดถอยมีความสัมพันธ์กัน (Multicollinearity) ซึ่งวิธีการอย่างหนึ่งในการแก้ปัญหานี้ คือ การรวมตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์ไว้ด้วยกัน โดยการสร้างเป็นตัวแปร

ใหม่หรือเรียกว่าปัจจัย โดยใช้เทคนิค Factor Analysis แล้วนำปัจจัยดังกล่าวไปเป็นตัวแปรอิสระในการวิเคราะห์ความถดถอยต่อไป

6.3.3 ทำให้เห็นโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษา เนื่องจากเทคนิค Factor Analysis จะหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation) ของตัวแปรที่ละคู่แล้วรวมตัวแปรที่สัมพันธ์กันมากไว้ในปัจจัยเดียวกันจึงสามารถวิเคราะห์โครงสร้างที่แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ที่อยู่ในปัจจัยเดียวกันได้ ทำให้สามารถอธิบายความหมายของแต่ละปัจจัยได้ตามความหมายของตัวแปรต่าง ๆ ที่อยู่ในปัจจัยนั้น ทำให้สามารถนำไปใช้ในด้านการวางแผนได้ เช่น ศึกษาถึงตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า

6.4 ขั้นตอนการวิเคราะห์ของเทคนิค Factor Analysis มีขั้นตอนต่าง ๆ ที่สำคัญ 4 ขั้นตอนดังนี้คือ

6.4.1 การสร้างเมตริกซ์ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ของตัวแปรทุกตัว (Correlation Matrix) การสร้างเมตริกซ์ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ของตัวแปรทุกตัวเป็นขั้นตอนแรกของการวิเคราะห์ปัจจัยที่จะดำเนินการหาความสัมพันธ์ในรูปแบบเส้นตรงโดยวิธีของ Pearson Correlation ระหว่างตัวแปรทุกคู่ที่ต้องการนำมาจัดกลุ่มซึ่งจะอยู่ในรูปของ Correlation Matrix การหาความสัมพันธ์จะมีประโยชน์ในการนำตัวแปรไปใช้ในการจัดกลุ่มด้วยวิธีการวิเคราะห์ตัวประกอบ โดยมีการพิจารณาดังนี้

- 1) ถ้าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรคู่ใดมีค่าใกล้ +1 หรือ -1 แสดงว่าตัวแปรคู่นั้นมีความสัมพันธ์กันมาก ควรอยู่ใน Factor เดียวกัน
- 2) ถ้าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรคู่ใดมีค่าใกล้ศูนย์แสดงว่าตัวแปรคู่นั้น ไม่มีความสัมพันธ์กันหรือสัมพันธ์กันน้อยมาก ควรอยู่คนละ Factor
- 3) ถ้ามีตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น หรือมีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ๆ ที่เหลือน้อยมาก ควรอยู่คนละ Factor
- 4) ถ้ามีตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่นหรือมีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ๆ ที่เหลือน้อยมาก ควรตัดตัวแปรนั้นออกจากการวิเคราะห์

6.5 การสกัดปัจจัย (Factor Extraction) วัตถุประสงค์ของการสกัดปัจจัย คือ การหาจำนวน Factor ที่สามารถใช้ตัวแปรทั้งหมดทุกตัวได้ วิธีการสกัดปัจจัยมีหลายวิธี ดังนั้นจะต้องตัดสินใจเลือกใช้วิธีใด เพราะแต่ละวิธีจะให้ผลแตกต่างกัน วิธีการสกัดปัจจัยแบ่งออกเป็น 2 วิธีใหญ่ ๆ คือ

6.5.1 วิธีองค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis : PCA) วิธีนี้อาศัยหลักความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปรที่ใช้เป็นข้อมูลองค์ประกอบหลักตัวแปรคือ การผสมเชิงเส้นตรง (Linear Combination) ของตัวแปรที่อธิบายการผันแปรของข้อมูลได้มากที่สุด จากนั้นหากการผสมที่สองที่สามารถอธิบายการผันแปรได้มากที่สุดเป็นอันดับที่สอง โดยที่ไม่สัมพันธ์กับการผสมแรก ทำเช่นนี้เรื่อยไปจนได้องค์ประกอบหลัก(หรือปัจจัย) ที่สามารถอธิบายการผันแปรของทุกตัวแปรได้ครบถ้วน ซึ่งองค์ประกอบหลักจะอธิบายการผันแปรได้น้อยลงตามลำดับและทุกองค์ประกอบไม่สัมพันธ์กัน

6.5.2 วิธีองค์ประกอบร่วม (Common Factor Analysis : CFA) วิธีนี้สามารถแบ่งได้เป็น 5 วิธีดังนี้คือ

1) วิธีกำลังสองน้อยที่สุดไม่ปรับน้ำหนัก (Unweighted Least Square) เป็นวิธีการสกัดปัจจัย โดยจะกำหนดจำนวนไว้ตายตัวและพยายามหาเมทริกซ์แบบแผนของปัจจัย (Factor Pattern Matrix) ที่ทำให้ผลรวมของความแตกต่างกำลังสองระหว่างเมทริกซ์ ที่คำนวณได้หรือเมทริกซ์ความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นใหม่และเมทริกซ์ความสัมพันธ์เดิมระหว่างตัวแปรมีค่าน้อยที่สุด

2) วิธีกำลังสองน้อยที่สุดทั่วไป (Generalized Least Square: ULS) เป็นวิธีการที่ใช้หลักเกณฑ์อย่างเดียวกันกับวิธีอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากวิธีองค์ประกอบหลักเพียงแต่มีการถ่วงน้ำหนักความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในเชิงปฏิภาคกลับกับความเด่นเฉพาะ (Uniqueness) ของตัวแปรนั้น โดยให้ค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีความเด่นเฉพาะมากมีน้ำหนักน้อยกว่าค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีความเด่นเฉพาะต่ำ ซึ่งความเด่นเฉพาะของตัวแปรคือ อัตราความไม่สัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสองตัว สามารถวัดได้จากค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์เชิงส่วน (Partial Correlation Coefficient)

3) วิธีความเป็นไปได้สูงสุด (Maximum Likelihood Method: ML) เป็นวิธีการที่ใช้หาค่าโดยการประมาณที่สามารถจะใช้หาค่าโดยการประมาณที่สามารถจะใช้เมทริกซ์ความสัมพันธ์ที่คำนวณได้ใกล้กับเมทริกซ์ที่ได้จากการสังเกตโดยสมมติว่าข้อมูลนั้นเป็นข้อมูล ตัวอย่างที่มีการกระจายปกติหลายตัวแปร (Multivariate Normal Distribution) และโดยการปรับ น้ำหนักค่าความสัมพันธ์ในเชิงปฏิภาคกลับกับความเด่นเฉพาะของตัวแปรซึ่งจะทำการคำนวณซ้ำหลาย ๆ ครั้ง จนกว่าจะได้เมทริกซ์ที่ใกล้กับเมทริกซ์ที่ได้จากการสังเกต

4) วิธีอัลฟา (Alpha Method) เป็นการใช้หลักการเดียวกับวิธีการแยกปัจจัยแบบอื่น ๆ คือ มีการตั้งข้อสมมติฐานไว้ว่าตัวแปรแต่ละตัวมีส่วนประกอบ 2 ส่วน คือ ปัจจัย

ร่วมและปัจจัยเฉพาะ แต่ที่แตกต่างจากวิธีการอื่นๆ คือ แทนที่จะถือว่าจำนวนกรณีที่จะใช้ในการวิเคราะห์เป็นจำนวนตัวอย่าง กลับถือว่าจำนวนตัวแปรนั้นเป็นตัวอย่างของคุณสมบัติของประชากร (Population Parameters) วัตถุประสงค์ของวิธีการแยกปัจจัยโดยอาศัยค่าอัลฟา คือ หาปัจจัยที่เป็นตัวแทนของคุณสมบัติของประชากร หรือ มีอัตราการใช้ได้ทั่วไปสูงสุด (Maximum Generalizability) อัตราการใช้ได้ทั่วไปที่วัดได้โดยค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้คือ คูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson Reliability Coefficient) หรือค่าอัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) วิธีการแยกปัจจัยดังกล่าวนี้ สมมติว่าตัวแปรนั้นได้มาจากข้อมูลของประชากรทั้งหมด แต่ตัวแปรนั้นเป็นตัวอย่างของตัวแปรทั้งหมด

5) วิธีเงา (Image Method) เป็นวิธีการแยกปัจจัยอีกวิธีหนึ่งซึ่งสมมติว่าตัวแปรแต่ละตัวแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เกิดจากปัจจัยร่วมและส่วนที่เกิดจากปัจจัยเฉพาะ สัดส่วนที่แน่นอนของทั้งสองส่วนนี้คำนวณได้จากการประมาณ โดยอาศัยเมตริกซ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ทฤษฎีเงา (Image Theory) ซึ่งกัทแมน (Guttman) เป็นผู้พัฒนา ส่วนที่เป็นส่วนร่วมของตัวแปรคาดประมาณได้จากความสัมพันธ์เชิงเส้นของตัวแปรตัวนั้นกับตัวแปรที่เหลือทั้งหมด ส่วนที่เรียกว่าเงาของตัวแปรนั้น (The Image of the Variable) ส่วนเฉพาะของ ตัวแปรก็คือ ส่วนที่ไม่สามารถคาดประมาณได้จากความสัมพันธ์เชิงเส้นกับตัวแปรอื่น ส่วนนี้เรียกว่า ด้านเงา (Anti-image)

6.6 การหมุนแกนปัจจัย (Factor Rotation) เป็นขั้นตอนที่จะดำเนินการแยกตัวแปรให้เห็นเด่นชัดว่าตัวแปรหนึ่ง ๆ ควรจะจัดอยู่ในกลุ่มหรือในปัจจัยใด เนื่องจากในการสกัดปัจจัยจะได้ปัจจัยหรือปัจจัยหลายปัจจัย ซึ่งแต่ละปัจจัยจะเกิดการรวมของตัวแปรแบบเชิงเส้นตรงแต่ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ตัวแปรหนึ่ง ๆ อาจจะเป็นสมาชิกในหลายปัจจัยซึ่งยากต่อการให้ความหมายของปัจจัยและการกำหนดชื่อปัจจัยหรืออาจได้ความหมายของแต่ละปัจจัยไม่ชัดเจน การหมุนแกนจะเป็นวิธีการที่จะทำให้สมาชิกของแต่ละตัวแปรในปัจจัยหนึ่ง ๆ ชัดเจนขึ้น วิธีการหมุนแกนปัจจัยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 วิธี ใหญ่ ๆ คือ

6.6.1 การหมุนแกนแบบมุมฉาก (Orthogonal) เป็นวิธีการหมุนแกนแบบที่ให้แกนของปัจจัยหมุนจากตำแหน่งเดิมในลักษณะตั้งฉากกันตลอดเวลาที่มีการหมุนแกนเรียกว่าเป็นการหมุนแกนแบบที่ปัจจัยแต่ละปัจจัยไม่มีความสัมพันธ์กันเลย วิธีการหมุนแกนแบบมุมฉากสามารถจำแนกได้ 3 วิธีย่อย ๆ ดังนี้

1) แบบควอดติแมกซ์ (Quartimax) วัตถุประสงค์ของการหมุนแบบควอดติแมกซ์ คือ การลดความซ้ำซ้อนเชิงตัวประกอบของตัวแปรน้อยลงที่สุดเท่าที่จะทำได้โดยหมุน

แกนของ ตัวประกอบไปในทางที่ทำให้ตัวแปรที่มีน้ำหนักสูงต่อตัวประกอบหนึ่ง และไม่มีหรือแทบจะไม่มีน้ำหนักต่อตัวประกอบนั้น ๆ อีก ความสลับซับซ้อนเชิงตัวประกอบของตัวแปรวัดได้จาก ความแปรปรวนร่วมจากกำลังสองของน้ำหนักของตัวประกอบของตัวแปรอัตราความแปรปรวนร่วม วัดได้จากค่าเฉลี่ยของกำลังสองของค่าเบี่ยงเบนจากค่าเฉลี่ย ซึ่งอัตราความแปรปรวนร่วมมากที่สุด เมื่อตัวแปรตัวหนึ่งมีค่ากำลังสองของน้ำหนักของตัวแปรค่าใด ค่าหนึ่งในแถวเท่ากับ ค่าความร่วมกันและค่าที่เหลือเป็นศูนย์ ดังนั้น ค่าสูงสุดของอัตราความร่วมกันของค่ากำลังสองของ น้ำหนักตัวประกอบ คือความสลับซับซ้อนที่ง่ายที่สุดของตัวแปรนั้น

2) แบบวาริแมกซ์ (Varimax) วิธีการนี้พยายามที่จะลดจำนวนตัวแปรที่มีน้ำหนักปัจจัยมากบนแต่ละปัจจัยให้เหลือน้อยที่สุดจะทำให้ได้เฉพาะตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์ในการรวมตัวแบบเชิงเส้นสูงหรืออีกนัยหนึ่ง ก็คือ มุ่งไปที่ความแตกต่างหรือความแปรปรวนของแต่ละ ตัวประกอบโดยพยายามทำให้ตัวประกอบแต่ละคอลัมน์แตกต่างกันให้มากที่สุดซึ่งจะช่วยให้ตีความหมายของปัจจัยได้ง่าย

3) แบบอิกวาแมกซ์ (Equamax) เป็นการผสมระหว่างแบบควอดติกแมกซ์ และแบบวาริแมกซ์ที่ต้องการแปรความหมายทั้งปัจจัยและตัวแปร โดยเป็นการลดจำนวนทั้งจำนวน ตัวแปรในแต่ละปัจจัยและลดจำนวนปัจจัยที่ใช้อธิบายความหมายของตัวแปร

6.6.2 การหมุนแกนแบบมุมแหลม (Oblique Rotation) เป็นวิธีการหมุนแกน แบบที่ให้แกนของปัจจัยหมุนจากตำแหน่งเดิมในลักษณะเป็นมุมแหลม และไม่ตั้งฉากกัน ตลอดเวลาที่มีการหมุนแกน โดยการหมุนแกนแบบนี้สามารถที่จะระบุระดับความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยโดยการกำหนดจำนวนองศาของมุมแหลมตั้งแต่ 0 ถึง 90 องศาถ้าต้องการให้ปัจจัยที่ได้มี ความสัมพันธ์กันสูงให้กำหนดค่าจำนวนองศาต่ำๆ (ถ้ากำหนดเป็น 0 องศาแสดงว่าให้ปัจจัยมีความสัมพันธ์กันสูงสุด) แต่ถ้าต้องการให้ปัจจัยที่จะได้ มีความสัมพันธ์กันน้อยให้กำหนดค่าจำนวน องศาสูง ๆ (ถ้ากำหนดเป็น 90 องศา แสดงว่าให้ปัจจัยไม่มีความสัมพันธ์กันเลยและจะกลายเป็น การหมุนแกนแบบมุมฉาก)

6.7 การให้ความหมายแก่ปัจจัย (Factor Meaning) เป็นขั้นตอนที่จะต้องกำหนดชื่อ หรือให้ความหมายแก่ปัจจัยหรือตัวแปรที่ได้โดยพิจารณาว่าในปัจจัยนั้นๆ ประกอบด้วยตัวแปร อะไรบ้างที่เป็นสมาชิกอยู่แต่เนื่องจากในปัจจัยหนึ่งๆ ประกอบไปด้วยตัวแปรทุกตัวที่เป็นสมาชิก โดยมีน้ำหนักของการเป็นสมาชิกแตกต่างกัน ดังนั้นก่อนจะให้ ความหมายแก่ปัจจัยใด ๆ ควร จะต้องพิจารณาเลือกตัวแปรที่น่าจะเป็นสมาชิกของปัจจัยนั้น ๆ มากที่สุด หลังจากนั้นจึงให้ ความหมายแก่ปัจจัยที่ได้แต่ละปัจจัย ซึ่งขั้นตอนในการพิจารณา (ศิริชัย พงษ์วิชัย, 2546) มีดังนี้

6.7.1 จัดตัวแปรเข้าเป็นสมาชิกปัจจัยเดียว เป็นขั้นตอนที่จะดำเนินการแยกตัวแปรให้ เห็นชัดว่าตัวแปรหนึ่ง ๆ ควรจะจัดอยู่ในกลุ่มหรือในปัจจัยใด โดยนำค่าน้ำหนักปัจจัยหรือสัมประสิทธิ์ของแต่ละปัจจัย (Factor Loading) ที่ได้ล่าสุดจากการหมุนแกนแล้วและเลือกเฉพาะ Factor ที่มีค่า Eigenvalues หรือค่า Percent of Variance สูงตามขั้นตอนการคัดเลือกปัจจัยแล้ว จึงพิจารณาค่าน้ำหนักปัจจัยหรือสัมประสิทธิ์ของแต่ละปัจจัยของปัจจัยทั้งหมดที่เลือกมาว่า น้ำหนักปัจจัยหรือค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยใดมีค่ามากที่สุดหมายความว่าปัจจัยนั้นมีความสัมพันธ์กับตัวแปรนั้นมากที่สุด แสดงว่าตัวแปรนั้น ๆ ควรเป็นสมาชิกของปัจจัยนั้นมากกว่าที่จะเป็นสมาชิกของปัจจัยอื่น

6.7.2 เลือกตัวแปรที่มีผลสูงต่อปัจจัย จากขั้นตอนที่ผ่านมาถึงแม้จะได้ตัวแปรที่เป็นสมาชิกในปัจจัยเดียวแต่ตัวแปรบางตัวที่เข้ามาเป็นสมาชิกในปัจจัยอาจจะมีน้ำหนัก การเข้าร่วมตัวหรือมีผลต่อการอธิบายปัจจัยนั้น ๆ ได้ต่ำ ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าถึงแม้จะไม่มีตัวแปรดังกล่าวก็สามารถให้ความหมายของปัจจัยได้เพียงพอแล้ว การพิจารณาจะพิจารณาจากค่าน้ำหนัก หรือสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรจากตัวแบบการรวมตัวแบบเส้นตรง โดยจะเลือกตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์สูงซึ่งอาจจะใช้วิธีทดสอบความสัมพันธ์ทางสถิติ

6.7.3 การให้ความหมายแก่ปัจจัย เป็นขั้นตอนที่จะต้องให้ความหมายหรือกำหนดชื่อแก่แต่ละปัจจัยซึ่งในขั้นตอนนี้จะต้องอาศัยประสบการณ์ในการกำหนด หรือให้ชื่อที่สื่อความหมายแก่แต่ละปัจจัยจะทำให้ได้โดยพิจารณาลักษณะของตัวแปรที่อยู่ในปัจจัยนั้น ๆ

สรุป การวิเคราะห์ตัวประกอบเป็นเทคนิคการจับกลุ่มหรือรวมตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันไว้ในกลุ่มหรือปัจจัยเดียวกัน มีขั้นตอนการวิเคราะห์ คือ 1) การสร้างเมทริกซ์ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ของตัวแปรทุกตัว 2) การสกัดปัจจัย 3) การหมุนแกนปัจจัย 4) การให้ความหมายแก่ปัจจัย

7. เทคนิคเดลฟาย (Delphi technique)

เทคนิคเดลฟาย เป็นเทคนิคการวิจัยที่ได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับแพร่หลายไม่ว่าจะเป็นด้านธุรกิจ การเมือง เศรษฐกิจ และการศึกษา สำหรับทางเทคโนโลยีการศึกษาได้มีการนำมาใช้อย่างกว้างขวาง เช่น การวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มของเทคโนโลยีการศึกษา อีก 5 ปี ทิศทางการวิจัยเทคโนโลยีการศึกษาในอนาคต แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนแบบ e-Learning ของประเทศไทย เป็นต้น ซึ่งเทคนิคเดลฟายเป็นวิธีการวินิจฉัยหรือตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ โดยไม่มีการเผชิญหน้ากันโดยตรงของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เช่นเดียวกับกับการระดมสมอง (Brain storming) ทำให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนสามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างเต็มที่และอิสระ โดยไม่ต้องคำนึงถึงความคิดเห็นของผู้อื่น นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญยังมี

๗
๘๖
5275
•15
๗3๑๔๐
2552

โอกาสถกสนทนารอบวงความคิดเห็นของตนอย่างรอบคอบทำให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือและนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจในด้านต่าง ๆ ได้

16 ก.ค. 2552

7.1 ความหมายของเทคนิคเดลฟาย

1,4559253

เจนเซน (Jensen, 1996, p. 857) ได้ให้คำนิยามของเทคนิคเดลฟายว่า เป็นโครงการจัดทำรายละเอียดรอบคอบ ในการที่จะสอบถามบุคคลด้วยแบบสอบถามในเรื่องต่าง ๆ เพื่อจะได้ให้ข้อมูลและความคิดเห็นกลับมา โดยมุ่งที่จะรวบรวมการพิจารณาการตัดสินใจและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในเรื่องที่เกี่ยวกับความเป็นไปได้ในอนาคต

จอห์นสัน (Johnson, 1993, p. 982) ได้ให้ความหมายของเทคนิคเดลฟายว่าเป็นเทคนิคของการรวบรวมการพิจารณาการตัดสินใจที่มุ่งเพื่อเอาชนะจุดอ่อนของการตัดสินใจแต่เดิมที่จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะหรือความคิดเห็นของกลุ่มหรือมติของที่ประชุม

จากความหมายสรุปได้ว่า เทคนิคเดลฟาย คือ กระบวนการหรือเครื่องมือที่ใช้ในการตัดสินใจหรือลงข้อสรุปในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างเป็นระบบที่ปราศจากการเผชิญหน้าโดยตรงของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญโดยรวบรวมและสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

7.2 คุณลักษณะของเทคนิคเดลฟาย

7.2.1 เทคนิคเดลฟายเป็นเทคนิคที่มุ่งแสวงหาข้อมูลจากความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ด้วยการตอบแบบสอบถาม ดังนั้นผู้เชี่ยวชาญจึงจำเป็นต้องตอบแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้กำหนดขึ้นในแต่ละขั้นตอนการตอบหรือการตัดสินใจของผู้เชี่ยวชาญจะมีความถูกต้องและความตรงสูง เมื่อผู้เชี่ยวชาญนั้นเป็นผู้ที่มีความรู้และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่ศึกษา

7.2.2 เป็นเทคนิคที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนที่ร่วมในการวิจัยจะไม่ทราบว่าใครเป็นใครบ้าง ที่มีส่วนออกความเห็นและไม่ทราบว่าแต่ละคนมีความคิดเห็นในแต่ละข้ออย่างไร ซึ่งนับว่าเป็นการขจัดอิทธิพลของกลุ่มที่ส่งผลต่อความคิดเห็นของตน

7.2.3 เทคนิคเดลฟายนี้ได้ข้อมูลมาจากแบบสอบถาม หรือรูปแบบอย่างอื่นที่ไม่ต้องให้ผู้เชี่ยวชาญมาพบกัน โดยผู้เชี่ยวชาญจะต้องตอบแบบสอบถามครบทุกขั้นตอน เพื่อให้ได้ความเห็นที่ถูกต้อง เชื่อถือได้จึงต้องมีการใช้แบบสอบถามหลาย ๆ รอบ ซึ่งโดยทั่วไปแบบสอบถามในรอบที่ 1 มักเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดและในรอบต่อ ๆ ไป จะเป็นแบบสอบถามปลายปิดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

7.2.4 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนได้ตอบแบบสอบถามโดยกลั่นกรองอย่างละเอียด รอบคอบและให้คำตอบได้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันยิ่งขึ้น ผู้ทำวิจัยจะแสดงความคิดเห็นที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องกันในคำตอบแต่ละข้อของแบบสอบถามที่ตอบลงไป ในครั้งก่อนแสดงในรูปสถิติ คือค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ แล้วส่งกลับให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนพิจารณาว่าจะคงคำตอบเดิมหรือเปลี่ยนแปลงใหม่

7.2.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์จะเป็นสถิติเบื้องต้น คือ การวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง ได้แก่ ฐานนิยม(Mode) มัธยฐาน (Median) ค่าเฉลี่ย (Mean) และการวัดการกระจายของข้อมูล คือ ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range)

7.3 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยของเทคนิคเดลฟาย มีขั้นตอน ดังนี้

7.3.1 กำหนดปัญหาที่จะศึกษา ปัญหาที่จะวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟายควรเป็นปัญหาที่ยังไม่มี คำตอบที่ถูกต้องแน่นอนและสามารถวิจัยปัญหาได้จากการให้ผู้เชี่ยวชาญในสาขา นั้น ๆ เป็นผู้ตัดสิน ประเด็นปัญหาควรจะนำไปสู่การวางแผนนโยบายหรือการคาดการณ์ในอนาคต

7.3.2 การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญมากเนื่องจากคุณลักษณะเฉพาะของ การวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย คือ การอาศัยข้อคิดเห็นจากการตอบของผู้เชี่ยวชาญผลการวิจัยจะน่าเชื่อถือหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เลือกสรรมานั้น สามารถให้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้เพียงใด ดังนั้นสิ่งที่ผู้วิจัยจะต้องคำนึงถึงในการเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ความสามารถของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ความร่วมมือของผู้เชี่ยวชาญจำนวนผู้เชี่ยวชาญและวิธีการเลือกสรรผู้เชี่ยวชาญเป็นต้น

7.3.3 การทำแบบสอบถาม ในกระบวนการวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟายนี้ จะให้ผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถามจำนวน 4 รอบ ดังนี้

1) การสร้างแบบสอบถามรอบที่ 1 การทำแบบสอบถามฉบับแรก โดยทั่วไป แบบสอบถามฉบับแรกเป็นแบบสอบถามปลายเปิด และเป็นการถามแบบกว้าง ๆ ให้ครอบคลุมประเด็นปัญหาที่จะวิจัยนั้น เพื่อระดมความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยทางไปรษณีย์ที่สอดซองซึ่งจำหน่ายและปิดดวงตราไปรษณีย์ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เชี่ยวชาญ กำหนดเวลาในการส่งคำตอบนี้คืนภายใน 2 สัปดาห์ ถ้าผู้เชี่ยวชาญคนใดไม่ส่งคืนควรทวงถาม สำหรับการวิเคราะห์คำตอบแบบสอบถามรอบแรกผู้วิจัยจะต้องรวบรวมความคิดเห็นและวิเคราะห์ โดยละเอียดและนำมาสังเคราะห์เป็นประเด็น โดยตัดข้อมูลที่ซ้ำซ้อนออกเพื่อนำไปสร้างแบบสอบถามในรอบต่อไป

2) การสร้างแบบสอบถามรอบที่ 2 โดยการนำคำตอบที่วิเคราะห์ได้จาก รอบแรกมา สร้างเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) อาจใช้ 5 ระดับ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนให้น้ำหนักความสำคัญของแต่ละข้อ รวมทั้งเหตุผลที่เห็นด้วยหรือไม่เห็น ด้วยของแต่ละข้อลงในช่องว่างที่เว้นไว้ตอนท้ายประโยค หรือควรการแก้ไขจำนวนผู้เชี่ยวชาญ สามารถให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมได้ แล้วส่งแบบสอบถามในรอบนี้ให้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมและ อำนวยความสะดวกในการส่งคืนทางไปรษณีย์เช่นเดียวกับรอบแรกและสำหรับการวิเคราะห์ คำตอบจากแบบสอบถามรอบที่ 2 โดยการนำคำตอบแต่ละข้อมาหาค่ามัธยฐาน (Median) ฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range)

3) การวิเคราะห์แบบสอบถามรอบที่ 3 นำคำตอบแต่ละข้อจากการ วิเคราะห์หรือรอบที่ 2 โดยพิจารณาจากค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ กล่าวคือ ถ้าค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ แคบแสดงว่า คำตอบที่วิเคราะห์ได้นั้นมีความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่สอดคล้องกัน ซึ่งถ้าผู้วิจัยได้ ข้อมูลเพียงพอก็อาจสรุปผลการวิจัยได้รอบนี้เลย แต่ถ้าค่าพิสัยระหว่างควอไทล์กว้าง(มีค่ามาก) แสดงว่า คำตอบที่วิเคราะห์ได้นั้นมีความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญไม่สอดคล้องกัน(ต่างกัน) ก็อาจ สร้างแบบสอบถามใหม่เป็นแบบสอบถามรอบที่ 3 โดยมีข้อความเดียวกันกับแบบสอบถามรอบที่ 2 แต่เพิ่มตำแหน่งของค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์และเครื่องหมายแสดงตำแหน่งที่ ผู้เชี่ยวชาญท่านนั้น ๆ ได้ตอบในแบบสอบถามรอบที่ 2 ลงไป แล้วส่งกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญท่านนั้น ได้ยืนยันคำตอบเดิมหรือเปลี่ยนแปลงคำตอบใหม่

4) การวิเคราะห์แบบสอบถามรอบที่ 4 ทำตามขั้นตอนหรือวิธีการ เดียวกันกับรอบที่ 3 ถ้าผลการวิเคราะห์ครั้งนี้ปรากฏคำตอบที่ได้มีความสอดคล้องกัน นั่นคือ ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์แคบก็ยุติกระบวนการวิจัยได้ แต่ถ้าคำตอบทั้งหมดยังมีความต่างกันก็สร้าง แบบสอบถามใหม่เป็นแบบสอบถามรอบที่ 4 โดยมีข้อความเดียวกันกับแบบสอบถามรอบที่ 3 ด้วย วิธีการเดิมอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการวิจัยเดลฟายส่วนใหญ่สามารถได้ข้อสรุปผลการวิจัย จากแบบสอบถามรอบที่ 3 และหากดำเนินการวิจัยรอบที่ 4 ก็จะได้ข้อสรุปใกล้เคียงกับรอบที่ 3

7.4 เครื่องมือที่ใช้ในเทคนิคเดลฟาย

การเก็บข้อมูลโดยใช้เทคนิคเดลฟาย จะใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำคัญ รูปแบบของแบบสอบถามใช้ทั้งสองประเภท คือ แบบสอบถามปลายเปิดและแบบสอบถามปลาย ปิดชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (โดยทั่วไปใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ) เทคนิคเดลฟายที่พัฒนามา แบบดั้งเดิม จะเก็บข้อมูลรอบแรกโดยใช้แบบสอบถามปลายเปิด ส่วนรอบต่อมาจะใช้แบบปลาย ปิด การเก็บข้อมูลในรอบแรกโดยใช้แบบสอบถามปลายเปิดมีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมความคิดเห็น

กว้างๆ จากผู้เชี่ยวชาญสำหรับแบบสอบถามในรอบที่สองพัฒนามาจากคำตอบของแบบสอบถามในรอบแรก โดยนำความคิดเห็นทั้งหมดจากผู้เชี่ยวชาญมาสังเคราะห์สร้างเป็นแบบสอบถามปลายเปิดชนิดมาตราประมาณค่าแล้วส่งให้ผู้เชี่ยวชาญจัดลำดับความสำคัญหรือคาดการณ์แนวโน้มในแต่ละข้อ

การจัดทำแบบสอบถามในรอบที่ 3 นั้น จะมีการนำคำตอบของแต่ละข้อที่ได้รับจากแบบสอบถามรอบที่ 2 ทั้งหมดมาคำนวณค่าสถิติ ประเด็นที่ต้องพิจารณาในการจัดทำแบบสอบถามคือการเลือกค่าสถิติที่ใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ ได้แก่ ค่ามัธยฐาน (Median) ฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ (Interquartile Range) หรือ ความถี่ ร้อยละ เป็นต้น

การให้ข้อมูลย้อนกลับในกระบวนการเดลฟาย มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้รับรู้ระดับความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยสรุปรวมว่ามีความคิดเห็นอย่างไรต่อข้อความแต่ละข้อ ข้อมูลย้อนกลับนี้จะนำเสนอด้วยค่าสถิติ ค่าสถิติที่นำเสนอจะประกอบด้วยข้อมูล 2 กลุ่ม กลุ่มแรกประกอบด้วยค่าสถิติ 2 ส่วน คือค่าสถิติที่แสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยสรุปรวมซึ่งอาจแสดงด้วยค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม หรือร้อยละเพื่อแสดงความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ ค่าสถิติส่วนที่สองคือ ค่าสถิติที่แสดงการกระจายของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อแสดงระดับความสอดคล้องของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ สถิติที่พบบ่อย ได้แก่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนเบี่ยงเบนควอร์ไทล์หรือการแจกแจงความถี่หรือร้อยละในแต่ละกลุ่มคำตอบ กลุ่มที่สอง เป็นตัวเลขที่แสดงคำตอบของผู้เชี่ยวชาญในรอบที่แล้ว เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความสอดคล้องหรือความแตกต่างของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนกับความคิดเห็นของกลุ่ม

จำนวนรอบที่เหมาะสม การเก็บข้อมูลโดยใช้เทคนิคเดลฟาย สามารถดำเนินการได้หลายรอบจนกว่าจะได้คำตอบที่สอดคล้องกันของสมาชิกในกลุ่ม จำนวนรอบที่เหมาะสมของเทคนิคเดลฟาย ขึ้นอยู่กับการได้ข้อสรุปที่มีฉันทามติหรือจนกว่าสามารถให้เหตุผลได้ว่าทำไมจึงไม่สามารถได้ข้อสรุปที่มีฉันทามติ โดยปกติการรวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิคเดลฟายอย่างน้อย 2 รอบ แต่ไม่เกิน 4 รอบอย่างไรก็ตามผู้รับผิดชอบกระบวนการไม่สามารถคาดคะเนได้ล่วงหน้าว่าจะต้องใช้กระบวนการเก็บข้อมูลจำนวนกี่รอบ เนื่องจากขึ้นอยู่กับระดับฉันทามติของกลุ่มว่าจะสามารถบรรลุผลได้ในรอบใด

7.5 รูปแบบของเทคนิคเดลฟายที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบของเทคนิคเดลฟายมี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบดั้งเดิม และรูปแบบปรับปรุง ธรรมชาติของเดลฟายมีลักษณะสำคัญ หรือแนวโน้ม ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจากกลุ่มผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องนั้นๆ เพื่อสร้างความคิดเห็นที่สอดคล้องต้องกันหรือฉันทามติระหว่างกลุ่ม

ผู้เชี่ยวชาญในการนำมาสู่ข้อสรุปที่น่าเชื่อถือ ที่มีรูปแบบการดำเนินการโดยใช้แบบสอบถามนำในรอบแรกและแบบสอบถามที่ใช้ในรอบแรกเป็นแบบสอบถามปลายเปิด

การนำเทคนิคเดลฟายแบบเดิมไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประสบปัญหาหลายด้าน เช่นการใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามปลายเปิดนาน การเก็บข้อมูลหลายรอบทำให้ผู้เชี่ยวชาญรู้สึกเบื่อและถูกรบกวนมากเกินไป อัตราการตอบกลับแบบสอบถามค่อนข้างต่ำ ข้อมูลที่ได้ไม่ค่อยมีความหลากหลาย ตอบเข้าหาค่ากลางเพื่อให้ยุติโดยเร็ว ปัญหาเหล่านี้จึงทำให้ผู้วิจัยปรับปรุงข้อจำกัดของเทคนิคเดลฟายแบบเดิมให้สามารถใช้งานได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุงหรือ Modified Techniques หมายถึง เทคนิคเดลฟายที่มีการปรับปรุงวิธีการหรือขั้นตอนการดำเนินการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และลดข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในเทคนิคเดลฟายแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะข้อจำกัดเกี่ยวกับเวลาในการเก็บข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามของเทคนิคเดลฟายในแต่ละรอบใช้ระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 40 วัน จึงมีความพยายามหาวิธีลดระยะเวลาในการเก็บข้อมูลด้วยวิธีต่าง ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. การใช้วิธีระดมความคิดเห็นแทนการตอบแบบสอบถามปลายเปิดในรอบแรก มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมแนวคิดที่หลากหลายของกลุ่มบุคคล สำหรับการจัดทำเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดในรอบที่ 2 ของเทคนิคเดลฟายแบบดั้งเดิม การระดมความคิดเห็นจะช่วยลดระยะเวลาสำหรับการจัดทำแบบสอบถามในรอบสอง เพราะการมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มด้วยเทคนิคระดมความคิดเห็นจะทำให้ได้ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และมีการอภิปรายภายในกลุ่มอย่างมีเหตุผล และช่วยลดระยะเวลาในการรอแบบสอบถามกลับคืนในรอบแรก

2. การใช้วิธีการสัมภาษณ์แทนการตอบแบบสอบถามปลายเปิดในรอบแรก จุมพล พูลภัทรชีวัน ได้ปรับปรุงเทคนิคเดลฟายให้เหมาะกับการวิจัยอนาคต โดยพัฒนาเทคนิคที่เรียกว่า EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) เทคนิคนี้เก็บรวบรวมข้อมูลรอบแรกด้วยการสัมภาษณ์ไม่มีการจำกัดขอบเขตของแนวคิดของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ใช้การสัมภาษณ์แบบเปิดและไม่ชี้นำ ผู้ให้สัมภาษณ์มีโอกาสปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และแก้ไขข้อมูลที่ทำให้สัมภาษณ์ทำให้ข้อมูลที่ได้รับมีความน่าเชื่อถือ

3. การประชุมแบบเดลฟาย (Delphi Conference) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในลักษณะของการประชุม ระหว่างการประชุมจะเก็บข้อมูลซ้ำด้วยแบบสอบถาม และนำเสนอข้อมูลย้อนกลับแก่สมาชิกในกลุ่ม และขอให้ผู้ให้ข้อมูลพิจารณาและตรวจสอบความคิดเห็นของตนเองอีกครั้งพร้อมกับการสนับสนุนให้เกิดการอภิปรายกันภายในกลุ่ม การเก็บข้อมูลแบบนี้ไม่

สามารถปิดบังสถานภาพทางสังคมของผู้ให้ข้อมูลได้ ผู้วิจัยสามารถสังเกตพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูลได้

4. เดลฟายใช้คอมพิวเตอร์เป็นฐาน (Computer – Based Delphi) การวิจัยที่เก็บรวบรวมข้อมูลผ่านทางคอมพิวเตอร์ ผู้ให้ข้อมูลจะเห็นข้อมูลของสมาชิกในกระบวนการ โดยไม่ต้องอาศัยการสรุปหรือวิเคราะห์ความคิดโดยนักวิจัยซึ่งอาจมีความลำเอียง วิธีนี้จะเก็บข้อมูลได้รวดเร็ว ประหยัด

5. เดลฟายกลุ่ม (Group Delphi) Wikin และ Altschuld (1995) เสนอการใช้เดลฟายกลุ่มโดยการกำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและเชิญเข้ามีส่วนร่วมในการประชุม เมื่อได้รับการตอบรับและผู้เชี่ยวชาญให้ความสนใจที่จะเข้าร่วมในการประชุมแล้ว ผู้ประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessor) ส่งแบบสอบถามรอบที่ 1 ไปให้ก่อนการประชุม หลังจากนั้นก่อนหรือหลังการประชุมประมาณ 3-4 ชั่วโมง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจะได้รับแบบสอบถามฉบับที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญใช้ช่วงเวลาระหว่างพักการประชุมประมาณ 20 นาที การตอบแบบสอบถามโดยผู้ประเมินความต้องการจำเป็นขอความร่วมมือไม่ให้เกิดการอภิปรายเกี่ยวกับการตอบแบบสอบถามภายในกลุ่มผู้ประเมินความต้องการจำเป็นรวบรวมคำตอบที่ได้อย่างรวดเร็ว จากนั้นสร้างแบบสอบถามรอบที่ 3 เมื่อกลุ่มผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถามรอบที่ 3 เสร็จเรียบร้อย ผู้ประเมินความต้องการจำเป็นนำข้อเสนอแนะหรือประเด็นที่มีผู้ไม่เห็นด้วยมาพิจารณาาร่วมกันแบบเผชิญหน้าเพื่อหาข้อสรุป

โดยสรุป การใช้เทคนิคเดลฟาย เป็นวิธีการอภิปรายที่มีการควบคุมประเด็นการอภิปรายโดยผู้อำนวยความสะดวก มีการเปิดเผยความคิดเห็น และใช้วิธีการสร้างฉันทามติที่ปราศจากการแสดงอารมณ์ของผู้ให้ข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์โกรธ ร้อน หรือเย็น แม้ว่าในบางครั้งจะไม่สามารถหาฉันทามติได้จากเทคนิคนี้ แต่ก็มีข้อมูลเหตุผลที่ผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ในการวางแผนหรือกำหนดนโยบายได้ หลักการของเดลฟายมี 3 ประการ คือ การกำหนดโครงสร้างของเส้นทางการส่งผ่านข้อมูลข่าวสาร การให้ข้อมูลย้อนกลับ และการเก็บรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล เทคนิคนี้เหมาะสมกับการใช้กับการคาดการณ์ในมิติที่ซับซ้อน ส่วนใหญ่มีมิติเดียว วิธีนี้สามารถไปใช้คู่กับเทคนิคเชิงอนาคตอื่นๆ เช่น การวิเคราะห์ผลกระทบไขว้

7.6 ข้อดีและข้อจำกัดของเทคนิคเดลฟาย พอสรุปได้ดังนี้

7.6.1 ข้อดีของเทคนิคเดลฟาย

1) เป็นเทคนิคที่สามารถรวบรวมความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวนมาก โดยไม่ต้องมีการพบปะหรือประชุมกัน ซึ่งเป็นการทุ่นเวลาและค่าใช้จ่าย

- 2) ข้อมูลที่ได้จะเป็นคำตอบที่น่าเชื่อถือ เพราะ เป็นความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญใน สาขานั้น ๆ อย่างแท้จริงและคำตอบได้มาจากการสัมภาษณ์หลายรอบ
- 3) เป็นเทคนิคที่มีขั้นตอนการดำเนินงานไม่ยากนัก ได้ผลรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ
- 4) ผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมการวิจัยมีโอกาสดังกล่าวแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ มีโอกาส ได้รับทราบผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละรอบและปรับเปลี่ยนหรือยืนยันความคิดเห็นของตนเอง

7.6.2 ข้อจำกัดของเทคนิคเดลฟาย

- 1) ผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการคัดเลือก มิใช่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในสาขานั้น
 - 2) ผู้เชี่ยวชาญไม่ให้ความร่วมมือในการวิจัย
 - 3) นักวิจัยขาดความรอบคอบหรือมีความลำเอียงในการพิจารณาคำตอบ
 - 4) แบบสอบถามที่ส่งไปสูญหายหรือไม่ได้รับคำตอบกลับคืนมา
- เทคนิคเดลฟาย เป็นเทคนิคการวิจัยที่ใช้กระบวนการกลุ่มในการหาคำตอบ หรือการตัดสินใจลงข้อสรุป ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างเป็นระบบที่ปราศจากการเผชิญหน้าโดยตรงของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญซึ่งหัวใจสำคัญของเทคนิคเดลฟาย คือ แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยจะต้องมีความชัดเจน ง่ายแก่การอ่านและผู้ตอบเข้าใจตรงกันในคำถาม และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ ผู้วิจัยเอง ต้องวางแผนอย่างรอบคอบในการวิจัยโดยใช้ เทคนิคเดลฟาย เพราะเทคนิคเดลฟายมีทั้งข้อดีและข้อจำกัด และตัวแปรสอดแทรก (Intervening Variable) ที่ทำให้การวิจัยไม่สำเร็จได้

มหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย

1. มหาวิทยาลัยสงฆ์ในทางพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทยได้ชื่อว่างาวงศ์ ทั้งนี้เพราะเมื่อ 700 ปีที่ผ่านมา พ่อขุนรามคำแหงได้อาราธนาหัวหน้าพระสงฆ์ศรีลังกามาจากนครศรีธรรมราชในภาคใต้ มาเผยแพร่พระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ ที่กรุงสุโขทัย และเมื่อ 250 ปีที่ผ่านมา ชาวไทยได้มีโอกาส ตอบแทนคุณของศรีลังกาด้วยการที่พระเจ้าบรมโกษฐ์ ทรงส่งพระอุบาลีและคณะมาฟื้นฟูการอุปสมบทใน ศรีลังกาหลังจากที่ สมณวงศ์ในเกาะลังกาได้ขาดสูญไป เพราะการกดขี่ของโปรตุเกส แต่ด้วยความเสียสละ ที่ยิ่งใหญ่ของพระอุบาลี การอุปสมบทก็ได้รับการฟื้นฟู และมีการสถาปนาสยามนิกายในศรีลังกาในประเทศไทย สมัยปัจจุบัน พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติ ภายใต้

บทบัญญัติ แห่งรัฐธรรมนูญ พระมหากษัตริย์ในฐานะองค์พระประมุขของชาติทรงเป็นพุทธมามกะ พระมหากษัตริย์ และรัฐร่วมกันอุปถัมภ์ บำรุงกิจการคณะสงฆ์ และส่งเสริมการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในหมู่ประชาชน จากการสำรวจประชากรครั้งล่าสุด ประเทศไทยมีประชากร 63 ล้านคน และคนไทยร้อยละ 94 นับถือพระพุทธศาสนา ตาม สถิติเมื่อปี 2545 ทั้งทั้งประเทศไทย มีวัดอยู่ 32,000 วัด พระภิกษุ 265,956 รูป และ สามเณร 87,695 รูป นอกจากนี้มีวัดป่าหลายวัด ซึ่งเป็นวัดที่พระจะเข้าไปปฏิบัติธรรม ระยะเวลาได้แล้ว ยังมีวัด อยู่เกือบทุกหมู่บ้าน และในตัวเมืองเอง ก็มีวัดหลายวัดด้วยกัน ตามปกติโรงเรียนตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ของวัด และพระสงฆ์เองนั้นเข้าไป เกี่ยวข้องอย่างแข็งขัน ตามความพยายามของรัฐ ที่ประสงค์จะยกระดับ การศึกษาของประเทศชาติ ทั้งหมด ดังนั้น พระพุทธศาสนาและพระสงฆ์ จึงสัมพันธ์เกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งในชีวิตประจำวันของ ประชาชนในประเทศไทย

ประเทศไทยในปัจจุบันนี้ มีนิกายฝ่ายเถรวาท 2 นิกาย คือมหานิกายและ ธรรมยุตินิกาย มหานิกายมีจำนวนมากกว่า และสืบเชื้อสายตรงมาจากการ สถาปนาคณะสงฆ์ ลังกาวงศ์ในยุคสุโขทัย ส่วนธรรมยุติกนิกายได้ สถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2376 โดยเจ้าฟ้ามงกุฎ ซึ่งต่อมาได้ขึ้นครองราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงเป็นนิกายเล็กกว่า มุ่งเน้น การปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด แต่ทั้งสองนิกายก็อยู่ภายใต้การปกครอง ของมหาเถร สมาคม และ สมเด็จพระสังฆราช การปฏิรูปภายในองค์พระระยะต่อมา ได้ลดความแตกต่างระหว่าง นิกายลงมาก

ในศตวรรษที่ผ่านมา คณะสงฆ์ในประเทศไทยได้ปกครองตัวเองอยู่ภายใต้ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับที่หนึ่ง (พ.ศ. 2445) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2484) และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับล่าสุด ซึ่งตราออกเป็นพระราชบัญญัติเมื่อ พ.ศ. 2505 แก้ไข เพิ่มเติมใน พ.ศ. 2535 และยังมีคณะสงฆ์ทั้ง 2 ฝ่ายที่ได้รับการรับรองตามกฎหมาย คือ ฝ่ายมหายาน ที่แบ่งเป็นจีนนิกายและอนันตนิกาย และฝ่ายเถรวาท ที่แบ่งเป็น มหานิกายและ ธรรมยุติกนิกาย ทั้งฝ่ายเถรวาท และมหายานต้องอยู่ภายใต้การปกครองของ สมเด็จพระสังฆราช ผู้ที่มหากษัตริย์ทรงสถาปนาขึ้นจากนิกายใดนิกายหนึ่งในฝ่ายเถรวาท และจะดำรงตำแหน่ง พระสังฆราช ไปจนตลอดพระชนม์ชีพ สมเด็จพระสังฆราชมีมหาเถรสมาคมเป็นผู้ช่วยสนองงาน มหาเถรสมาคมนี้มีกรรมการถาวรโดยตำแหน่งจำนวน 8 รูป และกรรมการที่ สมเด็จพระสังฆราช ทรงแต่งตั้งอีกจำนวน 12 รูป มหาเถรสมาคมมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน มีอำนาจหน้าที่ ปกครองคณะสงฆ์ ออกกฎระเบียบ และแต่งตั้งผู้บริหารงานคณะสงฆ์ทั้งสองนิกาย การบริหาร คณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งทำหน้าที่เป็นสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคมเป็น

หน่วย สนองงาน สำนักงานนี้ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างคณะสงฆ์กับรัฐ เพื่อให้เกิดความร่วมมือกลมเกลียวกัน ทั้งมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลพระภิกษุสามเณรและอาราม โดยจัดสรรงบประมาณอุดหนุนจากรัฐ และมีหน้าที่ส่งเสริมการบริหารงานของพระสังฆาธิการ เมื่อว่าตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ คณะสงฆ์ไทยมีการจัดองค์กรอย่างดี วัดนับหมื่นวัดและพระภิกษุสามเณรประมาณ 3 แสนรูป อยู่ภายใต้การบริหารแบบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง และคณะสงฆ์ได้รับการยอมรับและอุปถัมภ์จากรัฐ ซึ่งทำให้กิจการคณะสงฆ์ การศึกษาและพิธีกรรม มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การปกครองคณะสงฆ์ ที่มีการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางนี้ ทำให้กิจการคณะสงฆ์ ได้รับการดูแลใกล้ชิด สามารถรักษาระเบียบวินัย และมีช่องทางการติดต่อสื่อสาร ระหว่างศูนย์กลางการบริหาร กับจังหวัดที่ไกลออกไป เนื่องจากมีการจัดองค์กรแบบนี้ การประสานร่วมมือและความปรองดองกับรัฐจึงคงมีอยู่ได้ และพระสงฆ์เองก็มี ส่วนสร้าง ความสามัคคีในหมู่ประชาชนและรักษาความมั่นคงของชาติ แต่เมื่อมองอีกมุมหนึ่ง องค์กรที่มีการรวมเข้าสู่ศูนย์กลางเช่นนี้ต้องพึ่งพาอาศัยคณะผู้นำจำนวนน้อย ซึ่งจะมีข้อจำกัดตรงที่ไม่ สามารถตอบสนองต่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างทันทั่วทั้งที่ ปัจจุบันจึงจำเป็นต้องมีกฎหมายคณะสงฆ์ฉบับใหม่ มีการยกกว้างและอภิปราย พระราชบัญญัติปฏิรูปคณะสงฆ์ขึ้นมา จะมีการปรับโครงสร้างการบริหารคณะสงฆ์ชนิดที่ว่า จะมีการกระจายอำนาจของมหาเถรสมาคม ให้คณะกรรมการบริหารเรียกว่า มหาคณิสสรมาช่วยสนองงาน

ในการจัดการศึกษาให้พระภิกษุสามเณร มหาเถรสมาคมมีหน้าที่รับผิดชอบในการรักษา ระบบการศึกษาแบบเดิม คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี แผนกธรรมจัดเป็น 3 ชั้น แผนกบาลีจัดเป็น 9 ชั้น แผนกธรรม ซึ่งสอนธรรมเป็นภาษาไทยมุ่งจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับพระภิกษุสามเณร ส่วนนักเรียนบาลี จะต้องศึกษาเล่าเรียน พระไตรปิฎกและอรรถกถา วิชาแปลมคธเป็นไทยและวิชาแปลไทยเป็นมคธ สามเณรที่ สอบได้เปรียญธรรม 9 ประโยค จะได้รับการอุปสมบทซึ่งอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ ภาษาบาลีเป็นภาษาที่ยากต่อการเล่าเรียน เพราะส่วนใหญ่เน้นการท่องจำ อย่างไรก็ตามรัฐได้รับรองเปรียญธรรม 9 ประโยค ซึ่งเป็นเปรียญธรรมชั้นสูงสุดให้มีค่าเทียบเท่าชั้นปริญญาตรีเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ พระภิกษุสามเณรจึงขาดความ สนใจในการศึกษาภาษาบาลี คณะสงฆ์ประสงค์จะให้รัฐรับรองเปรียญธรรม 9 ประโยคให้มีค่าเทียบเท่าชั้นปริญญาเอก โดยพร้อมที่จะปรับปรุงหลักสูตรให้มีการเขียนวิทยานิพนธ์เป็นภาษาบาลี จะมีวิธีการอย่างไร ที่จะเรียนภาษาบาลีซึ่งเป็นภาษาที่ตายแล้วให้ง่ายขึ้น เหมือนสมัยก่อนโน้น ที่สามารถใช้ภาษาบาลีพูดจาสื่อสารกันเองได้ในกลุ่มประเทศต่าง ๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ภาษาบาลีน่าจะถูกกำหนดให้เป็นภาษานานาชาติของกลุ่มประเทศ

นับถือพระพุทธศาสนา เหมือนภาษาอังกฤษที่เป็นภาษาที่คนทั่วโลกใช้สื่อสารกัน เช่น ในการประชุมเช่นนี้ เอกสารสิ่งตีพิมพ์น่าจะกำหนดเป็นภาษาบาลีได้

การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนา แบบสมัยใหม่ในประเทศไทยนั้น ดำเนินการโดย มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่มีพระสงฆ์เป็นผู้บริหารสูงสุด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่ ได้รับงบประมาณ สนับสนุนจากรัฐบาลไทย จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอก เปิดสอนทั้งบวรพิตและคฤหัสถ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีวิทยาเขต 10 แห่ง กระจายอยู่ทั่วประเทศ มีวิทยาลัยสงฆ์ 5 แห่ง โครงการขยายห้องเรียน 12 แห่ง และ สถาบันสมทบ 4 แห่ง ซึ่งรวมที่เกาหลีใต้และไต้หวัน สาขาของมหาวิทยาลัยทั้งหมดเชื่อมโยงกันด้วยเครือข่ายเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเปิดสอนในระดับปริญญาตรี 4 คณะ คือ คณะพุทธศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และคณะสังคมศาสตร์ และบัณฑิตวิทยาลัย เปิดสอนในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้มีการก่อตั้งโครงการหลักสูตรนานาชาติระดับบัณฑิตศึกษาสอนเป็นภาษาอังกฤษ โครงการหลักสูตรนานาชาตินี้ได้รับความสนใจจากนักศึกษาและครูอาจารย์จากต่างประเทศ เพื่อศึกษาพระพุทธศาสนาและปรัชญา ระดับสูงยิ่งขึ้นไป ถือว่าเป็นการรักษางานวิชาการ ที่เป็นเนื้อหาทางพระพุทธศาสนาระดับนานาชาติ เครือข่ายวิทยาเขตทั่วประเทศ ของมหาวิทยาลัยพยายามที่จะยกระดับการศึกษาและปฏิบัติธรรม ในคณะสงฆ์ ตลอดทั้งผลิต พระสงฆ์ที่มีความสามารถ สอนพุทธธรรม ได้อย่างถูกต้องและบรรยายธรรมอย่างมีเหตุผล สอดคล้อง กับเหตุการณ์ร่วม สมัยและเรื่องราวปัจจุบัน อีกนัยหนึ่งได้ออกแบบหลักสูตรเพื่อผลิตพระสงฆ์ให้ สามารถจัดการปัญหาของชุมชนได้ ในโครงการหลักสูตรนานาชาติ ต้องการครูอาจารย์ที่เชี่ยวชาญการสอนเป็นภาษาอังกฤษ รวมทั้งช่วยประเมินผลและตรวจวิทยานิพนธ์ภาษาอังกฤษ ต้องให้มีการแลกเปลี่ยนครูอาจารย์ นักวิจัย และนักศึกษาต่างประเทศ กับสถาบันอื่น ๆ และเพื่อเป็นสะพานเชื่อมเครือข่ายทั่วโลก เกี่ยวกับการจัดให้มีการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาตามโรงเรียนนั้น คณะสงฆ์ไทยได้เสนอให้กระทรวงศึกษาธิการให้ออกคำสั่งให้มีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน ทุกระดับนับตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 อย่างไรก็ดี โรงเรียนถูกปล่อยให้กำหนดรายละเอียดของหลักสูตรเอง แม้ว่าระดับความเข้าใจในวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตการศึกษาจะไม่ค่อยตรงกัน และเพี้ยนไปบ้างในบางกรณีก็ตาม ดังนั้นจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องให้มีหลักสูตรแกนกลาง เป็นเครื่องชี้ทางให้นักการ

ศึกษา แต่ละท้องถิ่นทำหลักสูตรพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องตรงกัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้รับภาระร่างหลักสูตรแกนกลางวิชาพระพุทธศาสนา

หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาตั้งแต่ชั้นระดับประถมศึกษาตอนต้นถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้บรรจุพุทธประวัติ ชาดก พุทธธรรมพื้นฐาน และแนะนำพระไตรปิฎก รวมทั้งศัพท์สำคัญทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย หลักสูตรได้รับการออกแบบให้นักเรียน มีความเข้าใจเกี่ยวกับพระสงฆ์ หน้าที่ และบทบาทของพระภิกษุด้วย นอกจากนี้จะมีคุณค่าทางด้านการศึกษาแล้ว เชื่อแน่ว่าหลักสูตรนี้จะส่งเสริมพระพุทธศาสนา โดยให้เด็กได้รับคำสอนที่มีค่า และจะปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา โดยประกันว่าเด็กจะได้รับการสอนพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง

2. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (Mahachulalongkhorrajavidyalaya University) เป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงของคณะสงฆ์ หนึ่งในสองแห่งของประเทศไทย (ฝ่ายมหานิกาย) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงของคณะสงฆ์ซึ่งสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท พระราชสมภารเจ้า สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงปรับปรุงโรงเรียนสอนภาษาบาลี ภายในวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหารซึ่งทรงตั้งเมื่อ พ.ศ. 2432 ในชื่อว่า "มหาธาตุวิทยาลัย" มาใช้นามใหม่ว่า "มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย" เพื่อปรับปรุงการศึกษาให้เป็นระดับวิทยาลัยเมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2439 โดยมีพระราชประสงค์จะให้เป็นอนุสรณ์เฉลิมพระเกียรติยศของพระองค์สืบไป หลังจากก่อตั้งมาแล้ว ก็เลิกกิจการไปเป็นระยะเวลาช้านาน ต่อมาเมื่อ สุชีพ ปุญญานุภาพ พยายามรื้อฟื้นกิจการ มหามกุฏราชวิทยาลัย จนประสบความสำเร็จ กลายเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ขึ้นมาเมื่อปี พ.ศ. 2488 ทางฝ่ายคณะสงฆ์มหานิกายก็รื้อฟื้นกิจการมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในอดีตให้เป็นระดับมหาวิทยาลัยเช่นเดียวกัน เมื่อปี พ.ศ. 2490 มีประวัติโดยสังเขป ดังนี้

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยด้านพระพุทธศาสนา ได้ปฏิบัติภารกิจด้านการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมมาเป็นเวลามากกว่า 1 ศตวรรษ มีวิวัฒนาการตามลำดับ ดังนี้

พ.ศ. 2430 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ทรงสถาปนา "มหาธาตุวิทยาลัย" ขึ้นที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์และมีการใช้คำว่า "วิทยาลัย" เป็นครั้งแรก

พ.ศ. 2432 เปิดสอนอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน โดยมีสมเด็จพระวันรัต (ทิต อุทยมหาเถร) เป็นนายกสภามหาธาตุวิทยาลัยองค์แรก

พ.ศ. 2439 เปลี่ยนนาม "มหาธาตุวิทยาลัย" เป็นมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2490 เปิดสอนหลักสูตรระดับปริญญาตรี คณะแรกคือ คณะพุทธศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม ใช้ชื่อปริญญาว่า พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) มีพระพิมลธรรม (ช้อย ฐานตตมมหาเถร) เป็นนายกสภามหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2512 มหาเถรสมาคมได้ออกคำสั่งให้การศึกษาของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

พ.ศ. 2521 ขยายการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาไปสู่ภูมิภาค โดยได้จัดตั้งวิทยาเขตแห่งแรกที่จังหวัดหนองคายและขยายไปจังหวัดอื่น ๆ ที่มีความพร้อม

พ.ศ. 2523 รัฐบาลออกพระราชบัญญัติ กำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนาและปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์

พ.ศ. 2531 เปิดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา (พธ.ม.) เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน

พ.ศ. 2540 สมัยรัฐบาลของ ฯพณฯ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ รัฐบาลฯ ได้ตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และเป็นนิติบุคคลสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. 2542 ปรีวรอตและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเสร็จสมบูรณ์

พ.ศ. 2542 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินไปประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์โครงการก่อสร้างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยุธยานุ กิโละเมตรที่ 55 ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตราสัญลักษณ์ประจำมหาวิทยาลัย

1. เป็นพระจุลมงกุฏ (พระเกี้ยว) เปล่งรัศมี เป็นส่วนพระราชลัญจกรประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 มีอักษร ม จ ร เป็นที่ย่อ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย และข้างล่างสุดมีอักษรชื่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
2. เป็นพระจุลมงกุฏ (พระเกี้ยว) เปล่งรัศมี เป็นส่วนพระราชลัญจกรประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ตรงฐานพระเกี้ยวมีอักษรย่อ ม จ ร หมายถึง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ประดิษฐานอยู่ตรงกลางของธรรมจักร ที่ขอบกลางด้านบนของธรรมจักร มหาวิทยาลัยมหา

ลักษณะงานที่ต้องใช้เข็มสัญลักษณ์นี้

1. ใช้เป็นเข็มสัญลักษณ์ประดับ
2. ใช้เป็นเข็มสัญลักษณ์ประดับปริญญาบัตร
3. ใช้เป็นเครื่องหมายในกิจการทั่วไปของมหาวิทยาลัย

มีอักษรภาษาบาลีว่า ปญญา โลกสุมิ ปชุไซโต แปลว่า ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก หมายถึง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยจะอำนวยแสงสว่างทางปัญญาให้แก่ชาวโลก ที่ขอบกลางด้านล่างมีอักษรชื่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

ลักษณะงานที่ต้องใช้ตราสัญลักษณ์นี้

1. งานด้านเอกสารตามระบบงานสารบรรณ
2. งานด้านทะเบียนการศึกษา
3. งานด้านการออกหลักฐานสำคัญ

ของมหาวิทยาลัย

ภาพ 3 แสดงตราสัญลักษณ์ประจำมหาวิทยาลัย

สถาปนา: พ.ศ. 2430 โดยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5

ชื่อเต็มและอักษรย่อ: มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: มจร.
Mahachulalongkhornrajavidyalaya University: MCU

ปรัชญา: ศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม

สี: ชมพู

ดอกไม้: อโศก

ประเภทสถาบัน: มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล

อธิการบดี: พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ.9, พธ.บ., M.A., Ph.D.)

สถานที่ตั้ง: วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การติดต่อ : โทร.0-2221-4859, 0-3524-8032, โทรสาร 0-2221-6950, 0-3524-8006
: เว็บไซต์ <http://www.mcu.ac.th/>

สูกาษิต: ปัญญา โลกสมุมิ ปชุโขโต แผลว่า ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก

ปรัชญาของมหาวิทยาลัย : ศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับ ศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม

ปณิธาน: ศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูง สำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์

วิสัยทัศน์: สร้างคนดีและเก่งอย่างมีสมรรถภาพ จัดการศึกษาและวิจัยดีอย่างมี คุณภาพ บริการวิชาการดีอย่างมีคุณภาพ บริหารดีอย่างมีประสิทธิภาพ

สร้างคนดีและเก่งอย่างมีสมรรถภาพ

ผลิตบัณฑิตและพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ ใฝ่คิด เป็นผู้นำ ด้านจิตใจและปัญญา มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา รู้จัก เสียสละเพื่อส่วนรวม รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีโลกทัศน์กว้างไกล มีศักยภาพที่จะ พัฒนาตนเองให้เทียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม

จัดการศึกษาและวิจัยได้อย่างมีคุณภาพ

จัดการศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยบูรณาการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ผ่านกระบวนการศึกษาค้นคว้า วิจัย และการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อก้าวไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ และเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนามนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุลและสันติสุข

บริการวิชาการได้อย่างมีคุณภาพ

มุ่งมั่นในการให้บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่คณะสงฆ์และสังคม รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ และความร่วมมืออันดีระหว่างพุทธศาสนิกชนในระดับชาติและนานาชาติ เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรม อันเนื่องด้วยพระพุทธศาสนา

บริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มุ่งมั่นพัฒนาการบริหารจัดการตามหลักนิติธรรม จริยธรรม ความสำนึกรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม ความโปร่งใสตรวจสอบได้ และความคุ้มค่า รวมทั้งสนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรเพื่อก้าวไปสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

พันธกิจ

ผลิตบัณฑิต วิจัยและพัฒนา ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นับตั้งแต่พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีผลบังคับใช้ เป็นต้นมา ได้มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยและหน่วยในโครงสร้างเดิมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากเพื่อความเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อสถาบันมากขึ้น ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีหน่วยงานทำหน้าที่คอยกำกับดูแลหรือเป็นที่เลี้ยงอยู่ 2 หน่วยงานหลักคือ

1. สภามหาวิทยาลัย ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ควบคุมดูแลกิจการทั่วไปของมหาวิทยาลัย (มาตรา 19)
2. สภาวิชาการ ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ดูแลด้านการเรียนการสอน หลักสูตร การวิจัย งานด้านวิชาการและตำแหน่งทางวิชาการเป็นต้น (มาตรา 22)

ในอนาคต การบริหารงานบุคคลและงานบริหารวิชาการของมหาวิทยาลัย จะมีทิศทางที่ชัดเจนและมีความก้าวหน้าไม่แพ้มหาวิทยาลัยในกำกับอื่น ๆ อย่างเช่น มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง เป็นต้น

กระบวนการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในปัจจุบัน โดยเฉพาะในระดับปริญญาตรีนั้น ได้ใช้หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต พุทธศักราช 2550 ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์โลกและสังคมมากที่สุด ในบรรดาหลักสูตรทั้งปวงที่เคยมีมา โดยมีปรัชญาของหลักสูตร คือ มุ่งพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ 9 ประการ คือ

1. มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส
2. ใฝ่รู้ใฝ่คิด
3. เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา
4. มีความสามารถในการแก้ปัญหา
5. มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา
6. รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม
7. รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงทางสังคม
8. มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล
9. มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เทียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม

นอกจากนี้หลักสูตรดังกล่าวได้กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่สำคัญ 2 ข้อ คือ

1. เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้เกี่ยวกับวิชาการทางพระพุทธศาสนา สำหรับประยุกต์เข้ากับศาสตร์สาขาต่าง ๆ อันจะอำนวยประโยชน์แก่การดำเนินชีวิต การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการพัฒนาสังคม

2. เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา สำหรับพัฒนาบุคคลให้มีความสมดุลในด้านกายภาพ สังคม จิตใจและปัญญา

การแบ่งส่วนงาน

มีประกาศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง การแบ่งส่วนงาน พ.ศ. 2541 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 115 ตอนพิเศษ 100 ง 27 ตุลาคม 2541 ให้แบ่งส่วนงานดังนี้

1. สำนักงานอธิการบดี ประกอบด้วย กองกลาง กองวิชาการ กองแผนงาน กองทะเบียนและวัดผล กองกิจการนิสิต และกองวิเทศสัมพันธ์

2. สำนักงานคณบดีในบัณฑิตวิทยาลัย

3. คณะพุทธศาสตร์ ประกอบด้วย สำนักงานคณบดี ภาควิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชาศาสนาและปรัชญา และภาควิชาบาลีและสันสกฤต

4. คณะครุศาสตร์ ประกอบด้วย สำนักงานคณบดี ภาควิชาปรีชาปฏิบัติธรรมและจริยศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษาและกิจการคณะสงฆ์ และภาควิชาหลักสูตรและการสอน

5. คณะมนุษยศาสตร์ ประกอบด้วย สำนักงานคณบดี ภาควิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาต่างประเทศ และภาควิชาจิตวิทยา

6. คณะสังคมศาสตร์ ประกอบด้วย สำนักงานคณบดี ภาควิชารัฐศาสตร์ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ และภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

7. สำนักงานบริหารในสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

8. สำนักหอสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบด้วย สำนักงานบริหาร และส่วนหอสมุดกลาง ส่วนเทคโนโลยีสารสนเทศ

9. สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ประกอบด้วย สำนักงานบริหาร ส่วนธรรมนิเทศ อภิธรรมโชติศึกษาวิทยาลัย และโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

นอกจากนี้ ยังมีประกาศมหาวิทยาลัยเรื่อง การแบ่งส่วนงานภายในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2541 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2541 ให้แบ่งส่วนงานภายใน ดังนี้

1. สำนักงานอธิการบดี ประกอบด้วย

1.1 กองกลาง ประกอบด้วย ฝ่ายบริหารงานทั่วไป ฝ่ายอาคารสถานที่และยานพาหนะ ฝ่ายคลังและพัสดุ ฝ่ายบริหารงานบุคคล และฝ่ายฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร

1.2 กองวิชาการ ประกอบด้วย ฝ่ายมาตรฐานและคุณภาพการศึกษา ฝ่ายหลักสูตรและการสอน ฝ่ายตำราและเอกสารทางวิชาการ และฝ่ายคัมภีร์พุทธศาสตร์

1.3 กองแผนงาน ประกอบด้วย ฝ่ายนโยบายและแผนงบประมาณ ฝ่ายวิจัยสถาบันและสารสนเทศ และฝ่ายประสานงานวิทยาเขต

1.4 กองทะเบียนและวัดผล ประกอบด้วย ฝ่ายทะเบียนนิสิต และฝ่ายประเมินผลการศึกษา

1.5 กองกิจการนิสิต ประกอบด้วย ฝ่ายส่งเสริมกิจการนิสิต และฝ่ายปฏิบัติศาสนกิจนิสิต

1.6 กองวิเทศสัมพันธ์ ประกอบด้วย ฝ่ายพิธีการและสารนิเทศ และฝ่ายประสานงานระหว่างประเทศ

2. บัณฑิตวิทยาลัย คณะพุทธศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มีสำนักงานคณบดี ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วนงานเหมือนกัน ประกอบด้วย ฝ่ายบริหารงานทั่วไป และฝ่ายวางแผนและวิชาการ

3. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มีสำนักงานบริหาร ซึ่งแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายวางแผน และส่งเสริมการวิจัย และฝ่ายจัดหาทุนและเผยแพร่งานวิจัย

4. สำนักหอสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานบริหาร ซึ่งแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป และฝ่ายวางแผนและพัฒนา ส่วนหอสมุดกลาง แบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายส่งเสริมการพัฒนา และฝ่ายเทคโนโลยีและบริการ ส่วนเทคโนโลยีสารสนเทศ แบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายพัฒนาระบบคอมพิวเตอร์ และฝ่ายคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา

5. สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม สำนักงานบริหาร ซึ่งแบ่งเป็น 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป ฝ่ายวางแผนและพัฒนา และฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ ส่วนธรรมนิเทศ แบ่งเป็น 5 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริการฝึกอบรม ฝ่ายธรรมวิจัย ฝ่ายพัฒนาศาสนา แคมป์ปัสสน ฝ่ายมหาจุฬาราม และฝ่ายวิปัสสนาธุระ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย แบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป และฝ่ายวางแผนและวิชาการ โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ แบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป และฝ่ายวิชาการและกิจกรรม

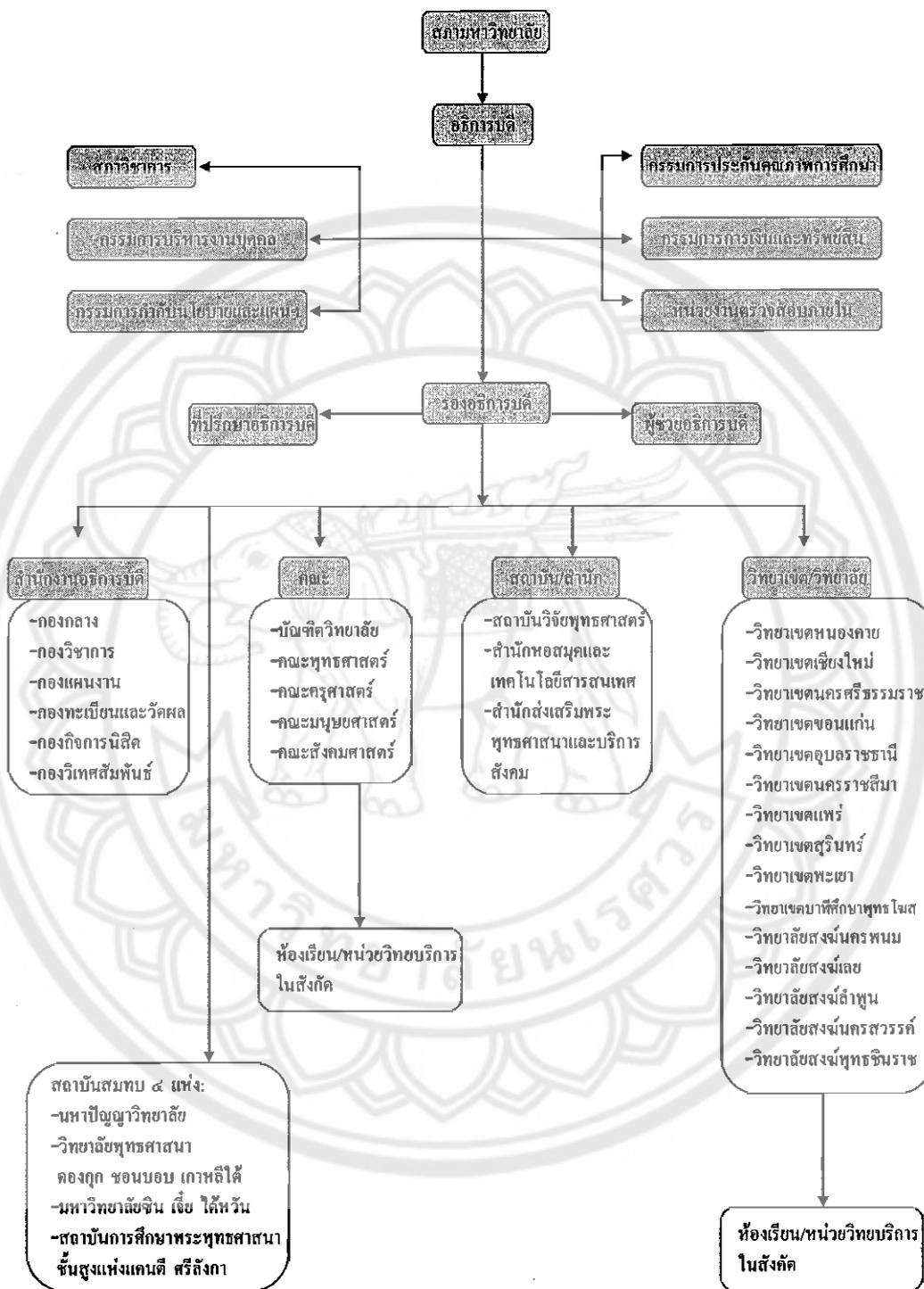
6. วิทยาลัยสงฆ์ มี 5 แห่ง ประกอบด้วย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม วิทยาลัยสงฆ์เลย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช แบ่งส่วนงานเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป และ ฝ่ายวางแผนและวิชาการ

7. วิทยาเขต มี 10 แห่ง ประกอบด้วย วิทยาเขตหนองคาย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช วิทยาเขตเชียงใหม่ วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตนครราชสีมา วิทยาเขตอุบลราชธานี วิทยาเขตแพร่ วิทยาเขตสุรินทร์ วิทยาเขตพะเยา วิทยาเขตบาทศึกษาพุทธโฆส นครปฐม แบ่งเป็น 3 ส่วนงานใหญ่ เหมือนกัน คือ

7.1 สำนักงานวิทยาเขต ซึ่งแบ่งเป็น 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป ฝ่ายคลัง และพัสดุ และ ฝ่ายกิจการนิสิต

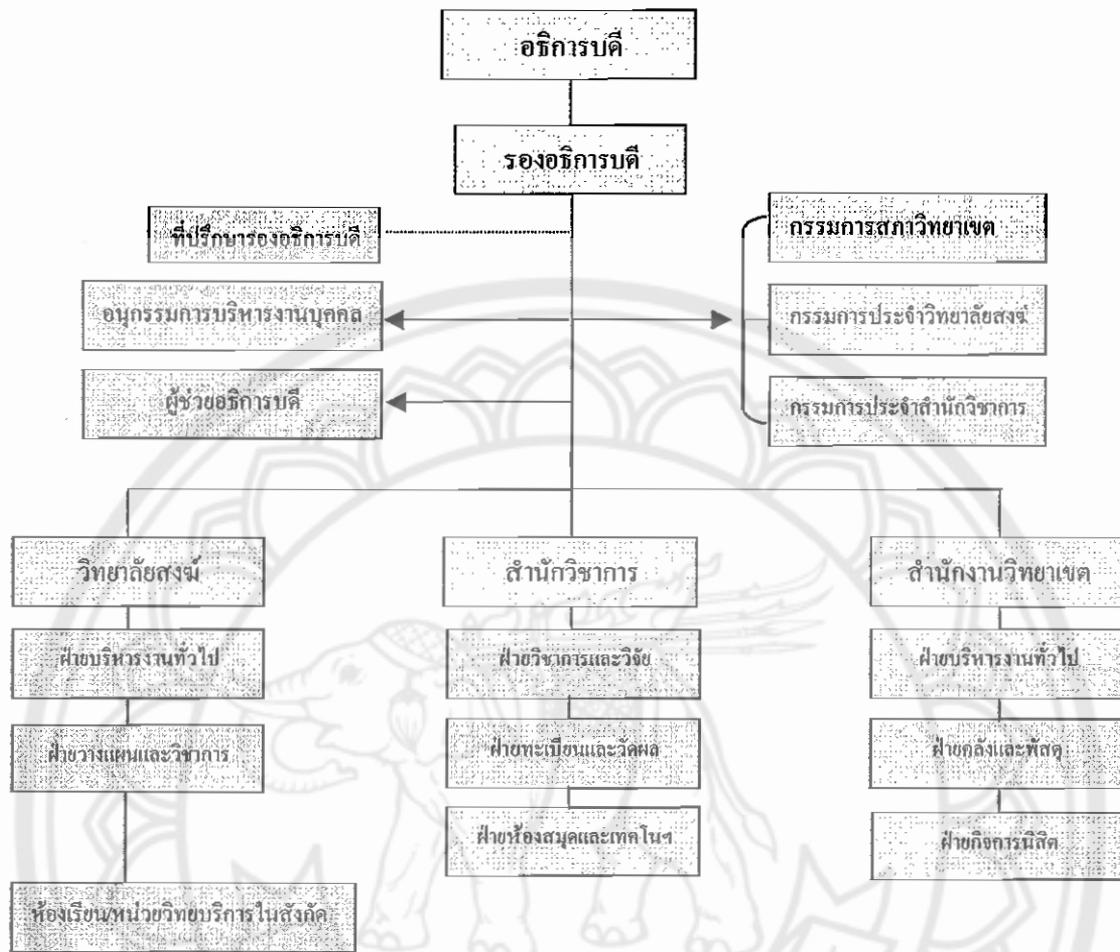
7.2 สำนักวิชาการ แบ่งเป็น 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายวิชาการและวิจัย ฝ่ายทะเบียนและวัดผล และฝ่ายห้องสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ

7.3 วิทยาลัยสงฆ์ แบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป และฝ่ายวางแผน และวิชาการ

ภาพ 5 แสดงโครงสร้างการบริหารของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่มา: คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา (มจร, 2551 หน้า 23)

ภาพ 6 แสดงโครงสร้างการบริหารวิทยาเขต และวิทยาลัยสงฆ์

ที่มา: คู่มือประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา มจร., (2551, หน้า 27)

1. คณะต่าง ๆ

1.1 คณะพุทธศาสตร์ มี 3 ภาควิชา ประกอบด้วย

1.1.1 ภาควิชาพระพุทธศาสนา เปิดสอน 3 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- 2) สาขาวิชาพระอภิธรรม
- 3) Buddhist Studies (นานาชาติ)

1.1.2 ภาควิชาศาสนาและปรัชญา เปิดสอน 2 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาศาสนา
- 2) สาขาวิชาปรัชญา (พระภิกษุ-สามเณร),(คฤหัสถ์)

1.1.3 ภาควิชาบาลีและสันสกฤต เปิดสอน 3 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาภาษาสันสกฤต
- 2) สาขาวิชาบาลีพุทธศาสตร์
- 3) สาขาวิชาภาษาบาลี

1.2 คณะครุศาสตร์ มี 3 ภาควิชา ประกอบด้วย

1.2.1 ภาควิชาบริหารการศึกษากิจการคณะสงฆ์ เปิดสอน 1 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

1.2.2 ภาควิชาปริยัติธรรมและจริยศึกษา เปิดสอน 2 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาจริยศึกษา
- 2) สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษาและการแนะแนว
- 3) สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา

1.2.3 ภาควิชาหลักสูตรและการสอน เปิดสอน 4 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาสังคมศึกษา
- 2) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย
- 3) สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ

1.3 คณะมนุษยศาสตร์ มี 3 ภาควิชา ประกอบด้วย

1.3.1 ภาควิชาภาษาไทย เปิดสอน 1 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาภาษาไทย

1.3.2 ภาควิชาภาษาต่างประเทศ เปิดสอน 1 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ

1.3.3 ภาควิชาจิตวิทยา เปิดสอน 2 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาจิตวิทยา และ สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

1.4 คณะสังคมศาสตร์ มี 3 ภาควิชา ประกอบด้วย

1.4.1 ภาควิชารัฐศาสตร์ เปิดสอน 3 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)
- 2) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การบริหารรัฐกิจ)
- 3) สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

1.4.2 ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ เปิดสอน 1 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

1.4.3 ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เปิดสอน 2 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาสังคมวิทยา
- 2) สาขาวิชามานุษยวิทยา

1.5 บัณฑิตวิทยาลัย เปิดสอน

1.5.1 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต เปิดสอน 9 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาภาษาบาลี
- 2) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (พระภิกษุ-สามเณร), (คฤหัสถ์)
- 3) สาขาวิชาปรัชญา
- 4) สาขาวิชาธรรมนิเทศ
- 5) สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา¹
- 6) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์² (พระภิกษุ-สามเณร และคฤหัสถ์)
- 7) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา³ (พระภิกษุ-สามเณร และคฤหัสถ์)
- 8) สาขาวิชาชีวิตรและชีวิต⁴ (พระภิกษุ-สามเณร และคฤหัสถ์)
- 9) สาขาวิชา Buddhist Studies (นานาชาติ) (พระภิกษุ-สามเณร และ

คฤหัสถ์)

- 10) สาขาวิชาพุทธศาสตร์และศิลปะแห่งชีวิต⁵

1.5.2 หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต เปิดสอน 1 สาขาวิชา คือ

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

2. ส่วนงานที่จัดการศึกษาในระดับวิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ ห้องเรียน หน่วย วิทยบริการและสถาบันสมทบ

2.1 วิทยาเขต

2.1.1 วิทยาเขตหนองคาย เปิดสอน 4 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- 2) สาขาวิชาสังคมศึกษา

- 3) สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
- 4) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)

2.1.2 วิทยาเขตนครศรีธรรมราช เปิดสอน 6 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาศาสนา
- 2) สาขาวิชาสังคมศึกษา
- 3) สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ
- 4) สาขาวิชาสังคมวิทยา
- 5) สาขาวิชามานุษยวิทยา
- 6) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)

2.1.3 วิทยาเขตเชียงใหม่ เปิดสอน 18 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- 2) สาขาวิชา Buddhist Studies (นานาชาติ)
- 3) สาขาวิชาศาสนา
- 4) สาขาวิชาปรัชญา
- 5) สาขาวิชาภาษาบาลี
- 6) สาขาวิชาจริยศึกษา
- 7) สาขาวิชาสังคมศึกษา
- 8) สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
- 9) สาขาวิชาภาษาอังกฤษ (English Programe)
- 10) สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา
- 11) สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
- 12) สาขาวิชาสังคมวิทยา
- 13) สาขาวิชามานุษยวิทยา
- 14) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)
- 15) สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ระดับปริญญาโท เปิดสอน 2 สาขาวิชา คือ

- 16) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- 17) สาขาวิชาปรัชญา

ระดับปริญญาเอก เปิดสอน 1 สาขาวิชา คือ 3.18 สาขาวิชา

พระพุทธศาสนา

2.1.4 วิทยาเขตขอนแก่น เปิดสอน 11 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- 2) สาขาวิชา Buddhist Studies (นานาชาติ)
- 3) สาขาวิชาศาสนา
- 4) สาขาวิชาปรัชญา
- 5) สาขาวิชาสังคมศึกษา
- 6) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย
- 7) สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
- 8) สาขาวิชาสังคมวิทยา
- 9) สาขาวิชามานุษยวิทยา
- 10) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)

ระดับปริญญาโท เปิดสอน 1 สาขาวิชา คือ 4.11 สาขาวิชา

พระพุทธศาสนา

2.1.5 วิทยาเขตนครราชสีมา เปิดสอน 6 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- 2) สาขาวิชาสังคมศึกษา
- 3) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย
- 4) สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
- 5) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)

ระดับปริญญาโท เปิดสอน 1 สาขาวิชา คือ

- 6) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

2.1.6 วิทยาเขตอุบลราชธานี เปิดสอน 8 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- 2) สาขาวิชาศาสนา
- 3) สาขาวิชาสังคมศึกษา
- 4) สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ
- 5) สาขาวิชาภาษาอังกฤษ

- 6) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)
- 7) สาขาวิชารัฐศาสตร์รัฐศาสตร์ (การบริหารรัฐกิจ)
ระดับปริญญาโท เปิดสอน 1 สาขาวิชา คือ
- 8) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

2.1.7 วิทยาเขตแพร่ เปิดสอน 4 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาศาสนา
- 2) สาขาวิชาสังคมศึกษา
- 3) สาขาวิชาการบริหารการศึกษาศึกษา
- 4) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)

2.1.8 วิทยาเขตสุรินทร์ เปิดสอน 5 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- 2) สาขาวิชาสังคมศึกษา
- 3) สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ
- 4) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)
- 5) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การบริหารรัฐกิจ)

2.1.9 วิทยาเขตพะเยา เปิดสอน 6 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- 2) สาขาวิชาศาสนา
- 3) สาขาวิชาสังคมศึกษา
- 4) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย
- 5) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)
- 6) สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

2.1.10 วิทยาเขตบึงกุ่มศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เปิดสอน 4 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- 2) สาขาวิชาบาลีพุทธศาสตร์
- 3) สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ระดับปริญญาโท เปิดสอน 1 สาขาวิชา คือ

- 4) สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา

2.2 วิทยาลัยสงฆ์

2.2.1 วิทยาลัยสงฆ์นครพนม เปิดสอน 2 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาสังคมศึกษา
- 2) สาขาวิชาภาษาอังกฤษ

2.2.2 วิทยาลัยสงฆ์เลย เปิดสอน 3 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาศาสนา
- 2) สาขาวิชาสังคมศึกษา
- 3) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย

2.2.3 วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เปิดสอน 4 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- 2) สาขาวิชาสังคมศึกษา
- 3) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)
- 4) สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

2.2.4 วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ เปิดสอน 6 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- 2) สาขาวิชาสังคมศึกษา
- 3) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)
- 4) สาขาวิชาภาษาอังกฤษ

ระดับปริญญาโท เปิดสอน 1 สาขาวิชา คือ

- 6) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

2.2.5 วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช พิษณุโลก เปิดสอน 6 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- 2) สาขาวิชาปรัชญา
- 3) สาขาวิชาจริยศึกษา
- 4) สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
- 5) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)
- 6) สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

3. ห้องเรียน

- 3.1 ห้องเรียนจังหวัดร้อยเอ็ด (วิทยาเขตขอนแก่น) เปิดสอน 3 สาขาวิชา คือ
- 3.1.1 สาขาวิชาศาสนา
 - 3.1.2 สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)
 - 3.1.3 สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การบริหารรัฐกิจ)
- 3.2 ห้องเรียนจังหวัดบุรีรัมย์ (วิทยาเขตสุรินทร์) เปิดสอน 3 สาขาวิชา คือ
- 3.2.1 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
 - 3.2.2 สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา
 - 3.2.3 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
- 3.3 ห้องเรียนจังหวัดสิงห์บุรี (คณะพุทธศาสตร์) เปิดสอนสาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- 3.4 ห้องเรียนจังหวัดเพชรบูรณ์ (คณะพุทธศาสตร์) เปิดสอน 3 สาขาวิชา คือ
- 3.4.1 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
 - 3.4.2 สาขาวิชาศาสนา
 - 3.4.3 สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การบริหารรัฐกิจ)
- 3.5 ห้องเรียนจังหวัดลำปาง (วิทยาเขตแพร่) เปิดสอน 3 สาขาวิชา คือ
- 3.5.1 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
 - 3.5.2 สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา
 - 3.5.3 สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)
- 3.6 ห้องเรียนจังหวัดน่าน (วิทยาเขตพะเยา) เปิดสอน 2 สาขาวิชา คือ
- 3.6.1 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
 - 3.6.2 สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)
- 3.7 ห้องเรียนจังหวัดปัตตานี (วิทยาเขตนครศรีธรรมราช) เปิดสอนสาขาวิชาศาสนา
- 3.8 ห้องเรียนจังหวัดศรีสะเกษ (วิทยาเขตอุบลราชธานี) เปิดสอน 3 สาขา คือ
- 3.8.1 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
 - 3.8.2 สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)
 - 3.8.3 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
- 3.9 ห้องเรียนจังหวัดสุราษฎร์ธานี(วิทยาเขตนครศรีธรรมราช) เปิดสอนสาขาวิชา
- ศาสนา

3.10 ห้องเรียนจังหวัดฉะเชิงเทรา (คณะพุทธศาสตร์) เปิดสอน 2 สาขาวิชา คือ

3.10.1 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

3.10.2 สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

3.11 ห้องเรียนจังหวัดกาญจนบุรี (คณะพุทธศาสตร์)

เปิดสอนสาขาวิชาพระพุทธศาสนา

3.12 ห้องเรียนจังหวัดเชียงใหม่ (วิทยาเขตพะเยา) เปิดสอน 2 สาขาวิชา คือ

3.12.1 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

3.12.2 สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การบริหารรัฐกิจ)

4. หน่วยวิทยบริการ

4.1 หน่วยวิทยบริการวัดอภิลิขิต อำเภอมะนัง จังหวัดมหาสารคาม (วิทยาเขตขอนแก่น) เปิดสอนสาขาวิชาพระพุทธศาสนา

4.2 หน่วยวิทยบริการวัดพระธาตุเชิงชุม อำเภอมะนัง จังหวัดสกลนคร (วิทยาเขตหนองคาย) เปิดสอนสาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา

4.3 หน่วยวิทยบริการวัดหงษ์ประดิษฐาราม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (คณะพุทธศาสตร์) เปิดสอน 2 สาขาวิชา คือ

4.3.1 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

4.3.2 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

4.4 หน่วยวิทยบริการวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี (คณะสังคมศาสตร์) เปิดสอน 2 สาขาวิชา คือ

4.4.1 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

4.4.2 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

4.5 หน่วยวิทยบริการวัดต้นสน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี (คณะสังคมศาสตร์) เปิดสอนสาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)

4.6 หน่วยวิทยบริการวัดท่านา อำเภอมะนัง จังหวัดตาก (วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช) เปิดสอนสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

4.7 หน่วยวิทยบริการวัดหนองขุนชาติ อำเภอมะนัง จังหวัดอุทัยธานี (วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์) เปิดสอนสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

4.8 หน่วยวิทยบริการวัดชัยภูมิวนาราม อำเภอมะนัง จังหวัดชัยภูมิ (วิทยาเขตนครราชสีมา) เปิดสอนสาขาวิชาพระพุทธศาสนา

5. สถาบันสมทบ

5.1 วิทยาลัยพระพุทธศาสนาตองกุก ขอนบอบ ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี เปิดสอน สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

5.2 มหาปัญญาวิทยาลัย วัดถาวราราม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เปิดสอน สาขาวิชามหาयานศึกษา

5.3 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ภูเก็ต สาธารณรัฐประชาชนจีน (ไต้หวัน) เปิดสอน สาขาวิชามหาयานศึกษา

5.4 สถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนาชั้นสูง แห่งเมืองแคนดี้ ประเทศศรีลังกา
พัฒนาการหลักสูตรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการศึกษาในรูปมหาวิทยาลัยสงฆ์ เมื่อ พ.ศ. 2490 หลักสูตรที่ใช้ในระยะเริ่มต้นเป็นหลักสูตรระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา เพื่อปรับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียนให้พร้อมสำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษา ต่อมามหาวิทยาลัยได้ประกาศใช้หลักสูตรระดับอุดมศึกษาเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2493 โดยเปิดการศึกษาระดับปริญญาตรีในคณะพุทธศาสตร์ เป็นคนแรก หลักสูตรของคณะนี้มี 16 หมวดวิชา นับแต่ประกาศใช้หลักสูตรแรกเป็นต้นมา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ก็ได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรระบบอุดมศึกษา หลายครั้ง ดังนี้

เมื่อ พ.ศ. 2500 มหาวิทยาลัย ได้ปรับปรุงหลักสูตรคณะพุทธศาสตร์ ให้เข้ากับระบบสากลโดยได้นำระบบทวิภาค (Semester) และระบบหน่วยกิตมาใช้ นับเป็นสถาบันการศึกษาแรกในประเทศไทยที่ใช้ระบบดังกล่าว คณะพุทธศาสตร์ แบ่งเป็น 4 ภาควิชาหลักสูตรนี้มี 211 หน่วยกิต

ต่อมาใน พ.ศ. 2504 มหาวิทยาลัยได้ประกาศใช้หลักสูตรคณะครุศาสตร์ แบ่งเป็น 4 ภาควิชา หลักสูตรนี้มี 206 หน่วยกิต

เมื่อ พ.ศ. 2506 มหาวิทยาลัยได้ประกาศใช้หลักสูตรคณะอาชีวศึกษา ซึ่งได้เปลี่ยนชื่อเป็นคณะมนุษยศาสตร์ เมื่อ พ.ศ. 2509 แบ่งเป็น 4 ภาควิชา หลักสูตรนี้มี 258 หน่วยกิต

ใน พ.ศ. 2508 พ.ศ. 2511 และ พ.ศ. 2516 ได้มีการปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรของแต่ละคณะให้มีจำนวนหน่วยกิตเท่ากันคือ 200 หน่วยกิต

ใน พ.ศ. 2526 ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรครั้งสำคัญ คือมีการลดจำนวน หน่วยกิตให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรของทบวงมหาวิทยาลัย คณะมนุษยศาสตร์ ถูกแบ่งออกเป็น 2 คณะ คือ คณะมนุษยศาสตร์ และคณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรของคณะครุศาสตร์มี 152 หน่วยกิต ในขณะที่หลักสูตรของคณะอื่นๆ มี 150 หน่วยกิต

ต่อมาใน พ.ศ. 2536 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ พิจารณาเห็นว่า หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตที่เข้ามาตั้งแต่ พ.ศ. 2526 สมควรได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเมือง สังคม การศึกษา และวัฒนธรรมในปัจจุบัน เพื่อให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรของคณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์ พ.ศ. 2529 และเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรของทบวงมหาวิทยาลัยที่ประกาศใช้ล่าสุด จึงอนุมัติให้คณะกรรมการบริหารวิชาการของมหาวิทยาลัย ซึ่งมีพระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการเป็นประธาน เป็นคณะผู้รับผิดชอบดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต

คณะกรรมการบริหารวิชาการ ได้ดำเนินการประเมินผลหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2526 และได้นำผลการประเมินนี้มาประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต กับโครงสร้างที่เหมาะสมในอนาคต เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2535 จากนั้น ก็ได้ นำผลของการสัมมนาไปจัดทำโครงสร้างหลักสูตรและกำหนดแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตร

ใน พ.ศ. 2536 คณะกรรมการบริหารวิชาการ ได้เสนอให้มหาวิทยาลัยแต่งตั้ง คณะกรรมการ 3 คณะ คือ (1) คณะกรรมการดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต ทำหน้าที่ยกร่างหลักสูตรของคณะต่าง ๆ (2) คณะกรรมการพิจารณาหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต ทำหน้าที่ปรับปรุงแก้ไขตรวจสอบคุณภาพและหลักวิชาการของร่างหลักสูตรที่คณะกรรมการชุดแรกได้ ทำไว้ และ (3) คณะบรรณารักษณ์หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต ทำหน้าที่ตรวจสอบสาระ สำนวน ภาษาและทำรหัสวิชา

คณะกรรมการบริหารวิชาการของมหาวิทยาลัย ได้ตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตรที่ คณะกรรมการต่าง ๆ ได้ยกร่างและปรับปรุงแก้ไขแล้วนำเสนอต่อคณะกรรมการบริหาร มหาวิทยาลัย และได้จัดสัมมนาหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต เมื่อวันที่ 23-24 มีนาคม 2538 มีผู้เข้าร่วมสัมมนาจำนวน 250 รูป/คน

เมื่อหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตฉบับใหม่นี้ ได้รับการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของ ผู้เข้าร่วมสัมมนาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงได้มีการนำเสนอเข้าพิจารณาในสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ และสภามหาวิทยาลัยมีมติในการประชุมครั้งที่ 3/2538 เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2538 อนุมัติให้ใช้หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2538 เป็น หลักสูตรของมหาวิทยาลัย

ต่อมาคณะกรรมการศึกษาของคณะสงฆ์ได้มีมติในการประชุมครั้งที่ 3/2538 เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2538 เห็นชอบอนุมัติให้ใช้หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต พ.ศ.2538 เป็นหลักสูตรของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์

ต่อมามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้มีคำสั่งมหาวิทยาลัยที่ 199/2533 เรื่องการแต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยระดับปริญญาตรี ลงวันที่ 7 กันยายน 2543 และมหาวิทยาลัยได้มีประกาศมหาวิทยาลัย เรื่องการปรับปรุงหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต พ.ศ.2538 ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2438 ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ.2542 ทบวงมหาวิทยาลัยได้รับรองหลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ ทม 0205(1)/6060 ลงวันที่ 29 มีนาคม 2543 จำนวน 9 สาขาวิชา สาขาวิชาพระอริยธรรม สาขาวิชาบาลีพุทธศาสตร์ สาขาวิชาจริยศึกษา สาขาวิชาการสอนภาษาไทย สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา สาขาวิชารัฐศาสตร์ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ และสาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา สำนักงาน ก.พ. ได้รับรองคุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2543) จำนวน 9 สาขาวิชา ตามหนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ นร 0708.8/831 ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2544 และสำนักงาน ก.ค. ได้มีหนังสือรับรองและกำหนดเป็นคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งข้าราชการครูที่ ศธ 1305/205 ลงวันที่ 12 มีนาคม 2545 มหาวิทยาลัยได้ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2538 ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรปริญญาตรี พ.ศ. 2542 จำนวน 20 สาขาวิชา หลักสูตรปรับปรุง 16 สาขาวิชา และหลักสูตรใหม่ 4 สาขาวิชา ก.พ. ได้เห็นชอบหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จำนวน 6 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา สาขาวิชาคณิตศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา และสาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษาและการแนะแนว ตามหนังสือ ศธ 0506/8267-0506/8268 ลงวันที่ 28 พฤศจิกายน 2546 และหนังสือ ศธ 0506/8692-95 ลงวันที่ 9 ธันวาคม 2546 และ ก.ค. ได้รับรองและกำหนดเป็นคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งข้าราชการครู ที่ ศธ 0206.6/484 ลงวันที่ 15 กรกฎาคม 2547 ต่อมา สำนักงาน ก.พ. ได้รับรองคุณวุฒิหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต ตามหนังสือที่ ศธ 0506(2)/10846 ลงวันที่ 9 สิงหาคม 2547 ตามหนังสือ ศธ 0506(2)/11846 ลงวันที่ 11 สิงหาคม 2547 หนังสือ ศธ 0506(2)/11049 ลงวันที่ 11 สิงหาคม 2547 หนังสือ ศธ 0506(2)/11505 ลงวันที่ 19 สิงหาคม 2537 จำนวน 10 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาภาษาสันสกฤต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สาขาวิชาศาสนา สาขาวิชาภาษาบาลี

สาขาวิชาจิตวิทยา สาขาวิชาประวัติศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ สาขาวิชาภาษาไทย สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ และสาขาวิชาปรัชญา สำนักงาน ก.ค. ได้รับรอบและกำหนดเป็นคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งข้าราชการครู สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ตามหนังสือที่ ศธ 0206/755 ลงวันที่ 22 กันยายน 2547 รายละเอียดหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตปรับปรุงและหลักสูตรใหม่ รวม 25 สาขาวิชา

กระบวนการในการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปัจจุบันกระบวนการในการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภายใต้หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต พุทธศักราช 2550 ซึ่งมีโครงสร้างของหลักสูตร ดังนี้

1. หมวดศึกษาทั่วไป	30 หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะ	
2.1 วิชาแกนพระพุทธศาสนา	30 หน่วยกิต
2.2 วิชาเฉพาะด้าน	74 หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรีวิชา	6 หน่วยกิต
	รวม 140 หน่วยกิต

ในบรรดาโครงสร้างของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ นั้น นิสิตต้องศึกษาให้ได้หน่วยรวมกันไม่น้อยกว่า 150 หน่วยกิต จึงจะถือว่าสอบผ่านและสำเร็จการศึกษาเป็น พุทธศาสตรบัณฑิต และความเป็นพุทธศาสตรบัณฑิตนี้จะต้องปฏิบัติศาสนกิจ หรือทำงานในภาคสนามซึ่งเรียกว่า "Field Work" เป็นเวลา 1 ปี หรือ 2 ภาคการศึกษา จึงจะสามารถเข้ารับประสาทปริญญาบัตรได้และการทำงานภาคสนามนี้ไม่นับหน่วยกิต จึงรวมเป็นระยะเวลาในการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตจำนวน 5 ปี

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับการตราไว้เมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2540 ลงในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 2540 ตอนที่ 51 ก วันที่ 1 ตุลาคม 2540 พระราชบัญญัตินี้มีทั้งหมด 7 หมวด 70 มาตรา และมีบทเฉพาะกาล 1 บท

ใน 5 มาตราแรกจะบอกว่า พ.ร.บ.ฉบับนี้เป็น พ.ร.บ.อะไร บังคับใช้เมื่อไรโดยมากจะถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา ต่อมาจะยกเลิกกฎหมาย กฎและข้อบังคับที่ขัดแย้งกับ พ.ร.บ. ฉบับนี้ และนิยามศัพท์ที่มีใน พ.ร.บ.นี้ จะ มีอยู่ 5 ศัพท์ด้วยกันคือ มหาวิทยาลัย สภามหาวิทยาลัย สภาวิชาการ วิทยาเขต และรัฐมนตรีมาตราสำคัญคือ มาตราที่ 5 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตาม พ.ร.บ.นี้

ในหมวดที่ 1 จะว่าด้วยเรื่อง การจัดตั้ง วัตถุประสงค์ และอำนาจหน้าที่ตั้งแต่มาตราที่ 6 ถึงมาตราที่ 16 รวม 10 มาตรา ซึ่งกำหนดให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็น นิติบุคคล เป็นมหาลัยของรัฐ กำหนดให้เป็นสถานศึกษาและวิจัยให้การศึกษาวิจัย ส่งเสริมและ ให้บริการทางวิชาการพระพุทธศาสนา แก่พระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ รวมทั้งทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม กำหนดส่วนงานที่เป็นโครงสร้างของมหาวิทยาลัย 8 ระดับ และสามารถเพิ่ม หน่วยงานขึ้นได้อีกเพื่อสนองวัตถุประสงค์ ของ พ.ร.บ.แต่ให้มหาวิทยาลัยทำประกาศลงในราช กิจจานุเบกษาในส่วนงาน 8 ระดับนี้ พ.ร.บ.ยังได้แจกแจงหน่วยงานภายในให้อีก เพื่อสะดวกในการ บริหารตามโครงสร้าง และเปิดกว้างให้รับสมทบหรือยกเลิกสมทบสถาบันศึกษาอื่น โดยกำหนดให้ เป็นข้อบังคับมหาวิทยาลัยขึ้นมา มาตรานี้ทำให้ขยายออกไปต่างประเทศหลายประเทศ

ในหมวดนี้ยังกำหนดให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีอำนาจหน้าที่ข้อ สร้าง จัดหา โอน รับโอน เช่า ให้เช่าซื้อ แลกเปลี่ยน ถิ่นกรรมสิทธิ์ มีสิทธิ์ครอบครองและจำหน่าย สั่งหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ ให้รับค่าธรรมเนียมค่าบำรุงค่าตอบแทนเบี้ยปรับและค่าบริการ อื่นใดที่ดีที่สุดสำคัญคือให้กำหนดค่าตอบแทนตามข้อตกลงและเงื่อนไขที่มหาวิทยาลัยกำหนดให้ ร่วมมือกับหน่วยงานอื่นทำภาระของตนให้สัมฤทธิ์ผลให้จัดทุนเพื่อทำวิจัย ให้กำหนดรายได้ของ มหาวิทยาลัย ที่มาจากเงินอุดหนุนทั่วไปที่รัฐบาลจัดให้เป็นรายปี เงินอุดหนุนและทรัพย์สินที่มี ผู้บริจาคให้รับเงินอุดหนุนจากศาสนาสมบัติกลาง อีกทั้งเงินผลประโยชน์ ค่าธรรมเนียม ค่าบำรุง ค่าตอบแทนและค่าบริการอื่นใดของมหาลัยวิทยาลัยรายได้หรือผลประโยชน์ที่ลงทุนหรือเกิดจาก ทรัพย์สินของมหาวิทยาลัยและรายได้หรือผลประโยชน์อย่างอื่น พ.ร.บ.ยังกำหนดให้ทรัพย์สินของ มหาวิทยาลัย ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

ในหมวดที่ 2 การดำเนินการเริ่มตั้งแต่มาตรา 17 ถึงมาตรา 42 รวม 25 มาตรานั้น มาตรา 17 กำหนดให้มีสภามหาวิทยาลัยโดยกำหนดให้นายกสภามหาวิทยาลัย ต้องได้รับพระ บัญชาแต่งตั้งจากสมเด็จพระสังฆราช และกำหนดให้ต้องเป็นพระเถระส่วนกรรมการสภา มหาวิทยาลัย จะมีอยู่ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มโดยตำแหน่งได้แก่อธิการบดีปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดของมหาวิทยาลัย อธิบดีกรมการศาสนา ผู้อำนวยการสำนักงาน เลขาธิการ คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน และเลขาธิการคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ จะเห็นได้ ว่าคณะกรรมการกลุ่มนี้บางท่านเปลี่ยนชื่อหน่วยงาน หรือยุบเลิกหน่วยงาน กลุ่มผู้ที่กรรมการสภา วิทยาลัยโดยตำแหน่งเสนอซึ่งมาจากผู้บริหารมหาลัยที่เป็นพระภิกษุจำนวน 7 รูปผู้ดำรงตำแหน่ง รองอธิการบดี หรือคณะบดีหรือคณะบดี และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีจำนวนไม่น้อยกว่า 6 รูป หรือคน แต่ไม่เกิน 8 รูปหรือคนโดยมีเงื่อนไขว่าต้องได้รับการคัดเลือกจากกรรมการโดยตำแหน่งและต้องมี

พระภิกษุไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง ให้เลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นพระภิกษุรูปหนึ่งเป็นอุปนายก และให้รองอธิการบดีรูปหนึ่งเป็นเลขานุการสภามหาวิทยาลัยในกรรมการจากผู้บริหาร และผู้ทรงคุณวุฒินี้ให้ดำรงตำแหน่งวาระละสามปีและอาจได้รับการแต่งตั้งใหม่ได้อีก ให้มีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลกิจการทั่วไปของมหาวิทยาลัยตลอดจนประเมินของผู้บริหารมหาวิทยาลัย

ในมาตรา 20 ก็มีความสำคัญคือให้มีสภาวิชาการ โดยกำหนดให้อธิการบดีเป็นประธานสภาส่วนกรรมการสภาวิชาการโดยตำแหน่งได้แก่รองอธิการบดีที่เป็นพระภิกษุ คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการสำนัก ผู้อำนวยการศูนย์ผู้อำนวยการวิทยาลัย หัวหน้าหน่วยงานที่มีฐานะเท่าสำนักศูนย์และวิทยาลัย และศาสตราจารย์ นอกจากกรรมการโดยตำแหน่งแล้วยังมีกรรมการที่เป็นผู้แทนคณะซึ่งได้รับคัดเลือกมาจากอาจารย์ประจำคณะละสามคนแล้วกำหนดให้สภาอธิการบดีที่เป็นพระภิกษุรูปหนึ่งเป็นเลขานุการสภาวิชาการ

จะเห็นได้ว่าไม่มีการระบุจำนวนไว้เหมือนกรรมการสภามหาวิทยาลัย หากมีการขยายสำนัก ศูนย์ วิทยาลัยหรือวิชาเขต กรรมการสภาวิชาการก็จะเพิ่มขึ้นไปเรื่อยส่วนการดำรงตำแหน่งของกรรมการที่ได้รับการคัดเลือกมาเมื่ออายุวาระละสองปีแต่อาจได้รับการเลือกใหม่อีก สภาวิชาการมีอำนาจหน้าที่ทำให้วิชาการของมหาลัยเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าส่วนมากกลั่นกรองงานให้สภามหาวิทยาลัย

ในหมวดนี้ยังได้กำหนดโครงสร้างการบริหารงาน คือผู้บริหารสูงสุดได้แก่อธิการบดี ดำรงตำแหน่งวาระละสี่ปีโดยพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชและต้องเป็นพระภิกษุเท่านั้น อาจได้รับการคัดเลือกมาดำรงตำแหน่งใหม่อีกนอกจากนั้นมีรองอธิการบดีผู้ช่วยอธิการบดีคณบดี โดยเฉพาะอธิการบดีรองอธิการบดีต้องทำการขอมาแล้วไม่ต่ำกว่าห้าปี กำหนดหน้าที่ทั้งด้านการบริหารควบคุมบุคลากร การเงินพัสดุ ทรัพย์สินสนับสนุนกิจการนิสิต แต่งตั้งถอดถอนอาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากรทางการศึกษารายงานประจำปีของมหาวิทยาลัยต่อสภามหาวิทยาลัยและมหาเถรสมาคม

ในมาตรา 30 กำหนดให้มีวิทยาลัยเขตและหน่วยงานภายในวิทยาเขตโครงสร้างการบริหารงานวิทยาลัยเขตซึ่งมีรองอธิการบดีที่เป็นพระภิกษุรูปหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด บริหารงานตามที่อธิการบดีมอบหมาย มีคณะกรรมการประจำวิทยาเขตซึ่งมีรองอธิการบดีประจำวิทยาเขตนั้นเป็นประธานและผู้บริหารภายในเป็นกรรมการคณะประจำวิทยาเขตนี้เปรียบเมื่อสภาวิชาการส่วนกลางนั่นเองและมีอำนาจหน้าที่พัฒนาวิทยาเขตให้เจริญรุ่งเรืองและมีมาตราที่กำหนดบัณฑิตวิทยาลัยคณะพร้อมด้วยโครงสร้างการบริหารภายในเพื่อความคล่องตัว

มีอีกหลายมาตราที่กำหนดสถานะของสถาบันสำนักศูนย์วิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่นใดที่มีฐานะเทียบเท่าการบริหารมีโครงสร้างเหมือนวิทยาเขตหรือคณะมาตราท้ายของหมวดนี้จะกำหนดให้มีให้ผู้ดำรงตำแหน่งเกินหนึ่งตำแหน่งในเวลาเดียวกัน

ในหมวดที่ 3 การบัญชีและการตรวจสอบเริ่มตั้งแต่มาตรา 43 ถึงมาตรา 47 รวม 5 มาตรา ซึ่งกำหนดให้มหาวิทยาลัยวางระบบบัญชีและรักษาบัญชีและรักษาให้ดีทำให้ถูกต้องในปัจจุบันทำรายรับจ่ายตามประเภทงานกำหนดให้บุคคลส่งให้ผู้ตรวจสอบของมหาวิทยาลัยภายในเก้าสิบวันสิ้นปีบัญชีในรอบปีต้องให้สำเนาแผ่นดินตรวจสอบและให้ผู้สอบบัญชีทำรายงานผลตรวจสอบบัญชีต่อสภามหาวิทยาลัยเพื่อสภามหาวิทยาลัยเสนอต่อรัฐมนตรี

ในหมวดที่ 4 การกำกับดูแลและการบริหารเฉพาะคือมาตราที่ 48 กำหนดให้รัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลโดยทั่วไปซึ่งกิจกรรมทั่วไปของมหาวิทยาลัย

ในหมวดที่ 5 ตำแหน่งวิชาการเริ่มตั้งแต่มาตราที่ 49 ถึงมาตรา 52 รวม 4 มาตรา กำหนดให้มีตำแหน่งทางวิชาการ คือศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และอาจารย์ เฉพาะศาสตราจารย์สภามหาวิทยาลัยนำเสนอทูลเกล้าทรงพระกรุณาโปรดแต่งตั้ง ส่วนรองศาสตราจารย์พิเศษ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษและอาจารย์พิเศษสภาวิชาการเห็นชอบเสนออธิการบดีแต่งตั้ง

หมวดที่ 6 ปริญญาและเครื่องวิทยานะ เริ่มตั้งแต่มาตรา 53 ถึงมาตรา 59 รวม 7 มาตรา กำหนดให้มีปริญญาสามชั้นคือปริญญาเอกปริญญาโทและปริญญาตรีและที่เป็นประโยชน์แก่การบริหารวิชาการแก่สังคม คือประกาศนียบัตรอนุปริญญาและประกาศนียบัตรกำหนดให้มี พหุวิทยฐานะ คุรุวิทยฐานะ และออกเครื่องหมายเครื่องแต่งกายนิสิตคฤหัสถ์

หมวดที่ 7 บทกำหนดโทษหมวดมาตรา 60 มาตราเดียวกำหนดให้จำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกิน 50.000 บาท

บทเฉพาะกาลมีมาตรา 61 ถ้ามตรา 70 รวม 10 มาตรา กำหนดให้โอนทรัพย์สินสิทธิหนี้ครุอาจารย์เจ้าหน้าที่เป็นของมหาวิทยาลัยให้รับงานต่างของมหาลัยเดิมไว้ในมหาวิทยาลัยในช่วงเริ่มต้นให้ใช้จ่ายอย่างประหยัดและดูแลควบคุมให้เป็นไปตามเดิมเหมือนก่อน

นอกจากนี้มีมาตราที่สำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งจะนำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้ มาตรา 6 ให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นมหาวิทยาลัยหนึ่งเรียกว่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเป็นนิติบุคคล ให้มหาวิทยาลัยเป็นสถานศึกษาและวิจัย มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาวิจัย ส่งเสริมและให้บริการทางวิชาการพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสงฆ์สามเณรและคฤหัสถ์ รวมทั้งการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

มาตรา 7 ให้มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ

มาตรา 8 มหาวิทยาลัยอาจแบ่งส่วนงานดังนี้

- (1) สำนักอธิการบดี
- (2) สำนักวิทยาเขต
- (3) บัณฑิตวิทยาลัย
- (4) คณะ
- (5) สถาบัน
- (6) สำนัก
- (7) ศูนย์
- (8) วิทยาลัย

มาตรา 13 รายได้ของมหาวิทยาลัยมีดังนี้

- (1) เงินอุดหนุนทั่วไปที่รัฐบาลจัดสรรให้เป็นรายปี
- (2) เงินอุดหนุนและทรัพย์สินซึ่งมีผู้อุทิศให้แก่มหาวิทยาลัย
- (3) เงินอุดหนุนจากศาสนสมบัติกลาง เงินผลประโยชน์ ค่าธรรมเนียม ค่าบำรุง ค่าตอบแทนเบี้ยปรับ และค่าบริการต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย
- (4) รายได้หรือผลประโยชน์ที่ได้จากการลงทุนและจาทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย
- (5) รายได้หรือผลประโยชน์อย่างอื่น

มาตรา 17 ให้มีสภามหาวิทยาลัยประกอบด้วย

- (1) นายกสภามหาวิทยาลัย ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งจากพระเถระ
- (2) กรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง ได้แก่ อธิการบดี ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย อธิการบดีกรมการศาสนา ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน และเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
- (3) กรรมการสภามหาวิทยาลัยจำนวนเจ็ดรูป ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งจากพระภิกษุ ผู้ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีหรือคณบดี โดยคำแนะนำของกรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง

(4) กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่น้อยกว่าหกgrup หรือคน แต่ไม่เกินแปดรูปหรือคน ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งจากพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ โดยคำแนะนำของกรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง และในจำนวนนี้จะต้องเป็นภิกษุไม่น้อยกว่า กึ่งหนึ่ง

มาตรา 19 สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจและหน้าที่ควบคุมกิจการทั่วไปของ มหาวิทยาลัยและโดยเฉพาะให้มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(1) วางนโยบายของมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับการศึกษา การวิจัย การให้บริการทางวิชาการพระพุทธศาสนาแก่สังคม และกรทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

(2) วางระเบียบ ออกข้อบังคับ ข้อกำหนด และประกาศของ มหาวิทยาลัยและการมอบหมายงานใดในมหาวิทยาลัยเป็นผู้วางระเบียบและออกประกาศสำหรับ ส่วนงานดังกล่าวก็ได้

(3) อนุมัติให้ปริญญา ประกาศนียบัตรบัณฑิต อนุปริญญา และ ประกาศนียบัตร

(4) อนุมัติการจัดตั้ง การรวม และการยุบสำนักวิทยาเขต บัณฑิต วิทยาลัย คณะสถาบัน สำนัก ศูนย์ วิทยาลัย หรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่า คณะสถาบัน สำนัก ศูนย์ วิทยาลัย รวมทั้งการอပ်ส่วนงานของหน่วยงานดังกล่าว

(5) อนุมัติการรับเข้าสมทบ หรือการยกเลิกการสมทบของ สถาบันการศึกษาชั้นสูงหรือสถาบันวิจัยด้านพระพุทธศาสนา

(6) อนุมัติการเปิดสอนและหลักสูตรการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาให้ สอดคล้องกับพระธรรมวินัย รวมทั้งการยุบ รวม และการยกเลิกหลักสูตรและสาขาวิชา

(7) พิจารณาดำเนินการเพื่อให้สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งและ พิจารณาถอดถอนอธิการบดี

(8) พิจารณาดำเนินการเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งและ ถอดถอนศาสตราจารย์และศาสตราจารย์พิเศษ

(9) แต่งตั้งและถอดถอนรองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสถาบันผู้อำนวยการสำนัก ผู้อำนวยการศูนย์ ผู้อำนวยการวิทยาลัย และหัวหน้า หน่วยงานที่เรียกชื่ออื่นผู้ช่วยศาสตราจารย์

(10) ออกข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัย เกี่ยวกับการกำหนดตำแหน่ง การกำหนดอัตราเงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง ค่าตอบแทน ค่าจ้าง

สวัสดิการและผลประโยชน์อย่างอื่น การบรรจุแต่งตั้ง การรับเงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง ค่าตอบแทนหรือค่าจ้าง การออกจากงาน การรักษาวินัย การดำเนินการทางวินัย การร้องทุกข์ และการอุทธรณ์การลงโทษของคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และลูกจ้าง

มาตรา 20 ให้มีสภาวิชาการประกอบด้วย

- (1) ประธานสภาวิชาการ ได้แก่ อธิการบดี
- (2) กรรมการสภาวิชาการโดยตำแหน่ง ได้แก่ รองอธิการที่เป็นพระภิกษุ คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการสำนัก ผู้อำนวยการศูนย์ ผู้อำนวยการวิทยาลัย หัวหน้าหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าสถาบัน สำนัก ศูนย์ หรือวิทยาลัยและศาสตราจารย์
- (3) กรรมการสภาวิชาการ ซึ่งคณาจารย์ประจำเลือกจากคณาจารย์ประจำคณะ คณะละสามคน

มาตรา 30 ในวิทยาเขตหนึ่งให้มีสำนักงานวิทยาเขต โดยมีรองอธิการบดี ซึ่งเป็นพระภิกษุรูปหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบการบริหารงานของวิทยาเขตตามที่อธิการบดีมอบหมาย

มาตรา 31 ในวิทยาเขตหนึ่ง ให้มีคณะกรรมการประจำวิทยาเขต ประกอบด้วย รองอธิการบดีประจำวิทยาเขตเป็นประธานกรรมการ ผู้ช่วยอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการสำนัก ผู้อำนวยการศูนย์ ผู้อำนวยการวิทยาลัย และหัวหน้าหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น ที่มีฐานะเทียบเท่าสถาบัน สำนัก ศูนย์ หรือวิทยาลัยในวิทยาเขตนั้น เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการซึ่งสภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งจากคณาจารย์ประจำในวิทยาเขตนั้นจำนวนไม่เกินกึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการโดยตำแหน่งแต่น้อยกว่าสามคน

มาตรา 43 ให้มหาวิทยาลัยวางและรักษาไว้ซึ่งระบบบัญชีอันถูกต้องและแยกประเภทงานส่วนที่สำคัญ มีสมุดบัญชีรายรับและรายจ่ายเงิน สินทรัพย์ปลະหนี้สินที่แสดงกิจการที่เป็นอยู่ตามความเป็นจริงและตามที่ควร ตามประเภทงานพร้อมด้วยข้อความอันเป็นที่มาของรายการนั้นๆ และให้มีการตรวจสอบบัญชีภายในเป็นประจำ

มาตรา 47 ให้ผู้สอบบัญชีทำรายงานผลการตรวจสอบบัญชีและการเงินเสนอต่อต่อสภามหาวิทยาลัยภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่สิ้นปีบัญชี เพื่อสภามหาวิทยาลัยเสนอต่อรัฐมนตรี

มาตรา 49 คณาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัยมีตำแหน่งทางวิชาการดังนี้

- (1) ศาสตราจารย์
- (2) รองศาสตราจารย์
- (3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์

(4) อาจารย์

มาตรา 53 ปริญญาสามชั้น คือ

ปริญญาเอก เรียกว่า ดุษฎีบัณฑิต ใช้อักษรย่อ ด.

ปริญญาโท เรียกว่า มหาบัณฑิต ใช้อักษรย่อ ม.

ปริญญาตรี เรียกว่า บัณฑิต ใช้อักษรย่อ บ.

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิเชียร พันธุ์ศรีบุตร (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวโน้มการจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษาเอกชนในอนาคต มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษาแนวโน้มของการจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษาเอกชนในอนาคต ปีการศึกษา 2550 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เชี่ยวชาญจากสถานประกอบการอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออกในปีการศึกษา 2545 จำนวน 20 คน ที่ได้มาจากสุ่มแบบเจาะจง การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือผู้วิจัย ผลการวิจัยพบว่า

1. ข้อควรคำนึงในการจัดการอาชีวศึกษา

ในการจัดการอาชีวศึกษา ควรคำนึงถึงการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน คือ ความรู้ ทักษะและเจตคติของผู้เรียน โดยมีรายละเอียดคือ 1) การมีพื้นฐานของช่างเทคนิคที่จำเป็น 2) เน้นให้เกิดทักษะเฉพาะสาขาที่สำเร็จการศึกษาให้เป็นผู้ชำนาญการอย่างแท้จริง 3) การมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ การมีค่านิยมที่ถูกต้องในการทำงาน มีความตั้งใจในการทำงาน 4) การให้ผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เช่นชุมชน สถานประกอบการ ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า 5) การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม 6) การทำงานเป็นทีม 7) การเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ที่นำมาใช้ในสภาพการทำงานจริง 8) ความต้องการของสถานประกอบการใน ท้องถิ่น สังคม 9) วุฒិภาวะทางอารมณ์ 10) ความรับผิดชอบ 11) การมีจิตสำนึกในความปลอดภัย และอาชีวอนามัยในการทำงาน 12) การรักษาสีสิ่งแวดล้อม และการประหยัดพลังงาน

2. การจัดการอาชีวศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของสถานประกอบการ

การพัฒนาให้ตอบสนองความต้องการได้มีการให้ความสำคัญเพิ่มขึ้น ทั้งในด้านเนื้อหาสาระของรายวิชา แต่ยังมีปัญหาในการดำเนินการที่ต้องการเร่งดำเนินการ คือ 1) ความรู้ทางทฤษฎีไม่เพียงพอ 2) ความรู้ทางทฤษฎีไม่ทันสมัยและทันการเปลี่ยนแปลง 3) ความรู้เน้นไปที่การศึกษาต่อมากกว่าการปฏิบัติงานจริง 4) โรงเรียนควรศึกษาความต้องการของสถานประกอบการในชุมชน 5) สถานประกอบการควรมีส่วนร่วมในการร่างหลักสูตรและการพัฒนา

หลักสูตร 6) จำนวนนักศึกษาที่จะเข้าฝึกงาน โรงงานแต่ละแห่งมาก แต่ขาดวินัยและความรับผิดชอบ

3. การสร้างคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา พิจารณาได้ 2 ประเด็น คือ

3.1 มีความพึงพอใจในกระบวนการเรียนการสอนโดยเฉพาะอย่างยิ่งใน 2 กระบวนการสำคัญ คือ 1) การให้ความสำคัญกับการฝึกงาน 2) การกวดขันติดตาม นักเรียน นักศึกษา

3.2 เห็นว่าควรมีการปรับปรุงคุณภาพผู้สำเร็จการศึกษา 4 ประเด็น โดยประเด็นที่ควรปรับปรุงมีดังนี้ 1) ความสามารถในการปฏิบัติงาน 2) ความประพฤติดี 3) เนื้อหาวิชาการควรมีการเปรียบเทียบ (Bench marking) 4) จิตสำนึกในการเรียนรู้งาน

4. การพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสถานประกอบการในเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก และพัฒนาการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพควรให้ความสำคัญในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ 1) ระเบียบวินัยในการทำงาน 2) การทำงานเป็นทีม 3) ทักษะพื้นฐานในการปฏิบัติงาน 4) การสำรวจความต้องการของสถานประกอบการในอุตสาหกรรมอื่นๆ อย่างรอบด้าน 5) ไม่ควรมุ่งเน้นการผลิตผู้สำเร็จการศึกษาในปริมาณมากๆ แต่ควรมุ่งเน้นให้เกิดทักษะอย่างแท้จริง 6) ควรมีระยะเวลาในการฝึกงานเพิ่มมากขึ้น 7) การพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานประกอบการ 8) มีการสัมมนาทางวิชาการร่วมกับสถานประกอบการอย่างสม่ำเสมอ 9) ควรมีการติดตามประเมินผลและปรับปรุงการจัดการศึกษาเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

5. ความต้องการบุคลากรในระดับช่างเทคนิค (ปวช.) และช่างผู้ชำนาญการเฉพาะด้าน (ปวส.) ในระยะ 5-10 ปีข้างหน้ามีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้ 1) ยังมีความต้องการบุคลากรทั้งในระดับ ปวช. และ ปวส. 2) เห็นด้วยกับการผลิต ปวช. ปวส. ควบคู่ไปกับการผลิตวิศวกร โดยไม่ควรมุ่งเน้นแต่การผลิตวิศวกรเพียงอย่างเดียว 3) ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลกับชุมชน รับรู้ถึงตำแหน่งงานใน ระดับ ปวช. ปวส. 4) ควรเปิด ปวช. ปวส. เป็นทางเลือกสำหรับผู้เรียน 5) ต้องการคนดี มีคุณภาพมากกว่าปริญญา

6. การส่งเสริมสนับสนุนจากสถานประกอบการ สถานประกอบการสามารถสนับสนุนอาชีวศึกษาเอกชนได้หลายรูปแบบ เช่น 1) การจัดการศึกษาระบบทวิภาคี 2) การรับนักศึกษาเข้าฝึกงาน 3) ทุนการศึกษา 4) การเป็นสถานที่ศึกษา/ดูงาน 5) วิทยากร 6) การพัฒนาครู

7. การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน การใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการเรียนการสอน พิจารณาได้ 2 ประเด็นคือ

7.1 เห็นด้วยกับการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน

7.2 ไม่เห็นด้วยกับการใช้เทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนด้วยสื่อทางไกล เนื่องจากมีข้อจำกัด คือ 1) ลงทุนสูง 2) ขาดการปฏิสัมพันธ์ระหว่าง สิ่งแวดล้อม สถานการณ์ เพื่อน ร่วมงาน หัวหน้างาน 3) การฝึกฝนทักษะ การปฏิบัติงานจริง 4) การทำงานเป็นทีม 5) การพัฒนา อารมณ์ (EQ) คุณธรรม จริยธรรม

8. การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นสิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญต่อการอาชีวศึกษา เอกชน โดยมีประเด็นสำคัญในการทำงาน ดังนี้ 1) มุ่งเน้นคุณภาพในการพัฒนาการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพ 2) มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง 3) มีระบบการให้คำปรึกษาควบคุม กันไปด้วยกับการประเมิน 4) ควรมีการประเมินผลไปถึงระดับนักเรียน นักศึกษา

อัจฉรา พรหมตาใกล้ (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวโน้มของการศึกษานอกระบบโรงเรียนในประเทศไทย ปีพุทธศักราช 2549 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มของการศึกษานอกระบบโรงเรียนในประเทศไทย ปีพุทธศักราช 2549 โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน จากหน่วยงานที่จัดกิจกรรม การศึกษานอกระบบโรงเรียน คือ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กระทรวงสาธารณสุข ทบวงมหาวิทยาลัย และหน่วยงานเอกชน จำนวน 22 คน ได้มาโดยการคัดเลือก ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน แต่ละคนเสนอ ชื่อผู้เชี่ยวชาญ คนละ 10 คนขึ้นไป ตามเกณฑ์ที่ ผู้วิจัย กำหนด จากนั้นจึงนำรายชื่อ ผู้เชี่ยวชาญที่ถูกเสนอชื่อ มาเรียงลำดับ ตามความถี่ จากมากไปหาน้อย โดยผู้วิจัย เลือกเฉพาะผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อ ซ้ำกันด้วยความถี่ ตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามจำนวน 3 ฉบับ เพื่อใช้รวบรวมข้อมูลจำนวน 3 รอบ ดังนี้ 1) แบบสอบถามรอบที่ 1 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญ แต่ละท่านแสดงความคิดเห็น โดยอิสระเกี่ยวกับ แนวโน้มของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในประเทศไทย ปีพุทธศักราช 2549 ในแต่ละประเด็น จำนวน 9 ข้อ 2) แบบสอบถามรอบที่ 2 เป็นแบบสอบถาม มาตรฐานส่วนประมาณค่า สร้างขึ้นจากการรวบรวม และวิเคราะห์คำตอบ ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญใน รอบที่ 1 ร่วมกับการศึกษา ค้นคว้า ทฤษฎีและแนวคิด นักการศึกษา จากเอกสารและหนังสือที่เกี่ยวข้อง 3) แบบสอบถามรอบที่ 3 เป็นแบบสอบถาม มาตรฐานส่วนประมาณค่า มีข้อคำถามที่ เหมือนกับแบบสอบถามรอบที่ 2 ทุกประการ แต่มีการแสดง มัธยฐาน และพิสัยระหว่างควอไทล์ ของข้อความในแบบสอบถามรอบที่ 2 เป็นรายชื่อ ที่คำนวณได้ เพิ่มเติมลงในแบบสอบถาม สำหรับ เก็บข้อมูลในรอบที่ 3 ทั้งนี้ เพื่อเปิดโอกาส ให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน ได้ทบทวนคำตอบ ก่อนตัดสินใจ ตอบในรอบที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษานอกระบบโรงเรียน จะเน้นให้คนคิดเป็น และรู้จักพึ่งตนเอง สอดคล้องกับสภาพ และวิถีชีวิต ของแต่ละบุคคล มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่ละสังคมเป็น “สังคมแห่งการเรียนรู้” โดยยึดความต้องการ และการมีส่วนร่วม ในการกำหนดปัญหา ของประชาชน ทุกคนมีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตน เพื่อศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะบูรณาการ การศึกษาทุกประเภทเข้าด้วยกัน

2. การศึกษานอกระบบโรงเรียน จะมีบทบาทต่อการเตรียมคน เข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ที่มีคุณภาพ พัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง และสังคมให้มีความเข้มแข็ง ตอบสนองความต้องการ ด้านการศึกษา ของแต่ละบุคคล เน้นหนักการพัฒนา ด้านจิตใจให้มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยการจัด ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อให้บริการข่าวสารข้อมูล ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ของโลกด้วยเทคนิค วิทยาการสมัยใหม่ ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ ที่เป็นพิษต่อตนเอง และสังคม

3. ให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมาย ทุกเพศทุกวัย ตามความจำเป็นในแต่ละช่วงวัยของชีวิต

4. เน้นกิจกรรมการศึกษา โดยปวงชนเพื่อปวงชน ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ ครูผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก เนื้อหาและกิจกรรม ก่อให้เกิดทักษะ ทางอาชีพ และแสวงหาความรู้ ได้ด้วยตนเอง เพื่อให้มีความรู้เท่าทัน วิทยาการที่เปลี่ยนแปลงไป

5. รูปแบบและกลยุทธ์ ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน หลักสูตรที่ใช้ ในการเรียนการสอน ควรยืดหยุ่น สั้นง่าย สนองตอบกลุ่มเป้าหมาย และสภาพการณ์ต่างๆ ควรใช้หลายๆรูปแบบ ผสมผสานกัน เน้นในเชิงบริการ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ตามอัธยาศัย สร้างเครือข่าย การเรียนรู้ในชุมชน แสวงหาความรู้ ด้วยสื่อที่หลากหลาย เพื่อสานต่อโอกาสการเรียนรู้ ของประชาชนให้ต่อเนื่อง ตลอดชีวิต

6. การบริหาร การศึกษานอกระบบโรงเรียน จะมีบทบาทตามสภาพของตน และตามธรรมชาติ ของหน่วยงานนั้น ๆ ควรปรับปรุงระเบียบ กฎเกณฑ์บางอย่าง ให้สอดคล้อง กับการดำเนินงาน ซึ่งต้องอาศัยความยืดหยุ่น และความคล่องตัว เป็นหลัก เปิดโอกาส ให้คณะบุคคล องค์กรเอกชน ในแต่ละท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการ และดำเนินการดูแล การบริหารควรจัด ควบคู่ไปกับการศึกษา ทุกประเภทโดยยึดกลุ่ม เป็นหลัก พัฒนาเสริมซึ่งกันและกัน มีการมอบ และกระจายอำนาจมากขึ้น เพื่อความคล่องตัว ทันต่อเหตุการณ์ และสนองตอบความต้องการ ของกลุ่มเป้าหมาย

7. ลักษณะที่พึงประสงค์ ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน บุคลากรควรมีคุณวุฒิสูง มีอุดมการณ์ในการทำงาน ต้องรู้ทั้งเนื้อหา และการถ่ายทอดความรู้ ช่วยให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้วิธีการที่จะนำความรู้ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้น ผู้บริหารควรมาจากผู้มีประสบการณ์ทางการศึกษา นอกระบบโรงเรียน

8. การประสานงาน ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ต้องยึดกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก เน้นการประสานงาน ในส่วนภูมิภาค นอกจากภาคการศึกษา ด้วยกันแล้ว ต้องประสานงาน กับภาคเศรษฐกิจ และสังคมอื่น ๆ ด้วย

9. การฝึกอบรมและหลักสูตร การเตรียมบุคคลทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษา จะเป็นผู้จัดการฝึกอบรม ในลักษณะฝึกก่อนเข้าปฏิบัติการ ส่วนหน่วยงานปฏิบัติ จะจัดการฝึกอบรม ระหว่างการปฏิบัติการ เพื่อให้มีความเข้าใจกันยิ่งขึ้น

สมบุญ ตันยะ (2541, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค่านิยมทางการศึกษาของไทย: อดีต ปัจจุบัน อนาคต มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ค่านิยมทางการศึกษาของไทยในสมัยโบราณตั้งแต่ก่อนมีการปฏิรูปการศึกษาในรัชกาลที่ 5 จนถึง พ.ศ. 2525 เพื่อสำรวจค่านิยมทางการศึกษาของนักเรียน นักศึกษา ครู-อาจารย์ และผู้ปกครอง นักเรียน นัก ศึกษา เพื่อเปรียบเทียบค่านิยมทางการศึกษาของนักเรียน นักศึกษา ครู- อาจารย์ และผู้ปกครองนักเรียน นักศึกษา ตามตัวแปร สถานภาพเพศ ภูมิภาค ระดับการศึกษา และอาชีพและเพื่อศึกษาค่านิยมทางการศึกษาของไทยในช่วงปี พ.ศ. 2542 – 2555 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในขั้นตอนการศึกษาค่านิยมทางการศึกษาของไทยในปัจจุบัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมี 5 กลุ่ม ได้แก่ นักเรียนประถมศึกษา นักเรียนมัธยมศึกษา นักศึกษาอุดมศึกษา ครู-อาจารย์ และผู้ปกครองนักเรียน นักศึกษา จำนวนกลุ่มละ 1,008 คน รวม 5,040 คน กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอนจาก 12 เขตการศึกษา เขตการศึกษาละ 1 จังหวัด รวม 12 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครปฐม ยะลา นครศรีธรรมราช ภูเก็ต กาญจนบุรี พระนครศรีอยุธยา อุตรดิตถ์ เชียงราย เลย อุบลราชธานี นครราชสีมา และฉะเชิงเทราส่วนในขั้นตอนการศึกษาค่านิยมทางการศึกษาของไทยในอนาคต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นผู้เชี่ยวชาญในสถาบันการศึกษาและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา จำนวน 20 คน ซึ่งเลือกมาตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในขั้นตอนศึกษาค่านิยมทางการศึกษาของไทยในปัจจุบัน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามวัดค่านิยมทางการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง เป็นแบบสอบถามแบบ Pair Comparison จำนวน 50 ข้อ โดยเป็นแบบสอบถามจริงจำนวน 45 ข้อ ส่วนอีก 5 ข้อ เป็นคำถามซ้ำที่ใช้สำหรับการตรวจสอบความคงเส้นคงวาของการตอบของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนในขั้นตอน

การศึกษาค่านิยมทางการศึกษาของไทยในอนาคต เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม จำนวน 3 รอบ โดยแบบสอบถามรอบที่ 1 เป็นแบบปลายเปิด แบบสอบถามรอบที่ 2 และ 3 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าชนิด 5 ชนิด 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ ผลการวิจัยพบว่า

1. ค่านิยมทางการศึกษาของไทยในอดีต แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

1.1 สมัยก่อนการปฏิรูปการศึกษาในรัชการที่ 5 พบว่า การศึกษาเป็นการเรียนวิชาที่พมากกว่าการเรียนหนังสือ การศึกษาเป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมต่าง ๆ การศึกษาของหญิงและชายต่างกัน และวังเป็นสถานศึกษาของลูกผู้ที่มีตระกูล

1.2 สมัยปฏิรูปการศึกษาในรัชกาลที่ 5 พบว่า การศึกษาคือการเรียนหนังสือเพื่อเข้ารับราชการ การเรียนหนังสือเป็นหน้าที่ของผู้มุ่งเข้ารับราชการ การศึกษาของหญิงและชายต่างกัน การวัดผลเป็นการ “ไล่หนังสือ” เพื่อรับ “หนังสือรับรอง” สถานศึกษาของเจ้านายและชาวบ้านต่างกัน ผู้จัดการศึกษาคำนึงถึงการศึกษาด้านคุณธรรม จริยธรรมและการอาชีพ และการนิยมยกย่องชาวต่างชาติ (ฝรั่ง)

1.3 สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 พบว่า การศึกษาของชายและหญิงไม่แตกต่างกัน ประชาชนไม่นิยมเรียนวิชาชีพ และการศึกษามุ่งให้อ่านหนังสือออกมากกว่า การอบรมด้านจริยธรรม คุณธรรม

1.4 สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึง พ.ศ. 2525 พบว่า เห็นความสำคัญของการเรียนหนังสือมาก การศึกษาของหญิงและชายไม่แตกต่างกัน นิยมเรียนสายสามัญมากกว่าสายอาชีพ การยกย่องปริญญาบัตรหรือวุฒิปัตร นิยมยกย่องผู้ที่เรียนจบจากต่างประเทศ การศึกษาคือบันไดดารา และนิยมสถานศึกษาที่มีชื่อเสียง

2. ค่านิยมทางการศึกษาของไทยในปัจจุบัน ค่านิยมทางการศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ในภาพรวม มี 5 ข้อ เรียงตามลำดับ ดังนี้ การศึกษาทำให้มีทางเลือกในชีวิตมากขึ้น ผู้ที่เรียนสูงกว่ามีโอกาสได้งานทำที่ดีกว่า การศึกษาเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม การศึกษาช่วยให้มีชีวิตอยู่ได้ในสังคมปัจจุบันและการศึกษาช่วยยกฐานะทางสังคมตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบค่านิยมทางการศึกษาระหว่างนักเรียนประถมศึกษา นักเรียนมัธยมศึกษา นักศึกษาอุดมศึกษา ครู อาจารย์ และผู้ประกอบการนักเรียนนักศึกษา พบว่าแตกต่างกันทุกข้อรายการ และเมื่อเปรียบเทียบตามตัวแปรเพศ วุฒิทางการศึกษาและอาชีพ พบว่าแตกต่างกันทุกข้อรายการ แต่ในการเปรียบเทียบตามตัวแปร ภูมิภาคไม่พบความแตกต่างกันในทุกข้อรายการ ทั้งนี้ไม่พบผลร่วมกันระหว่างตัวแปรอิสระต่าง ๆ

3. ค่านิยมทางการศึกษาของไทยในอนาคต ค่านิยมทางการศึกษาของไทยที่คาดว่าจะมีอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2542 - 2555 ตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีจำนวน 10 ข้อ เรียงตามลำดับค่านิยมฐานดังนี้ การศึกษาเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินไปตลอดชีวิต การศึกษาช่วยเปิดโลกทัศน์ให้กว้างขึ้น การเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เป็นสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ การศึกษาเป็นสิ่งที่ไร้ขอบเขตเกิดขึ้นได้กับทุกคน ทุกเวลาและทุกสถานที่ การศึกษาทำให้มีทางเลือกในชีวิตมากขึ้น การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนทั้งในด้านความรู้ ทักษะและคุณธรรม การศึกษาช่วยให้มีชีวิตอยู่ได้ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและการศึกษาเป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตามลำดับ

อุดมสิทธิ์ จิตรวิจารณ์ (ม.ป.ป., บทคัดย่อ) ได้ศึกษาอนาคตภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนในทศวรรษหน้า การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอนาคตภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2555) ในด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัย กระบวนการ และผลการจัดการศึกษา โดยใช้เทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยบุคคล 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษาระดับสูง นักวิชาการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 19 คน 2) กลุ่มผู้บริหารและครูอาจารย์ในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 97 คน เก็บรวบรวมโดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญแบบลึก ป้อนข้อมูลย้อนกลับตามเทคนิคเดลฟี (Delphi Technique) และวัดผลกระทบภาคตัดด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ปัจจัย กระบวนการ และผลการจัดการศึกษา กับกลุ่มผู้บริหารและครู อาจารย์ที่เลือกไว้เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัย พบว่า

1. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนในทศวรรษหน้าเป็นการพัฒนาให้ผู้เรียนฉลาดรู้ มีความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะในการดำรงชีวิตเพื่อตนเอง เพื่อนมนุษย์ โลก ธรรมชาติ อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข หลักสูตรการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมเป็นหลักสูตรของสถานศึกษาในท้องถิ่น สารการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมเป็นแกนการบูรณาการการเรียนรู้ในทุกกลุ่มวิชาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระบวนการสิ่งแวดล้อมบูรณาการจากวิถีชีวิต สถานศึกษาเป็นแบบจำลองของสังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นสถานศึกษาที่สมบูรณ์แบบ มีระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนและคุณภาพสิ่งแวดล้อม

2. ภาพอนาคตที่สร้างขึ้นประกอบด้วยอนาคตภาพ 4 ภาพ ที่สอดคล้องกัน คือ ภาพอนาคตแบบแรกหลักสูตรการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมเป็นหลักสูตรสถานศึกษา ภาพอนาคตที่สอง

การเรียนรู้ สิ่งแวดล้อมบูรณาการจากวิถีชีวิต ภาพอนาคตที่สามสถานศึกษาสมบูรณ์แบบ ภาพอนาคตที่ผู้เรียนฉลาดรู้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

กุลวิภา ซีทรัพย์ (ม.ป.ป., บทคัดย่อ) ได้ศึกษาอนาคตภาพการจัดการศึกษาโดย ครอบครัวยุคใหม่ในทศวรรษหน้า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายอนาคตภาพเกี่ยวกับรูปแบบการ จัด การศึกษาโดยครอบครัว สถานภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัว คุณสมบัติของผู้จัดการศึกษา โดยครอบครัว หลักสูตรและการเรียนการสอน การตรวจสอบและการนิเทศ และการประเมินผลการ เรียนรู้ ในทศวรรษหน้า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางการจัดการ การศึกษาโดยครอบครัว ซึ่งได้มาจากการกำหนดโดยเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์ ในการเจาะจง ดังนี้ เป็นผู้ที่มีตำแหน่งซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบด้านนโยบายเกี่ยวกับการจัด การศึกษาโดยครอบครัว หรือเป็นผู้ที่มีผลงานการเขียนหรืองานวิจัยทางการจัดการศึกษาโดย ครอบครัวยุคใหม่ หรือเป็นผู้บริหารสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สถานศึกษานั้นมีข้อตกลง ร่วมกับครอบครัวในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว หรือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษา โดยครอบครัวไม่ต่ำกว่า 3 ปี หรือมีเกณฑ์ตามกำหนดข้อใดข้อหนึ่ง ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วมีผู้ที่มี คุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังนี้ ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบาย นักวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน และผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว จำนวน 25 ท่านคือ

- 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบาย โดยจะต้องเป็นผู้ที่มีตำแหน่งเป็นข้าราชการในภาครัฐและจะต้องมี หน้าที่รับผิดชอบกำหนดนโยบายและวางแผนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวโดยตรง จำนวน 5 ท่าน
- 2) นักวิชาการ โดยจะต้องเป็นผู้ที่มีผลงานการเขียนหรืองานวิจัยทางการจัด การศึกษาโดยครอบครัว จำนวน 5 ท่าน
- 3) ผู้บริหารสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดย จะต้องเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีข้อตกลง ร่วมกันครอบครัวในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว จำนวน 6 ท่าน
- 4) ผู้มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว โดยจะต้องเป็นครอบครัวที่มี ประสบการณ์ใน การจัดการศึกษาโดยครอบครัว ไม่ต่ำกว่า 3 ปี จำนวน 9 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ใน การวิจัย แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างและไม่จำกัดคำตอบ (Nondirective Open-Ended Semi Structured Interview) ใช้สำหรับสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 25 ท่าน ในรอบที่ 1 ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ช่วงคะแนน ที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ฉบับ คือฉบับที่ 1 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัด การศึกษาโดยครอบครัว ซึ่งใช้สำหรับสอบ ถามระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวโน้ม ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ในรอบที่ 2 ฉบับที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการ จัดการศึกษาโดยครอบครัวที่ใช้ในรอบที่ 3 ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยนำคำตอบของกลุ่มตัวอย่าง

ในการตอบแบบสอบถามฉบับที่ 1 มาคำนวณค่ามัธยฐาน (Median) ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) แล้วสร้างเป็นแบบสอบถามฉบับที่ 2 โดยใช้ข้อคำถามเดิมซึ่งระบุค่ามัธยฐานพิสัยระหว่างควอไทล์และตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถามในรอบที่ผ่านมาแต่ละข้อและเพิ่มช่องหมายเหตุซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญระบุมาเพื่อทบทวนคำตอบของตนเองและอาจจะเปลี่ยนแปลงคำตอบใหม่ได้หรือยืนยันคำตอบเดิม พร้อมทั้งขอให้แสดงความคิดเห็นประกอบในกรณีที่คำตอบของตนไม่เห็นด้วยกับความคิดของกลุ่ม ถ้าหากเห็นด้วยกับความคิดของกลุ่ม ผู้ตอบแบบสอบถามก็สามารถเลือกเปลี่ยนระดับความคิดของตนได้ ผลการวิจัยพบว่า

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาโดยครอบครัว มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าด้านรูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่สถานศึกษาทำข้อตกลงร่วมกันกับครอบครัว รูปแบบครอบครัวร่วมมือกันจัดการศึกษา และรูปแบบศูนย์การเรียนรู้จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยมีวิทยาลัยการอาชีพ วิทยาลัยชุมชน หน่วยงานธุรกิจเอกชน และองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งรัฐบาลมีหน้าที่ให้การสนับสนุนมากกว่าควบคุมเพื่อพัฒนาความถนัดของผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ (Mdn = 4.32, IR = 0.72) ด้านสถานภาพ ได้แก่ รัฐควรเปิดกว้างในเรื่องการจดทะเบียน โดยจัดตั้งหน่วยงานกลางเพื่อทำหน้าที่ดูแลในเรื่องการจดทะเบียนขอจัดตั้งและเทียบโอนผลการเรียนเมืองคิรซึ่งทำหน้าที่ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย แปรและสร้างนวัตกรรม มีการให้เงินสนับสนุนซึ่งพิจารณาจากความเหมาะสมของแต่ละครอบครัว และไม่ว่าจะมีกฎกระทรวงรองรับหรือไม่ครอบครัวจะมีพัฒนาการและการดำรงอยู่ที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย (Mdn = 4.73, IR = 0.53) ด้านคุณสมบัติของผู้จัดการศึกษา ได้แก่ มีความพร้อมในด้านเวลาด้านเศรษฐกิจ มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับขั้นพื้นฐานหรือมีประสบการณ์ตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด มีความมุ่งมั่น มีแนวคิดหรือวิสัยทัศน์ทางการศึกษาของครอบครัวอย่างชัดเจน และเป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ (Mdn = 4.63, IR = 0.37) ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ประกอบด้วย หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรควรมีความหลากหลาย ยืดหยุ่นเป็นไปตามความถนัดและความต้องการของผู้เรียนโดยกลุ่มครอบครัวร่วมกันสร้างขึ้น มีเนื้อหาเน้นเรื่องทักษะชีวิต กระบวนการคิดวิเคราะห์ และสอดคล้องกับหลักสูตรของชาติที่เน้นความเป็นไทย โดยรัฐควรจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ที่เก็บข้อมูลหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ของไทยและต่างประเทศ การเรียนการสอน ได้แก่ ผู้ปกครองมีหน้าที่วางแผนและจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนโดยเป็นผู้สอนเองและนำบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญเข้ามามีส่วนร่วม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างครอบครัวเพื่อพัฒนาสัมพันธภาพทางด้านสังคม หรือเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Mdn = 4.65, IR = 0.41) ด้านการตรวจสอบและการนิเทศ ประกอบด้วย การตรวจสอบ ได้แก่ การใช้เครื่องมือในการตรวจสอบด้วยวิธีการสังเกต สัมภาษณ์ ดูผลงานจากสมุดบันทึก โครงการงาน

และเพิ่มระดมงาน การนิเทศ ได้แก่ รัฐควรจัดผู้มีความรู้มาแนะนำเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ผู้ที่สนใจ และจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อทำการตรวจสอบและให้คำปรึกษา (Mdn = 4.13, IR = 0.70) ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ ได้แก่ จัดตั้งสำนักทดสอบกลางหรือสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินผลคุณภาพการศึกษาเป็นผู้ประเมิน ประเมินผลโดยใช้วิธีประเมินตามสภาพจริงโดยให้ผู้เรียนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินด้วย นอกจากนี้ควรประเมินจากวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่กำหนดโดยแต่ละครอบครัว ซึ่งผู้เรียนต้องมีความรู้วิชาพื้นฐานในแต่ละช่วยชั้นตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน (Mdn = 4.45, IR = 0.62)

กลิ่นประทุม ทองนาค (2530, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบของห้องสมุดวิทยาลัยครูในอนาคต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้เชี่ยวชาญด้านบรรณารักษศาสตร์ต่อรูปแบบของห้องสมุดวิทยาลัยครูในปี พ.ศ. 2539 โดยใช้การวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญด้านบรรณารักษศาสตร์ เป็นผู้ตอบแบบสอบถามตามขั้นตอนจำนวน 18 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นเครื่องมือแบบเทคนิคเดลฟาย จำนวน 3 รอบ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่ามัธยฐาน พิสัยและควอไทล์ ผลการศึกษาพบว่า

1. ด้านโครงสร้างและการบริหาร กรมการฝึกหัดครูและวิทยาลัยครูต้องกำหนดนโยบายในเรื่องห้องสมุดให้เด่นชัด และนอกจากห้องสมุดจะบริการการเรียนการสอนในวิทยาลัยแล้วจะต้องบริการชุมชนด้วย ทั้งนี้ต้องรวมทั้งสมุดทุกวิทยาลัยในสหวิทยาลัยเป็นห้องสมุดสหวิทยาลัยโดยใช้ระบบกระจายอำนาจชนิดประสานงานกัน โดยห้องสมุดจะรวมกับฝ่ายโสตทัศนศึกษาและฝ่ายผลิตตำราที่มีลักษณะเป็นศูนย์สื่อการเรียนการสอน ซึ่งจะมีสถานภาพเทียบเท่าคณะ และผู้บริหารห้องสมุดจะมีฐานะเทียบเท่าคณบดีโดยมีสายงานการบังคับบัญชาขึ้นตรงต่อรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการหรืออธิการบดี

2. ด้านการบริการ ห้องสมุดวิทยาลัยครูต้องบริการแก่ชุมชนในท้องถิ่นโดยมีลักษณะเป็นศูนย์วิชาการของถิ่น รวมทั้งเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเป็นสมาชิกประเภทเสียค่าบำรุง นอกจากนี้งานด้านบริการจะเน้นหนักไปในด้านการให้บริการถึงตัวผู้ใช้มากขึ้น ดังนั้นห้องสมุดจึงต้องมีบริการทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยจะให้บริการแก่ทุกวิทยาลัยครูในกลุ่มสหวิทยาลัย และห้องสมุดต่าง ๆ ในภูมิภาคนั้นอย่างทั่วถึง

3. ด้านงบประมาณ แหล่งงบประมาณหลักของห้องสมุด คือ งบประมาณแผ่นดิน แต่จะได้รับน้อยไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานห้องสมุด ดังนั้น ห้องสมุดควรรณรงค์หางบประมาณจากแหล่งอื่น ๆ ในชุมชนที่ห้องสมุดตั้งอยู่ เช่น เทศบาลและหน่วยงานอื่น ที่ห้องสมุดสามารถให้บริการได้ นอกจากนี้การจัดหางบประมาณจำเป็นต้องรวมค่าใช้จ่ายทั้งหมด เช่น หมวดเงินเดือน หมวด

ค่าจ้างประจำ หมวดค่าจ้างชั่วคราว หมวดค่าตอบแทน หมวดค่าใช้สอย หมวดค่าสาธารณูปโภค หมวดค่าวัสดุ หมวดค่าครุภัณฑ์และหมวดค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง ทั้งนี้งบประมาณของห้องสมุด ควรแยกเป็นอิสระจากงบประมาณดำเนินการทั้งหมดของวิทยาลัย

4. ด้านบุคลากร บุคลากรห้องสมุดต้องมีบทบาทมากขึ้นกว่าในปัจจุบัน โดยบรรณารักษ์ ต้องมีหน้าที่ประชาสัมพันธ์ให้อาจารย์ นักศึกษา ตลอดจนประชาชนทั่วไปได้รู้จักและใช้บริการของ ห้องสมุด รวมทั้งต้องมีหน้าที่วิจัยงานเกี่ยวกับห้องสมุดอีกหน้าที่หนึ่งด้วยและเพื่อให้งานห้องสมุด ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรณารักษ์จะต้องมีความรู้และทักษะทางด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสื่อสารสนเทศด้วย นอกจากนี้อาจารย์ผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์จะยังคงทำหน้าที่ เป็นบรรณารักษ์ในห้องสมุดเช่นปัจจุบัน ดังนั้นวิทยาลัยครูใดที่อาจารย์ผู้สอนวิชา บรรณารักษศาสตร์ไม่ถึง 5 คน ไม่ควรเปิดสอนวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์-

5. ด้านทรัพยากร ทรัพยากรห้องสมุดทุกประเภทประมาณร้อยละ 80-90 ได้มาจากการ ซื้อ นอกจากนั้นเป็นการแลกเปลี่ยน การผลิตขึ้นเอง การขอบริจาคและการร่วมมือระหว่างห้องสมุด นอกจากนี้วิทยาลัยครูในกลุ่มสหวิทยาลัยต้องแบ่งกันจัดซื้อหรือจัดหาวัสดุที่มีราคาแพง และต้องใช้ ทรัพยากรร่วมกันระหว่างโรงเรียน วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยที่มีอยู่ในภูมิภาคเดียวกัน โดยมี สำนักหอสมุดที่เป็นที่ตั้งของสำนักงานสหวิทยาลัยทำหน้าที่ประสานงานกับหอสมุดในสหวิทยาลัย และจะมีห้องสมุดแห่งใดแห่งหนึ่ง หรือตัวแทนของกลุ่มสหวิทยาลัยแต่ละกลุ่มที่มีความพร้อมที่สุด ทำหน้าที่เป็นแหล่งกลางจัดหาสิ่งซื้อ ตลอดจนเป็นแหล่งกลางด้านเทคนิค ดังนั้นต้องมีวิธีป้องกัน ความล่าช้าในการประสานงานและการปฏิบัติงาน โดยอาศัยเครื่องมือสื่อสารคอมพิวเตอร์

6. ด้านอาคารห้องสมุดและครุภัณฑ์ อาคารห้องสมุดต้องตั้งอยู่ในที่ชุมชนที่เป็น ศูนย์กลางที่นักเรียน นักศึกษา อาจารย์และประชาชน ในท้องถิ่นเข้าใช้ได้ทั่วถึง นอกจากนี้ห้องสมุด ควรจะมีห้องพิเศษต่าง ๆ ประกอบด้วยห้องวารสาร ห้องหนังสือทั่วไป ห้องหนังสืออ้างอิง ห้อง เอกสารท้องถิ่น ห้องสมุดเสียง ห้องประชุมเล็ก ห้องศึกษาเฉพาะคน ห้องพิพิธภัณฑ์ ห้องจัด นิทรรศการ ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องสมุดวิดีโอเทป ห้องสมุดภาพ ห้องหนังสือเก่า ห้องทำงานและห้องพักของเจ้าหน้าที่และบรรณารักษ์ นอกจากนี้ต้องมีเครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่ ที่สามารถติดต่อสื่อสารกับระบบอื่น ๆ ของวิทยาลัย กลุ่มสหวิทยาลัย และห้องสมุดสถาบันอื่น ๆ ใน ลักษณะข่ายงาน

7. ด้านความร่วมมือระหว่างห้องสมุด รูปแบบของความร่วมมือของห้องสมุด ควรจะ เป็นไปในลักษณะข่ายงาน (Network) โดยมีห้องสมุดวิทยาลัยครูแห่งใดแห่งหนึ่งภายใน กลุ่มสหวิทยาลัยเป็นศูนย์กลางข่ายงานและห้องสมุดวิทยาลัยครูที่เหลือแต่ละแห่งจะเป็นหน่วย

เชื่อมโยงและหน่วยประสาน และประการสำคัญควรจะมีศูนย์รวมที่ทำงานด้านเทคนิคและงานอื่น ๆ ที่ร่วมกันได้เพื่อห้องสมุดวิทยาลัยครู รวมทั้งถ้ามีโครงการสหบัตร หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการ และการให้หัวเรื่องต้องเป็นมาตรฐานเดียวกัน

สัญญา อภิบาลกุล (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารการศึกษาสถาบันการศึกษาสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์คือ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ในการบริหารการศึกษา 2) เสนอรูปแบบการบริหารการศึกษา และ 3) ศึกษาบทบาทของบุคลากรสถาบันการศึกษาสงฆ์ต่อการถ่ายทอดวัฒนธรรม วิธีดำเนินการวิจัยโดยศึกษาเอกสาร มีการเก็บข้อมูล 2 ครั้ง และระดมความคิดเห็นเพื่อเสนอรูปแบบโดยวิธีการสัมมนาการบริหารการศึกษา กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งแรกเป็นผู้บริหาร ระดับรองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดี และผู้อำนวยการ 22 รูป/คน ครั้งที่สองเป็นผู้บริหาร ระดับรองอธิการบดี และผู้ช่วยอธิการบดี 5 รูป และมีการประชุมสัมมนาระดมสมองโดยมี ผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ 35 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ แบบสอบถามซึ่งเป็นแบบตรวจสอบรายการสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

1. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการบริหารการศึกษาแบบผสมผสานระหว่างระบบอุปถัมภ์ กับระบบราชการ มาเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐไม่อยู่ในระบบราชการ มีปัญหาและความต้องการ 4 ด้านคือ ด้านงบประมาณ ด้านอาคารสถานที่ ด้านบุคลากร และด้านการดำเนินงานและการบริหารงาน

2. รูปแบบการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 3 กลุ่มงานคือ กลุ่มบริหารงานทั่วไป (ได้แก่สำนักงานวิทยาเขต) กลุ่มสนับสนุนวิชาการ(ได้แก่สำนักวิชาการวิทยาเขต) และกลุ่มจัดการเรียนการสอน (ได้แก่วิทยาลัยสงฆ์)

3. บทบาทของบุคลากรสถาบันการศึกษาสงฆ์ต่อการถ่ายทอดวัฒนธรรม พบว่า ระดับปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก” ทั้ง 3 ด้านคือ บทบาทต่อการดำเนินการดำเนินชีวิตของคน บทบาทต่อสังคม และบทบาทต่อพระพุทธศาสนา แต่บทบาทต่อการเมืองการปกครอง บทบาทต่อเศรษฐกิจมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

วิลาวุฒย์ จารุอรียานนท์ (2543) ได้ศึกษาแนวโน้มการจัดโปรแกรมนานาชาติระดับบัณฑิตศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในทศวรรษหน้า พ.ศ. 2543-2552 โดย

ศึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิที่ดูแลนโยบายอุดมศึกษาระดับชาติ และเคยเป็นอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ที่เปิดสอนโปรแกรมนานาชาติ ผู้บริหารองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการอุดมศึกษาและเคยเป็นอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ผู้บริหาร หรือเคยทำหน้าที่บริหารในสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนโปรแกรมนานาชาติระดับบัณฑิตศึกษา ผู้บริหารที่เป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการจัดโปรแกรมนานาชาติระดับบัณฑิตศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ตั้งแต่ระดับหัวหน้าสาขาหรือหัวหน้าภาควิชาขึ้นไป และอาจารย์ผู้สอนหรือเคยสอนโปรแกรมนานาชาติ ระดับบัณฑิตศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านแนวคิด มุ่งเน้นคุณภาพมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ โดยต้องมีทิศทางกลุ่มเป้าหมายและแนวทางการควบคุมคุณภาพที่ชัดเจน

2. ด้านจุดมุ่งหมาย มุ่งพัฒนาและยกระดับบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาไทยให้สู่มาตรฐานสากลให้ผู้เรียนมีความสามารถในเชิงวิชาการเทียบเคียงกับนานาชาติ เปิดสู่ความเป็นสากล และสามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงของโลกไร้พรมแดนได้ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และวิชาการด้านการวิจัย เพื่อให้คนไทยมีบทบาทในนานาชาติ รวมทั้งลดอัตราคนไทยไปศึกษาในต่างประเทศ

3. ด้านองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ผู้เรียนและผู้สอนจากนานาชาติ หลักสูตรมีมาตรฐานสากล ใช้ภาษาต่างประเทศเป็นสื่อในการเรียนการสอน เช่น ภาษาอังกฤษ กิจกรรมบรรยากาศ และการบริหารจัดการเป็นนานาชาติ

4. ด้านการจัดการศึกษาพบว่า หลักสูตรมีการพัฒนาสม่ำเสมอ สนองต่อความต้องการของผู้เรียนมีลักษณะสหวิทยาการ ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองจากหลายแหล่ง ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนมากขึ้น ผู้สอนต้องมีความเชี่ยวชาญในสาขา ใช้ภาษาอังกฤษได้ดี มีคุณวุฒิปริญญาเอกจากสถาบันที่ได้รับการยอมรับ มีโลกทัศน์กว้าง ความเป็นไปของนานาชาติ ระบบการศึกษามีความยืดหยุ่น การสอนมีหลายรูปแบบ เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ใช้เกณฑ์การคัดเลือกที่เป็นมาตรฐานสากลโดยเน้นการสัมภาษณ์ การวัดและประเมินผลมีหลายรูปแบบ

5. การบริหารงานด้านงบประมาณ บุคลากร และอาคารสถานที่ เน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในสถาบันอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด มีความยืดหยุ่นและคล่องตัว

6. คุณภาพของบัณฑิต มีความรู้เชิงวิชาการเทียบเท่านานาชาติ โลกทัศน์กว้าง ปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ ทำงานระดับนานาชาติได้ และสามารถสื่อสารโดยใช้ภาษาต่างประเทศได้ดี โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ

สุภาพร มากแจ้ง (2546) ได้ศึกษาสภาพการจัดการของคณะสงฆ์ พบว่า การบริหาร การศึกษาของคณะสงฆ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แยกส่วนออกจากระบบการบริหารการศึกษาของชาติ ทำให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านจัดการ งบประมาณ การบริหารหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล คุณภาพการศึกษา คุณภาพของบุคลากรทางการศึกษาทั้งผู้บริหารและ ผู้สอน ตลอดจนสวัสดิการและความมั่นคงในอาชีพ หลักสูตรการศึกษาไม่ตอบสนองความต้องการ ของผู้เรียน ซึ่งจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ต้องการขยายโอกาสทางการศึกษา ผู้ประสงค์จะเป็น ศาสนทายาทและผู้บวชตามประเพณี

พรชูลี อาชวอำรุง (2546) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารงานของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในอนาคต โดยศึกษาจากประชาคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 6 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหาร อาจารย์ บุคลากรเสริม นิสิต นิสิตเก่า และข้าราชการบำนาญ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหาร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในอนาคต มีลักษณะที่เป็นโครงสร้างองค์กรที่มีการแบ่งแยกอำนาจในการบริหารงานวิชาการ คือ ฝ่ายวิชาการ และฝ่ายนิสิต ออกจากการบริหารงานฝ่ายบริหาร บริการ และสวัสดิการ ทั้งนี้ เพื่อคำนึงถึงหลักการอุดมศึกษา ซึ่งเน้นงานวิชาการ ซึ่งรวมงานวิจัยและงาน ผลิตบัณฑิตเป็นหลัก จึงถือว่าบริหารทั่วไป งานบริการและสวัสดิการ เป็นงานฝ่ายสนับสนุน ดังปรากฏในโครงสร้างการบริหารงานของมหาวิทยาลัยในทวีปยุโรป ทวีปอเมริกา และทวีปเอเชีย บางส่วน เช่น มหาวิทยาลัยโตเกียว เป็นต้น ทั้งนี้กรอบแนวทางในการบริหารให้คำนึงถึงรูปแบบพล วัตร มาตรฐานการบริหารจัดการ ความสัมพันธ์ระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับรัฐ และ เอกอัครราชทูตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2550) ได้ศึกษาแนวโน้มการศึกษาไทยในครึ่งทศวรรษหน้า เพื่อคาดการณ์แนวโน้มอนาคตทางด้านการศึกษา และนำมาใช้ประกอบการจัดการศึกษาไทยให้ สอดคล้องสภาพการเปลี่ยนแปลง หลีกเลียงอุปสรรคปัญหา และใช้ประโยชน์สูงสุดจากแนวโน้ม อนาคตที่จะมาถึง ซึ่งผลวิจัยได้พบแนวโน้มสำคัญของการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า มีแนวโน้ม ที่สำคัญ ประกอบด้วย

1. หลักสูตรใหม่เกิดขึ้นจำนวนมาก จากการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันในด้าน เศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ทำให้คนในสังคมต้องการเพิ่มความรู้ความสามารถให้ทันต่อการ เปลี่ยนแปลง จึงหันมาสนใจศึกษาต่อในหลักสูตรที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ

ดังนั้น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของคนในสังคมสถาบันการศึกษาจึงมุ่งพัฒนาหลักสูตรใหม่ ๆ อาทิ หลักสูตรที่บูรณาการระหว่างสองศาสตร์ขึ้นไป เช่น ระดับอาชีวศึกษาหลักสูตรเดียวจะมีหลายสาขาวิชา เรียนช่วงยนต์จะผนวกการตลาดและการบัญชีเข้าไปด้วย เป็นต้น หลักสูตรที่ให้ปริญญาบัตร 2 ใบ และมีการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยตลอดเวลา

2. หลักสูตรนานาชาติมีแนวโน้มมากขึ้น เนื่องจากสภาพยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเชื่อมโยงด้านการค้าและการลงทุน ทำให้ตลาดแรงงานในอนาคตต้องการคนที่มีความสามารถด้านภาษาต่างประเทศ ส่งผลให้ความต้องการการศึกษาที่เป็นภาษาสากลมีมากขึ้น ที่สำคัญการเปิดเสรีทางการศึกษา ยังเป็นโอกาสให้สถาบันการศึกษาจากต่างประเทศเข้ามาจัดการศึกษาในประเทศไทย และเปิดหลักสูตรภาษาต่างประเทศ ซึ่งมีส่วนกระตุ้นให้หลักสูตรการศึกษานานาชาติมีแนวโน้มได้รับความนิยมมากขึ้น แต่เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายสูงการเรียนในหลักสูตรนี้ยังคงจำกัดอยู่ในกลุ่มผู้เรียนที่มีฐานะดี

3. การจัดการศึกษามีความเป็นสากลมากขึ้น สภาพโลกาภิวัตน์ที่มีการเชื่อมโยงในทุกด้านร่วมกันทั่วโลก ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายองค์ความรู้ กฎกติกา การดำเนินการด้านต่าง ๆ ทั้งการค้า การลงทุน การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เชื่อมต่อถึงกัน และการเปิดเสรีทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดการหลั่งไหลหลักสูตรการเรียนการสอน บุคลากรด้านการสอน หลักสูตรจากสถาบันการศึกษาต่างประเทศเข้าสู่ไทย ผลักดันให้สถาบันการศึกษาไทยต้องพัฒนาการจัดการศึกษาที่มีความเป็นสากลที่เป็นที่ยอมรับมากขึ้น

4. ความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษาลดลง เนื่องจากสภาพการเรียกร้องสิทธิมนุษยชนที่เป็นกระแสระดับโลกเกิดขึ้นควบคู่กับคลื่นประชาธิปไตยแผ่ขยายวงกว้างถึงไทย รวมทั้งสภาพการใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนการสอน ทำให้ช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเข้าถึงคนได้อย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตามอาจเป็นไปได้ว่าความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษาจะลดลงในกลุ่มสถาบันการศึกษาของรัฐ

5. โอกาสรับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น เมื่อเปิดเสรีทางการศึกษา จะก่อเกิดการแข่งขันในการจัดการศึกษาทั้งจากสถาบันการศึกษาทั้งในและต่างประเทศมากขึ้น การเปิดเสรีทางการศึกษา เป็นการสร้างโอกาสให้คนไทยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ เนื่องด้วยสถาบันแต่ละแห่งจะแข่งด้านคุณภาพมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันอุดมศึกษา คุณภาพการศึกษาจะเพิ่มขึ้นค่อนข้างมาก การเปิดเสรีทางการศึกษา จึงเป็นแรงกดดันให้สถาบันอุดมศึกษาไทยต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น

6. การเพิ่มช่องว่างด้านคุณภาพในการจัดการศึกษา แม้ว่าสภาพการแข่งขันทางการศึกษาจะเป็นแรงผลักดันให้สถาบันการศึกษาต่าง ๆ เร่งพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น แต่เนื่องจากทรัพยากรตั้งต้นของแต่ละสถาบันการศึกษามีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นความรู้ความสามารถและปริมาณของบุคลากรการศึกษา งบประมาณ เงินทุน เทคโนโลยี สถานที่ ความมีชื่อเสียง ฯลฯ ส่งผลให้โอกาสพัฒนาคุณภาพการศึกษาย่อมแตกต่างกันด้วย โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาขนาดเล็ก หรือสถาบันการศึกษาที่ยังไม่มีความพร้อม / มีทรัพยากรตั้งต้นไม่มาก ย่อมไม่มีศักยภาพเพียงพอในการพัฒนาคุณภาพมากนัก

7. การผลิตบัณฑิตเกินความต้องการของตลาด เนื่องจากความต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษามีสูงขึ้น และมหาวิทยาลัยจะหาผู้เรียนเข้าเรียนให้ได้จำนวนมาก ส่งผลกระทบระยะยาวคือ มีบัณฑิตจบเป็นจำนวนมากเข้าสู่ตลาดแรงงานซึ่งไม่สามารถรองรับได้หมด โดยกลุ่มแรงงานระดับอุดมศึกษาที่ไม่มีคุณภาพหรือไม่จบจากสาขาที่ตลาดแรงงานต้องการ จะถูกผลักดันสู่แรงงานนอกระบบ หรือหาทางออกโดยเรียนต่อระดับสูงขึ้น ซึ่งอาจก่อให้เกิดภาวะแรงงานระดับปริญญาโทและเอกไม่มีคุณภาพและล้นตลาดตามมาเช่นกัน

8. การสอนทักษะการคิดและทักษะทางอารมณ์ยังไม่มีคุณภาพ เนื่องจากการเรียนการสอนยังมุ่งให้ผู้เรียนคิดตามสิ่งที่ครูผู้สอนป้อนความรู้มากกว่าการคิดสิ่งใหม่ ๆ นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนทำให้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ลดลง ส่งผลให้ช่องทางการพัฒนาทักษะทางอารมณ์และทักษะทางสังคมของผู้เรียนลดลงด้วย

9. การสอนคุณธรรมจริยธรรมยังไม่มีคุณภาพ เพราะสถาบันการศึกษาจำนวนมากมุ่งพัฒนาความรู้ทางวิชาการ และประเมินผลการเรียนที่ความสามารถทางวิชาการ จนอาจจะเลยการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม นอกจากนี้ การไม่ได้มีผู้สอนที่รู้เชี่ยวชาญด้านการสอนคุณธรรมจริยธรรมโดยตรงหรือมีคุณภาพ ย่อมส่งผลต่อคุณภาพการสอนของวิชาคุณธรรมจริยธรรมได้

10. การสอนภาษาต่างประเทศยังไม่มีคุณภาพ ยิ่งก้าวสู่โลกไร้พรมแดนมากขึ้นเท่าใด ผู้มีความรู้ด้านภาษาต่างประเทศย่อมมีความได้เปรียบ แต่ปัญหาการสอนภาษาต่างประเทศของไทยยังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร เนื่องจากครูผู้สอนมีความสามารถด้านภาษาต่างประเทศค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะครูผู้สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีแนวโน้มว่าในอีก 5 ปีข้างหน้า การพัฒนาการสอนทักษะภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ แม้ปัจจุบันจะตื่นตัวมากขึ้น แต่ยังไม่ก้าวหน้าไปมากเท่าที่ควร เพราะทรัพยากรด้านบุคลากรสอนภาษาต่างประเทศนี้ขาดแคลนมาก